



32936

kat.kom

Mag. St. Dr.

P



32936

I

Prawo pol.

A. MFREDRO
Monita politica
Moralia.



BIBLIOTHECA
UNIV.  **LAUS**
CRACOVIENSIS
Uni in

**SS. TRINITATE
DEO,**

& uni

Virgini **MATRI DEI**
Honor.

32936



Author Lectori Salutem.

Promptius (credo) succensebis,
 pro intuitu Operis, quàm lauda-
 bis Scriptum, LECTOR. Confusum
 ajes, quia non in materias combina-
 tum, verùm studiosè concisum, opere
 defultorio sparsum, membratim dis-
 tractum. Non diffiterer ingenuè
 defectum, si aliter facere potuissem;
 verum quot monita, tot rerum diver-
 farum habes arcana; Forte vero vi-
 debuntur aliqua, inani studio repetita;
 bis, terque si releges, sensum & ver-
 ba ponderabis, novum gustum ut ca-
 pias, ex inde longè videbis à semet di-
 versa, aut rem in melius explicantia.

Charior (utique spero) tibi obveniet
horum lectio; quo mihi operosior
venit scriptio; non enim novennio
(quod vulgo ajunt) pressa, sed bis
novenni opera limata, trutinata. Do-
mesticorum monitorum loco, hæc
mihi (secretiori calamo) sensim cepi
dudum annotare, crevit (per agnitos
cominus publice privatimque erro-
res) ab experientia, & adjectione di-
urna, opus, cur improbes? si fidenter
profero id palam, & Catholica chari-
tate, tibi quoq; non obfuturum com-
munico, casta sobriaque mente præ-
fertim legendum: Dabis aliquid pro
nævo: lubens acceptabo; quid enim
nostrum in orbe perfectum? & vita,
& scripta, credo, non sunt prorsus er-
rore vacua. Parce, LECTOR, facile
mihi homini, ipse dum homo es, ha-
bes, credo [dicto facto] tibi, quod ab
aliis parcatur. *Vale,*

Cautio.

Cautio.

QUI semel hæc legis, neutiquam
legisse te puta: Itero revolvis?
scies aliquid: Jam qui tertio: Uti que
totum capies, idque non perfunctoriâ
aut abruptâ operâ, verum recollecta
[& in se retracta per totum mente] le-
cturus: Ni vero facias, se pone quæso
librum, vel aliud age: Leviculi & ob-
liqui procul hinc sunt, maturis &
defæcatis ingeniis ista scri-
buntur.

✻ (6) ✻



ANDREÆ MAXIMILIANI
FREDRO,

Castellani Leopoliensis,
MONITA POLITICO-
MORALIA,

Sen

Quomodo vivendum cum
paucis, cum Populo, salva Virtute,
Gratia, & Authoritate.

Pars prima

Politico-Moralium.

I.

DEUM publicè & cum appa-
ratu cole, ut tibi factò, aliisque
proficias exemplo, virtuosì no-
men non ex vano paraturus, eoque po-
tens,

2. So-

2. Sobrius sis , ut eveniant tibi res sanæ , & sobriæ.

3. Omnia seriò fac , & cum gravitate , nunquam obiter : Immo lente fac , nec properanter. *Currendo, non rependo, fit lapsus.* Deus cum magnificum opus mundi aggredieretur , & momento in unico , pro summa potestate potuisset creare perfectum totum , prout potuit , immo fecit ; sed cum humano modo factum orbi repræsentat , sex velut dies insumsit operi , ut monstraret mortalibus , magna nisi sensim posse fieri correctâ , perfectaque : vel quia magis magnificatur opus , cui non obites immoramur faciendo. Vis rem bene habere ? Lentè fac , & sæpe corrige. De ipsa experire , reperturum te vesperi , quod corrigas , quod mane actum , aut habitum ex perfecto credidisti.

4. Sis publicè munificus , sine jactantia & prodigalitate ; *perdere multi sciunt, donare nesciunt.*

5. Non impera , non pete , nisi quæ obtinere speras ; qui impossibilia petit , non vult habere , & simul vult offendi. Idque per alios petes , nec satagenter ; non obji-

ce statim auctoritatem ; sæpe quæ nimis petimus , nobis neganda præcavemus.

6. Non promitte , nisi quæ præstare potes , ne levitatis arguaris.

7. Non dic nisi quæ vera , & sine invidia audientium.

8. Frustra minas intendis , si timeri non credis , potius præoccupata contemptum minarum dissimulatione.

9. Meminisse magis oportet , quam irasci aut dolere ; infra tuum animum esse doce , quæ acceiderunt , ac potius per risum habere.

10. Nec te lauda , nec vitupera , ab hoc contemptus , ab illo invidia paratur.

11. Non mirare , non canta , non lude , ut leviuscus.

12. Non sapius quære , potius scientiam , quàm nescitiam simula.

13. Quæ tibi difficilia aut ignota obiciuntur , tacendo excipe. *Sultus quoque si tacuerit , sapiens reputabitur* , (Proverb. Salomon.)

14. Non crebrum , lentum , non affectatum , & prope ænigmaticum sit alloquium : Sed tamen librata nimis & eluctantia verba , fastidium (immò suspicionem) pariunt

pariunt audientibus, & cathedram sapiunt; solutior nonnihil sermo, magis familiaris est, velut de Petronio Tacitus: *Cujus dicta, factaque, quanta solutiora, & quandam sui negligentiam pra se ferentia, tanto gratius in speciem simplicitatis accipiebantur.* Circa familiare vitæ commercium cum amicis, in condimentum convictus, probaverim, in publicis tamen actibus, gravitas sermonis præstat.

13. Si vitium loquacitatis pervincere studeas, statue, non quid prudenter loquaris, sed quamdiu per intervalla tacendum (licet opportunè dicenda videantur) & vinces; Aliàs *opportuna dicere cum studes, ad importuna erumpes;* rectè ille ait: *Loqui me aliquando poenituit, tacuisse nunquam.* In nonnullis tamen loquitur bonus candor & zelus, in nonnullis inquietus genius, & dicacitas, dum in quascunque aures inciderint, ut confessorem intimorum iudicemque sine discrimine personarum sibi statuunt, unde produntur & irridentur.

16. Nonnulli dum esse sinceri nimis volunt, incauti fiunt, proditores verius

sui, quàm in amicitia aperti, cum dicenda, ^{in voce sua} tacenda pariter effutiunt per levitatem.

17. Quisquis blando vultu dicentes audit, ^{facile} iisque comiter respondet, pariter agit, ac si humanos animos in potestate sua, referendis affectibus, dum vult, habeat. Quæ virtus inter potiores (civium) parandis hominum & Provincialium animis, ceteri debet; si verò secus rugosâ fronte, obiterque dicentem audias, respondeatve, licet in gratiam postea facturus, quid juvat? etsi obtineat qui cupit, cum à nolente & moroso profectum habet animo, non ut datum, sed velut extortum; ac potius projectum. Ut pluris sit, blandam negationem retulisse, quam morosè obtinuisse concessum. Exinde usurpamus vulgo dictum: *Etsi non obtineat, habeat tamen velut acceptum qui se amicè audiri videt.* Tum illud, *Ager animus dum ad satietatem enarraverit, quod vult, equiparatur obtento.* Vidit orbis nunc & olim viros Principes, aliàs magnis animi dotibus præditos, sine hujus virtutis condimento, parum valuisse in vulgus, aut (quod pejus) in odium publicum incidisse, exinde recte, de Toletano

da letano Albæ Duce, quidam observatum re-
liquit, ut propter suum triste & fastuo-
sum [neque ideo civile aut sociabile] in-
genium, ne ab iis quidem amaretur, qui-
bus benefecerat.

18. Vestitus propius magnificentiam
sit, & authoritatem, quam quæsitam
ostentationem, aut luxum.

19. Gestus gravis, non Melancholi-
cus, aut effusè hilaris.

20. Absentia sæpe authoritatem tuea-
re, *Continuus aspectus minus verendos
homines assidua satietate facit.*

21. Verissimum axioma: *In ignotis ma-
gis dilatari animum.* Exinde sæpe æsti-
mamus magis longinqua, quàm pro-
ximiora; audienda, quàm audita; tum
videnda, quàm visa; habenda quàm ha-
bita; pollicita, quàm data aut accepta;
scienda, quàm scita; & futura, quàm præ-
sentia. *Sic, Majestati major è longin-
quo reverentia, & omne ignotum pro
magnifico. Sic, Authorum ignotorum
opera magna habentur, viso autho-
re vilescunt, magisque post funera incla-
reiscunt facta, & virtus nostra & nomen.*

Sic, Major de absentibus personis opinio; nam satagentius ab ignoto quaeritur, aut imaginamur: *Quis ille?* quam ut dicatur semel in praesentia. *Hic est*: nec gradus amplius datur, quò vadat animus, cum visum & scitum plene sub oculis habetur. *Sic* (per varia eundo) pericula Castrorum magis terrent longinquos domi, quam milites pro vallo stantes, & vulnerum spectatores. *Sic* nova subsidia, medio in praelio ex ignoto in hostem immissa, licet pauca, sed quia sub specie ignotarum insidiarum veniunt, plus terrent hostem, quam acies numerosa, oculis subjecta. *Sic* puerorum minorennium aliquando delectamur plus ætate, quam adultorum; hi enim actum monstrant quales sint, aut quales amplius esse non possint, circa illos latius spes extenditur, quales futuri sint, immo ominamur (sperando majora ex ingenuitate) quales reverà futuri non sint. *Sic* ruinas antiquarum structurarum miramur magis, quàm forsan æstimaremus ex integro stantes; nam integrum quod est, oculis totum subjacet, & limitat (aut circum-

circumſcribit) mentem, ne ultra procedat animus, tam imaginatio, quæ latius extenditur, quàm ſenſus: de ruinatis in integro non viſis, plus imaginamur, extendendo mentem per diverſa, quàm forſan erat in rei veritate. Sic abſentium ambigui ſermones ſunt magis læſivi, dum ſub latiore interpretationem cadunt, in præſentia effati condonantur levitati verborum, ſeu ingenuitati dicti, tum circumſtantis perſonarum, temporis, rerum, loci, jocorum, diſcurſuum, occaſionis, quæ læpe minuunt offenſam, dum in præſentia, prout in ſe ſunt, capiuntur, neque delatorum malignitate torquentur, ſi præſertim illi exaggerando ſtudioſe, iram ſuccendere amant, cui rem deferunt. Sic vana licet ſpes ex licentia ditæſcendi, & exſpectatio furtivorum, tum incertorum pollicitatio, plures quandoque aſſeclas habet, quàm certum bonum; quam merces & ſtipendia, ut veriffimè à quodam ſit obſervatum, & à me alibi dictum: *Gratius eſſe hominis animo aſcendere in parvis, quàm perſiſtere in magno, & per partes, quàm*

per totum; tùm illud: *Quæsitæ in pretio, vulgaria habitaque contemnuntur; in pluribus opinione laboratur.*

22. Non dictum, factumque repete, quo major insit ex raritate verbo rei que authoritas.

23. Cum Gravibus ambula; leviculorum conversatione delectaberis quidem, sed tandem deturbaberis.

24. Non æstimatedos, juvenes, minorennes, temulentos item, verbo, multò magis conversatione vitabis.

25. Quæ cum dedecore in præsentia dicuntur aut fiunt, modestè reprehende, aut abi, subtracturus ab ea indignitate oculos & aurem; multo minùs ipse fac, nè velis placere assensu, quod est propè levitatem.

26. Negotia [*quoad tute poteris*] per alios tenta, fac, impera, vide, cura; leviozem jacturam rei credes, quam authoritatis; immò admonebis corrigendos, non ipse, sed per alium, sic vitabis præsentem exacerbationem, nec facies periculum tuæ præsentia, quæ nisi opinionem [*quousque sit non vulgaris*] ex raritate

raritate habet, gravioribus tantum negotiis reservanda, ut semper penes te restet, quò in manus, dum vis, rem urgere possis. Non alium exinde, ut nonnulli Commentarium iniquè interpretantur, sed potissimum perspicacitatem Tiberii [ap. Tacitum Annal. 1.] observare licet, qui exercitum in Germaniis tumultuantem, tantum per filios adiri voluit, Majestate salva, cui major è longinquo reverentia, simul adolescentibus excusatum, quadam ad Patrem rejicere: Resistentibus Germanico aut Druso, posse à se mitigari, vel infringi, quod aliud [Nota verba] subsidium? si presentem Imperatorem precessissent.

27. Nunquam effunde totam simul familiaritatem & amorem, vel effulus, lentè fac & pedetentim, potius intendatur amicitia, quàm intenta sit; habenda petitur, habita ut vulgata relinquitur, & satietate vilescit. Erravit ille, de quo annotatum, *Milites suos Commilitones, novo blandoque more appellatis, dum affectat charior fieri, auctoritatem principis emolli-verat.* Sub initiis præsertim

præsertim cavebitur, effusiore officio aut favore, tum gratia ne aliquem prosequaris, sed facies intra moderationis terminos; dum enim intensè actus lassantur, quæ agenda tractu temporis sequuntur, vix iisdem principiis respondere possunt, pro injuria vero reputatur, diminui, tum auferri, in cujus possessionem semel involavit animus.

28. Hinc sequitur, ut non solum affectus *Amoris*, (aut *secus Ire*) sed *prudentiam* ipsam per modica, nec affectatè ostentemus, dum æstimari volumus; nam pro vana ingenii ostentatione, dum per familiares discursus effundunt se totos aliqui, nimii commemorandis rebus, loquaces & affectati, quasi nihil in posterum *pro subsidio nova obiectio* relinquentes, dum opinionem prudentiæ, & exinde authoritatem sibi parare cupiunt, potius eam perdunt, similes forensibus licitatoribus, cum levioris momenti res & crepundia ad nundinas ferunt, per obvia fora institorias tabernas ponunt, aliàs non quærendi, nisi emptores quærent ipsi, & essent in obvia; jam verò pretiosarum mercium

ven.

o venditores ditioꝛe lucro negotiantur, eo
- iplo æstimationem mercibus posituri,
is dum sine ostentatione, satis habent sciri
f. de mercibus, & quærentur, ut vendant,
s non quærent, affectare emptores. Quid-
- quid igitur æstimatum haberi volumus,
r, in affectu nostro bono (aut secus con-
f. wario) seu in ratione agendi, lente, tum
per modicas partes exercæamus, ne plene
f. satiemus, semper aliquid in potestate
- nostra in posterum reservaturi, quo in
è majus (dum pro tempore volumus) à
n nobis res intendatur. *Totum spiritum
r suum profert stultus: at sapiens reservat
s aliquid in posterum (Proverb. Salomon.)
, & Eccles. In ore factorum cor illorum, &
o in corde sapientum os illorum.*

29. Non vitupera amicum, non lauda,
, non reprehende, nisi in magnis, idque
- raro, moderatè, & *in secessu*, vel (si tute
- poteris) per alium, *factum tamen*, non
- personam ventilaturus.

30. Consilium nisi quod rectum scive-
- ris, idque tantum requisitus porrige.
- Verum dator consilii, naturam accipien-
- tis, [seu cui consulitur] induat, prout
- secundum

secundum possibilitatem, media, capacitate, aptus est ille faciendo; secus frustra ferè contules, dum juxta te modo non alterum, aut saltem non ex utroque agendum vocas.

31. Non intercede aut pete pro alio, nisi re perpensâ, an justa sit, & obtentum possibilis, ne periculum authoritatis subeas, si non obtineas, potius intercedere cavebis.

32. Non litiga verbo, sed potius subride, (etiam si contrarium aliquis loquatur) non velis videri nimis sapiens, magni viri authoritas, non in disputando, sed agendo consistit.

33. Tacere qui scit, scit esse prudens. Taciturnitas est magnæ prudentiæ Mater. *Qui animo ignavus, procax ore;* quibus os ferreum inest, cor sæpè plumbeum habent. Verum nonnullis, taciturnitas & agendi secretum ex diffidentia, aliis est ex metu, ut cum ex diffidentiâ sui, verentur, ne per inanimadvertentiam aliquid prodant, totum silent, opportunaque transmittunt, similes Zeuxis imaginibus, qui ad ostentationem artis, imaginum pingebat

pingebat vela, ut subintelligeretur vela-
tum aliquid, dum nihil erat; sic illi obten-
dunt rebus inania arcana, nunquam dire-
ctè, sed nisi circuitivè agentes, vel quia me-
tuunt, vel dum inertiam impotentiamque
agendi proderè verentur. Fossam saltu tra-
jecturi, impetum saltus, cursu intendunt,
etiam animus agentis zelo quandoque
intendatur oportet, & apertior sit, pro
confidentia sui, & pro ingenuitate, præ-
staturus ardua. Qui diffidit, metuit;
Mollia, secretaque, cauta quidem sunt,
sed quædam nisi fervidius tractentur,
haud obtineantur, immò irriten-
tur in pejus, cum dolus, malignitas, vel
etiam metus, occultis secretisque (immò
circuitivis) subesse creditur, prout verè
circuitiva ingenia plus astutiæ, quàm
prudentiæ, vel cautionis habent.

34. Quæ imperfectè callès, non fac
coram, immò perfecta fac, quæ non
vulgaria & rarò.

35. Magna loquere, & à levi discursu
studiosè deflecte.

36. Facta secretus te ne, facienda multò
magis,

37. Vitia

37. Vitiaque vitare non potes, latebris dica, omnia quæ scis reprehendi, fac in privato, & semotis saltem arburis, turpis sis. Non ea tamen est infirmitas naturæ humanæ, quin vitare vitium non possis, dum velis, frustra naturam culpaturus, ipse culpandus; Vitare igitur turpia debes, quo magis altioris honoris subsistis gradu; minoribus magis quodammodo turpes esse licet, secus in majores honestosque omnium oculi convertuntur & succentent, uti facilius maculam noveris in puriore cristallo, quam in olla.

38. Rectius plerumque impertinentia demendo in nostris moribus, in affectibus, & ratione agendi, quam addendo opportuna, paratur æstimatio & habetur authoritas: Velut hortulani plus addunt horto decoris & amœnitatis, amputando fentes, evellendo urticas, purgando vias, disponendo plantas per ordines, quam substernendo fimum in fœcunditatem, quàm copiosè serendo: Excessu magis vitiorum homines laboramus, quam virtutum imperfectione. Prius quid non facere mali, quam quid facere boni præceptis decalogi etiam docemur,

39. Raucus aut balbus, rarius loquaris,
unde illusionis materies.

40. Causas dictorum factorumque
non redde, sed potius intelligantur.

41. Sperent à te homines, ac simul
vereantur: æque severus, atque clemens
videaris.

42. Nec præsume, nec te minoris
æstima, angulis & latebris ingerendo, in-
gere te (sed modestè tamen) primoribus.
*Nemo contemnitur, nisi quis prius seipsum
contempserit, quomodo credis alios te
æstimaturos? nisi te ipsum æstimas, &
in leviuscula abjicis, tibi magis proxie-
mus, quam alius tibi; rectè quidam ait:
Non est hoc superbire, Majestatem Regni,
& potestatem auctoritatemque publicam
sibi concessam, conservare velle inviolatam,
imo hoc sapere.* Verùm perspicacitate
utendum, ne superbiam morositatemque,
cum auctoritate confundamus, & quod
est incivilitatis, parandæ auctoritati ad-
hibeatur, ne alios pro unica æstimatione
tui, immodestius aut scrupulosius labo-
rando, mille inimicos tibi superbus
pares, & eveniat, quod rebeli Angelo,
dum

dum superiis bonis honoreque non contentus, vult insuper esse *similis altissimo*, totum suum quod habuit perdit. Cavebis igitur *morosam gravitatem*. Hæc in privatis; in publicis verò actibus *consultum fuerit*, ut qui debitos tibi honores *denegat*, (præsertim si conticius sis necessarii tibi gravitatis) *etiam vi* ^{hinc} *astu* quodam, eos oportet præripere aliis, quam ea de re *verbis contendere*; Qui dubitat, merito ipse sibi *diffidit*, *dissimulat*, *tacite fatetur suam indignitatem*, & *modestia postea pro ridiculo habetur*; sed qui de facto, *animo forti* & *constanti*, tum bona cum *gravitate* [tamen sine intempestivo affectu] *primas præ aliis occupat*, qua sibi *debentur*, nec offeruntur tamen, *facile deinde negotio eas servat*, & *retinet in posterum*. Ut quondam Germanorum legatis contigit, qui cum ingressi theatrum Pompeji legatos nationum Senatores inter sedere cernerent, inter eosdem Senatores, *sessum se audacter præripuerunt*, *subjungentes*; *Nullos mortalium, armis pro Romanis, aut fide, ante Germanos esse*, quod comiter à Senatu exceptum,

ut ea

ut ea legatorum civilis æmulatio postea cederet in argumentum & possessionem loci.

43. Novarum rerum, aut inauditarum, immò novorum rumorum, à domo, immò ab externo, certam notitiam quære, quod parit admirationem scitæ curiositatis.

44. Modica castigatio exacerbatur nonnunquam magis, quàm corrigit, ut tutius sit, quandoque non punire, si severius corrumpere nolis. Non sine causa Salomon arguit intempestivam clementiam, dum vocat *Misericordias* (aliquorum) *crudeles*. Bonis verè nocet, quisquis pepercit malis, sed hoc pro statu rei, & temporis: Scias tamen, quia *pœna nisi prohibet flagitium, laus vero & præmia, provocant virtutem, & accendunt animos.*

45. Nunquam totum simul effunde, & proinde exarma rigorem, sed velut majorem in tempus dissimula [lentius corripiendo] quasi majus telum penes te restet, in terrorem exercendo, dum velis.

46. Delinquentem aliquem (cujus correctio

rectio ad te pertinet] non te puniturum ai, antequam puniendum manu teneas, immo propius nescientem sis, ne præmonitus caveat, contraria [per desperationem veniæ] munimenta quæsiturus, aut magnorum intercessionem provocando, quibus sine offensa reculare non possis, aut capitalis hostis [præ metu] evadet, ad hostem transiturus.

47. Ea pollicere, quibus præstando sufficias, nè postea difficile aut grave sit præstare, in majorem offensam sperantis, potius non pollicere, sed fac, quod facturus sis.

48. Prudenter quidam honorationem sui tacitè inculcavit, cum subornato quodam lixa, comitequè in eam scenam vestito, palam dejici jussit pileum, decentiam morum, & superioris observantiam exprobrando. Item Marschalcus ille Regius adornatum lixam scipione pulsavit, quod Palatium Regis importunè ingressus fuisset, non vocatus, quo inculcavit verecundiam importunis intrusoribus, & quæ possint fieri in eam formam.

49. Metuendorum nomen acquirere utile aliquando, sed modo licito quærendum, per aliquam ostentationem virium & potentiaë, ut potius vereantur homines tuam auctoritatem, & potentiam non timeant, ne in odium incurras.

50. Quæ populus affectat, tibi vero displicent, idem sentire te prius simula, & interdum lauda, post (facta quasi recollectione) deflece, sed sine rigore; nam qui directè multitudini se opponit, frangitur aut vincitur ipse, quàm vincit; (vel ut subtiliter quidam: *Qui realis solummodo est, aut nihil præstat, sed irritat tantum, aut excessivâ virtute opus habet, tum potentiaë & auctoritate, quâ vincat omnem invidiam.*) In quo satius prudens res nautas imitari præstabit, qui adversis ventis, non directam opponunt proram, velut contra vim reluctaturi, nec adversam relinquunt puppem velut fugientes & ex inertia cessuri, sed per latera inclinando navem, hac illacve sinuando vela & cursum, eludunt tempestatem, & simul assequuntur portum, quem volunt, ac proinde illudunt ventis; sic populi impetum

petum non aliter eludas, aut in rectum (prout in rem opus) reducas, quàm per molliora, nec tamen molliter acturus, vel affectatè, (quod æquè periculosum) sed graviter.

51. Immò dicentibus modicè assentiaris, licèt aliter post hæc sensurus, lentè in tuam sententiam quemque pertrahendo.

52. Quæ in publicum necessaria, primo verò aspectu ingrata populo, proponere vis, cura per alium proponi, & affectum primum populi in eum effundi: tum postea modesta cum ratione, sequere ipse, idemque petes, sed sine affectu, quasi minus curaturus, etiamsi non fiat, naturale enim, ut magis negentur (velut magis æstimata) quæ maxime petuntur, quæ minus curantur, ut vilia, facilius ex neglecto habeantur.

53. Illi plurimum potentiâ consilii valent, multaque præstant in suas partes, qui cum sint potentia & autoritate graves, per alios, non per se rem tentant & consulunt, velut nescii, & taciturni, sed ex insperato metuendi.

54. Cura, ut humanus & civilis habearis.

55. Si quis beneficium vel operam aliquam à te petat, etsi scias plerasque in eo dari difficultates, non obijce illas, ne recusare opem videaris, & te parùm benevolum petenti præstes, potius in ipsius negotii cursu, eas difficultates, qui petit, deprehendat ipse, & suæ petitionis arguatur; offerentur enim cum tempore occasiones, quæ promissum infectum reddant, tu verò promptæ humanitatis titulum non amittes.

56. Prima constans cum Authoritate repulsa, adimit plerisque importunam in posterum audaciam.

57. Obtento morbo, multa per absentiam, aut parantur, aut vitantur.

58. Patrocinando alienis illatis, plura in publico consilio obtinentur, quam per se rem directè tentando, licet aliquem multa ratio cum authoritate sequatur; quidquid ideò optas fieri, alium auctorem inferendæ rei ex composito substi-

tues , tum alter amicorum , atque tu ipse patronum te pro authoritate præstabis , qui vero proprium allatum fortius urgent , præsumptionis notantur , veluti consilii sui , quod ipsi adferunt , amatores , neglectores alieni , quod est prope invidiam. Jam vero secus , ut ab alio illata , tutius urgere poteris , liberius suadendo. Bonos tamen authoritate viros proponendæ rei quæres , ne contemptu authoris , bene licet illata , in contemptum trahantur , ut ne tu postea patrocinando , rem stabilire possis.

59. Quod alibi in observationibus bellicis dictum ; *Vtendum recenti terrore in hostes*, hic item per familiaritatem verbi dici potest , *recentem terrorem etiam apud suosmet Cives multum posse* , ut à prætextu impositi recentis metus (si dextrè instando liciteque utaris) Pecuniarum collationes , tum operas in corrigendis pervetustis munitiõibus , bonas item leges , facilius minoreque invidia apud populum obtineas , quæ alias per alterationes , turbas , odia , immo vix quidem assequare , si absit metus.

60. Absentiâ tui, meliorem fuscitatem & tueare amicitiam, immò & auctoritatem, literas tamen non intermitte & nuntios, pollicere tui præsentiam, trahere interim & pone moras. Luna Solis amica, decus & lumen quod habet, illi debet, quò remotior tamen, plenius perfectiusque lucet, proximius admota, decrescit, vel si plane concurrant, Luna penitus amittat lucem, aut Sol necesse abeat, in Eclipsim; Sic verè amicorum magnorumque virorum mutui congressus aut crebrius negotiorum commercium, majore jactura amicitiae, tum auctoritatis fiunt, quam ut novum aliquod argumentum in majus stabiliendæ paretur, Sæpè unus in altero non reperit in præsentia, quod sibi absens pollicebatur, unde verè dictum, *Minuit præsentia famam, sæpius Absentia prodest*, Miraris? legi, vidi, probavi.

61. Modica munuscula offeres amico, non simul, sed rarius ac potius minora prius, dein majora, maxima, nimis fero, ut diutius dando sufficias, partim ut semper restet, quod majus speret a te

amicus, ne relinquat quem suo damno.
 Ufu probatum axioma, *Gratius esse ho-*
minis animo, ascendere in parvis, quam
persistere in magno.

62. Maximum rigorem prius intende
 in speciem, temperaturus postea ad fa-
 mam clementiæ.

63. Experimentiâ probatum, magis
 appeti eorum amicitiam, pluraque ab
 hominibus æstimari, qui neglectius eam
 servant, modò amant, modò offendunt,
 offendendo & amando non assidui (non
 tamen leves) modò potentia terrent,
 modò comitate trahunt. Neque causam
 reperio, quàm ab oppositorum ratione,
 quod magis elucescat, & sapidior redda-
 tur amicitia, quasi tunc magis optanda,
 dum amittitur, aut secus evenit, aut
 eorum amicitia minus æstimetur, quæ
 de paranda aut retinenda studiosè & ap-
 petenter nimis laborant, ut aliquando
 necessarium sit, nonnihil suboffendere,
 tum modicè negligere amicum, quo
 magis retinere vis (quam ut perpetuò
 adhæreas) sed non diu adversa fronte &
 vultu, ne post habearis.

64. Sæpè

64. Sæpè quod preces non possunt ,
minæ (aptè accommodatæ) operantur.

65. Non moliaris , nisi quæ præstare
potes , ne prodas impotentiam.

66. Si aliquid adversi tibi accidat , dic
potius , sponte te accepisse , quàm ut
supplantari nolens videaris , veluti inva-
lidus , & obviæ impertitioni expositus ,
potius fortunam tibi obedire doce.

67. Alienanti se amico à te , aut
clienti sine causa , sponte media offer
reconciliandi , potius bonis quibusque
modis , eum in amicitia retenturus (me-
dium tamen inter gravitatem) quàm ut
acerbitatem pro acerbitate reddas , quæ
magis abstrahit , quàm retinet in ami-
citia amicum , nisi aliàs potenter per-
vincas,

68. Minæ vigilantiam adversarii acu-
unt , ad cavendum , immò præve-
niendum , tu si taciturnus es , plura
præstabis , non tamen ut noceas , ve-
rum ut caveas tibi , quod est penes
virtutem.

69. Potius capiat per modica , aut
sensim speret amicus , quàm ut to-
tum

tum simul habeat. Non enim obligant, quæ data, licet maxima, sed quæ dabuntur, licet modica. Animus hominis, imitatur oculorum situm, quos cum anteriori parti corporis ingessit natura, non ea quæ post se sunt, sed quæ ante posita, vident; sic ille pensat, non accepta, sed accipienda.

70. Redditurus mutuam beneficium pro beneficio, moram adijce, ne dare videaris in recompensam dati, sed velut in obligationem futuri.

71. Exprobranti offensam amico, non serio excusa, excusatio prope metum est, & loci inferioris signum, responde potius, neque illius esse exprobrare, neque tuum excusare.

72. Religiosos in pretio habe, quatenus tuarum partium sint, devincies vero illos beneficiis & comitate.

73. Immo Concionatores ad te trahe, qui bona narrent, & populo (quod vis utile in publicum) persuadeant, quod non vis, sermone (sed extra invidiam & ullius offensam) publicè diluant.

74. Opinio divitiarum & numerositatis parit æstimationem, te- ges igitur tuos defectus, ab arte aliqua honesta (sed procul ab ostentatione.) omnibus impones, ut bene de te credatur.

75. Propositurus aliquid difficile populo, causas honestas propositionis per privatos rumores prius disseminabis.

76. Quantum in amico dono daturus destinasti, præstat cum iis aliquando honestè comedendo consumere, cui diutius sufficies; quod vero diutius durat, magis in oculos incurrit & obligat: adde, quia unica comestatio potest plures simul obligare, unicum donum hominem unicum obligat, immò aliorum (accipere præsumentium) invidiam provocat.

77. Mirum dictu, quantum lautior mensa, & liberalior convictus, paret amicorum, cum per artes politicas, inter concives crescendi studium cui adest, ut velut in alias virtutes incuriosi, hanc præcipuè

præcipuè viri Politici, in quovis venterentur & ament, aut sine illius condimento, cæteras obiter transeant; immò vitia nonnulla, hoc oblecta fucodum mollius accipiuntur, spontè dissimulent. Sic igitur intra magnanimitatem erogare, lucrum facere est, immò nonnunquam conducibilius, ultra parsimonix terminos in eo procedere, ad usque confinia effusionis, modo ne factum, intra affectatam prodigalitatem, cum decoctione bonorum extrema, velut multos apud nos vidimus, sic crevisse, floruisse, & intra Civium favores præstitisse multa, ut opimam amicorum & formæ colligerent messem, cum haud parcè Civium animis seminarent sua. Certissimum enim magnitudinis signum est, maximèque incurrit in oculos vulgi, tum in affectus, velle & posse pascere multos, eoque multis benè velle. Nec mirum, si CHRISTUM vulgi sequens turba in Regem creandum rapere voluit, (Joannis 6. cap.) cum tot hominum millia, ex suo divino penu, non pavisset modo promptè ad fatu.

fatutitatem, sed fragmentorum copia, magnitudinem convivii, & Domini paciscentis divitias loqueretur. Sed intra dicti reverentiam sacra mancant, profana liberius nobis loqui licet. Non ab alia occasione, primitivi Poloni, Piaſtum olim, è plebeja domo, ad purpuram evocaverant, quam cum divinum quiddam illa ætas inesse viro crederet, cui pro modico agello quem colebat, ad stuporem usque Comitiorum (neque enim sine speciali miraculo, teste Historia factum) tantum alimentorum, ad usque superfluitatem, humaniter excipiendis advenis sufficeret, ut plus erogando, plus semper illi restaret, & simul, magnitudinem cultioris animi, in eo viro cum metirentur, qui sic esse cuperet cunctis amicus & hospitalis.

78. Astutis, arte simili aliorum astus eludere, mos est, ideoque secum in amicitia facilè conveniunt, dum retaliare sciunt, rectiores nesciunt, nisi plerumque deferendo convictum, & rem cum illis plane vitando, donec in meliores amicos incurrant; Vulpi cum vulpe, urso uni cum altero, aspidi cum aspide, haud mirum si

conveniat, Cervis Equisve, nisi cum mitioribus, aut sibi similibus vivere securum est.

79. Dum sunt nonnulli fucatae faciei liberalioris convictus, praesertim si habeant aliquas species virtutibus similes, ipsi subdoli, & modis illecebrarum potentis (vel quorum vultus est opportune mendax, tum in speciem probitatis sermo & facilis, haud spernendus capiendis hominibus hamus) facile eo condimento tradunt plerosque in sui laudem, tum in amicitiam. Non tamen altioris mentis homines, verum illos ex simplicioribus, qui velut minutiores aves, facili capiuntur visco: Recti vero & prudentes viri, non illa exteriora morum, & fallaciarum, inania, sed intimum introspiciunt pectus, & nisi solidiorem virtutem, tum amicitiam pensant: Quanquam convictus liberalioris amoenitas, si penes rectam virtutum prudentiam, alicui pectori insedit, miros affectus, parandis amoribus hominum facit, totumque in animos potest.

80. Videntur esse nonnulli amicabiles recti, prudentes, dextrique agendo, & pla-

ne cum virtute magis quam sunt, immò nonnulli non videntur esse, cum vere sint, nisi tempus & occasio aperit virum, ut prima judicia de hominibus sæpe nos fallant, velut de ingenio nationum subtiliter quidam: *Hispanos factis & moribus magis videri intolerabiles, quàm verè sunt: Gallos magis esse fortes, quàm videntur.* Sed inest causa, circa horum amcenitatem, illorumque tristitiam (vel gravitatem actionis & morum) prout hujus aut illius sumus æqui pensatores. Nisi igitur falli vis, sustine suadeam calculum, seu damnaturus, seu probaturus, & à tempore, tum actione, judicium expecta. **NERO** flagitiis & sceleribus velamenta quesivit. **GALBA** major privato visus, dum privatus fuit, & omnium consensu capax imperit, nisi imperasset. (Tacitus sparsim:) **VEASPASIANUS**, solus omnium ante se Principum, in melius mutatus est: **OTHO**, contra spem omnium, non deliciis neque desideriis torpescere, dilata voluptates, dissimulata luxuria, & cuncta ad decorem imperii composita, eoque plus formidinis afferebant falsa virtutes, & vitia veditura: Mutianus, Luxuria in

comitate, arrogantia, malis bonisque artibus mixtus, nimia voluptates, cum vacaret; quoties expedierat, magne virtutes: palam laudares, secreta malè audiebant, apud proximos, apud collegas, variis illecebris potens. In Vitellio Multa grata sanè & popularia, si à virtutibus proficerentur; & argutè idem de Pompejo: Pompejus occultior, non melior. Hæc alii, sed addam ex meo, & ab experienciâ. Plerique sunt boni, donec qui corrumpat, non adest, immò inest semper aliquibus male faciendi animus, sed deest occasio; boni sunt, dum malos esse non licet, aut præpediuntur. Rectè Sallustius de quodam, *Ore probo, animo inverecundo*, Et Vellejus *M. Lepidus forma, quam mente, melior.*

81. Mirari debui dictum (verum factum mihi ab experienciâ) quod argutia Italica nuper proverbio circumtulit, *requirit ad gradum prosperioris fortune, ut insit alicui nonnihil ex Fatuo & Intruso*: Nam hoc modo, cito involatur in notitiam, & confidentiam intimiorem *Aulæ tum Vnigi*. Non promerentur hi quidem virtute, sed arte suffurantur gratiam, ad modum

modum naturamque omnium & seculi, facilius se componentes; In impertinentia se ingerunt non vocati; ludicra, seria, pari importunitate tentant, & quandoque succedit, ut pro tempore non displiceant, non offendunt alios; nec etiam (à certioribus) ipsi offenduntur. Verum intra jocum & amicitiae libertatem, facile habent, & condonant totum, alloquio faciles respondendo (per mixturam levium mendaciorum) amceni, prompte indomesticantur, non multo apparatu recipiuntur, neque sunt *Morosi Magistri in ceremoniis, & formulis*, haud quæsitum sui cultum requirentes, dumque non facile succensent personis & rebus (obviis parabilibusque per omnia contenti) censura eorum non timetur, ex imposita confidentia, & ex eo amantur. † Adde, si forte super hæc sint *audaculi*, multum honoris & præmiorum sibi arrogant, & obtinent per importunitatem [dum facile obloquia subdolis succedunt ex imprudentia] &

C 3

occa-

† Genus duplex intrusorum. *Servile*, vel *Audaculorum*; prioris generis sunt alii; *hi sibi* utique meliores.

occasionibus *instanter* non desunt *intrusi*. Directa vero virtus agit totum cum modestia, intra verecundiam, & dum importuna cavet, opportuna quandoque intermittit, sed hoc non ex virtute vitium, verum seculi, & eorum est, inter quos vivitur, dum rectam non prompte noscunt, nec acceptant. Tamen illa solidior est agendo, tandemque post tempus cognita, plus æstimatur, illi priores, sæpius (uti leviusculi) ludibrio habentur, & in seriis minus ponderis habent, mensarum nisi sodales, ludicrorum alumni, non nostri, sed fortunæ tantum amici, prout certe cum hac mutantur, nosque decipiunt, ad manus nostras, non ad nos respicientes, facile ad alios transibunt, unde plus utilitatis speratur.

82. Aliud est *esse innocentem*; aliud *habere proxime vadendi*. Aliud est *scire imponere*, aliud *justam habere causam*. Aliud est *esse fortem, prudentem, vel bonum*, aliud *videri*.

83. Divinæ potestati & prudentiæ (non hominis) opus æquilibrium rerum tenere, causas combinare adversas, tum ex contrariis elicere bonum, Frustra ingeni-

um hominis laboret, aut perspicacia con-
 tendas, ad certam regulam se componere,
 & publici status, vel privatae actionis, ea in
 parte formare sibi *maximas*, nisi confundi
 velit, se ipsam (serius citiusve) periculo in-
 volutura; immo illud est meticulosi tam
 versuti, quam perspicacis animi signum;
 Exinde vere dictum, *Media via nec amicos
 parat, nec inimicos tollit.* Qui oppositae
 rum partium, hujus illiusque simul amis-
 citiam quaerit, aut utriusque simul offen-
 sas (*per obliqua*) vitat, poterit aliquanto
 tempore scenae servire, detecta deinde
 larva, ut fallax hypocrita, & versipellis
 deceptor, ab utroque odio habebitur. *sic*
 intuitu emergentis boni, qui oppositas
 sibi (personarum aut populorum) potens-
 tias, dein amicitias; tum offensas, aequa-
 lance conservare studet, ne inter se com-
 mittantur, tum ne una noceat alteri,
 aut secus, ne sit infra alterum, ad aequili-
 brium moderamenque caularum, nequa-
 quam sufficet diu, quin altera invalu-
 scat, partem oppositam, & simul fauto-
 rem consilii oppressura. *Sic*, vereri
 aliquem, suboffendere, non tamen qua-
 sunt parandae amicitiae penitus facere, sed

potius per obliqua tacitò irritare ; Aut se-
cus , tentare in rem suam , assequi quòd est
est alterius partis dispendio & offensæ ,
simulque se amicum profiteri velle , odi-
um verius conciliat , quam intentum parat ,
nisi aut rem habendam planè , at (fortius
pro æquitate urgendo) gratiam partis
posthabeas , alias neutrum assequaris . Sic ,
Diffidere alicui , & simul (intuitu spe-
ciosæ cujusdam amicitiaë , tum securita-
tis) non sibi satis cavendo providere ,
immo amicitiaë titulum affectare quæ-
re ; ac deinceps dissimulanter agere ,
nec amicitiam habeas , nec res tuas sta-
tuas in securo . Sic , publico bono tu-
endo , & simul privatis commodis au-
cupandis adlaboraturus , alterum non
obtimeas plane , publicum vero bonum ,
certo certius subvertas . Sic , Veritati
(tum virtuti) aut auræ populari ; Legi
(tum justitiæ) aut populo ; Principi
aut vulgo , Debitæ actioni , aut (parte
ex altera) parandæ opinioni ; nequa-
quam sufficias , nisi totus , in alteram
(tamen æquiozem partem) agendo in-
cumbas , sequiozem studiose oppugna-
turus , aut si res fuaserit (*rebus modò*

tuis, alia ratione diligentissima ut provi-
sum sit) posthabiturus saltem; vulgo
dum places, rem agendam pessumdas,
dum secus ad rem probe agendam te
componis, vulgi censuram mereberis,
unde vetus (præsertim in bellicis) mo-
nitum tulit: Malo te sapiens hostis metuat,
quam stultus civis audent. Sic; (nisi alias
tanta potentia vales, ut parte utrâque
posthabitâ, negativè te erga utrasque
habere possis, per quietâ media secu-
rus tibi) neutralitas foederum non pro-
derit, verum alteri parti deliberatissime
adhærendum. Sic; Artibus status to-
tum se dare, & conscientia legem non
transgredi, DEO placere, & simul ad
illecebras mundi se velle componere,
nec hujus, nec illius legis, æquus assertor
futurus, scripturæ potius censuram
mereare: Neque frigidus, neque calidus
es, incipiam te evomere ex ore meo. Non
quod præstet, aut merè bonum, aut
debere esse merè malum (velut obliquæ
Politiaæ Doctor Machiavellus docet) ve-
rum quod gravior malitia ab affectata
intra virtutem & nequitiam neutrali-
tate, tum mistis (boni simul aut mali)

actibus oriatur, immo affectatior (sub pallio virtutis) nequitia subfit, & aliorum vexatio, quam si utique, simpliciter melius sis; Ut per omnia, rectoris prudentiæ sit, & conscientiæ, ab utrisque partibus, versandis, se totum separare, aut in unicam, æquiozem tamen, se totum transferre, & agendo instandove (ex norma virtutis tum prudentiæ) fortiter incumbere, res vero suas (interim) consilio & prudentia stabilire, in quieto. Qui alias partium rerumque oppositarum simul fautor commoda utrinque venatur, rerum prævicator potius, & interversor pacis, immo *Sophistico-Politicus*, quam *Catholicus-Politicus* vocandus, seipsum asta involuturus, quo exercere studuit alios; velut multa ejus rei exempla apud Historicos habeas.

84. Debitum officii, præsertim vero *honoris*, erga pares, adeoque magis erga superiores, studiose adimplebis, nec transmittes neglectim: Etsi enim aliquando præstari sibi nolint (velut incuriam simulantes) aut verecunde palam recusent, non fit, ut plane habere non optent, immo sic potius, promptitudinem tacito
 expe

experiantur, in offensionem alias tracturi, ni obtineant? Aut si exsequaris (modo non fiat affectatè, sed pro honoris debito) tantò obligatiores, in posterum habebis. Cape; Exequere, non improbata dico.

85. In adversis, ne sis nimium mollis verbo, aut animo dejectus; Nec sectus (in speciem generositatis, & infracti animi) jocabundus neglector, transitorie despiciens, quæ famæ, tum securitati parandæ serviunt, aut momentis invalescunt, uti enim hoc levitatis aut supinæ incuriæ, tum parvi judicii, sic illud pusillanimitatis, abjectæ mentis, aut ignaviæ, signum est, immo, prostituti in probrum animi, certum indicium; Potius ages totum, intra perspicaciam, cautus, prudens & graviter: Qui considerat, providet, qui negligit, sæpius rem perdit; nihil agenti, neutiquam, *assa* (ut ajunt) *columna* venit.

86. Senum actio, aut juvenum conatus longe differunt; Juvenes garrunt aut clamitant, senes agunt; Sonum illi, pondus hi, rerum captant. Junioribus pro calore ætatis properantia placet, & audax

magnanimumque videtur, quod sæpe temerarium, prævidentia senioribus & cautio maturior inest: unde sæpius sunt cunctatores, rarius periclitantur, aut eventu falluntur, in occasiones modo ex tacito intenti, velut somnium & inertiam simulantes. Juvenes iracundi, in offensas properi; viri maturiores dissimulativi, ac sæpius pacati, aut tandem actio requiratur, intraprudentiam, & cum cura fortes. Illi res mirantur, multa vident, aliqua sciunt, nec tamen probe discernunt, hi facta aut facienda æque penetrant, noscunt & dignoscunt. Juvenes pro ingenuitate primæ ætatis, dolum rebus subesse minimè suspicantur, unde facile deceptionibus expositi pro nimia securitate, maturiores, viri, quia plura per adversa sæpius decepti, eventuum gnari, pigmenta rerum & rationum spernunt, superficilia omittunt, verum larva detecta, introrsus res ipsaque fundamenta inspicunt & scrutantur, peritos venatores imitantes, vulpesnè? aut lepus? tum ferox aper, vel certe nobilior cervus impellerit gresium, per ipsa vestigia spe-

species ferarum noscitando, instant igitur, prout res & occasio suadet, aut secus, passibus suspensis in res vadunt, Non temere adversa casuum reputat, quem fortuna nonnunquam decepit, ait quidam, sed rectius alter: *Mihi fortuna multis rebus ereptis, usum dedit bene suadendi.* Juvenes deinde suaviloquio plerumque laborant, & talia libenter audiunt, in cætera incurii discursibus per inania rerum vagantur, quæstiunculis lasciviunt & ludunt, nam sæpius ex imperfecta scientia, de rebus dubitant, proinde vexant res magis, quam agunt, incipiunt, dein deserunt; senes perseverant constanter, dum à fine res capiunt, nec ideo tentant frustra, minimè ex voto finienda, sed deliberatè aggrediuntur; quia vero non hærent in mediis (verum scopum rerum petunt expediti) super objecta breviloquio discernentes, hinc juvenes succensere amant senioribus, velut rudi Minerva negotium agentibus, dum pro suo ingenio, & pro corrositate eos metiuntur, pigmentis ipsi rerum & verborum

affuefacti ; Inest tamen senibus consumma-
 tior peritia ; licet tentent aliquando
 simplicia & proximiora in medelam , sed
 quia præstare magis credunt, quàm lon-
 gè quæsitâ. Addo brevibus, tuta, aut
 secus periculosa, ante tempus seniores
 prævident, & ex vero indignant, si præ-
 fertim ipsi pro paranda peritia non otio-
 sam, verum per negotia exercitam du-
 cunt vitam ; graviumque Historicorum
 lectioni dum immorantur, quæ supple-
 ant ætatem. Juvenes super hæc regun-
 tur affectibus ac præsertim respectibus
 primo crescentis fortunæ dicuntur, se-
 nes potentius suis affectibus & appetitui
 dominantur, ideoque commode alios re-
 gunt. Dicam verbo, juvenum actionem
 esse amœnam, & quodam cum condi-
 mento vernalibus diebus similem, matri-
 ri viri laboriosæ (sed cum fructu) æstati
 assimilantur, magis enim serium, gra-
 vem (ac proinde tristiore) modum a-
 ctionis habent, severiores sunt, verum
 in virtute constantiores, juvenes agendo
 molles, & sæpius leves. Hinc viris ma-
 turioribus expedi-
 tioribus res succedunt, dum
 non tenentur à negotiis, nec hærent, sed

tenent

tenent illa , & regunt ipsi pro arbitrio. Velut peritos Automatarios (horologiorum id est fabros) si videas , non satis mireris , crassa & fuliginosa manus , nec certe delicatiorē palpatu , subtilissimas horologiorum rotulas , audacēter eos versare , per minutas partes distrahere , dein velut nulla artificii cura & attentione , prompta manu in pristinam formam redigere , quæ omnia ignarus artis delicatissimo licet contactu , disturbet verius , quam ut recte expediat , aut si forte aliquis , crebro intuitu , & arte se percipisse aliquid putat , ut etiam laborantem arguere non dubitet , dum tamen rem tetigerit ipse , nec prima , nec media scit , multoque minus postrema , promptius est aliena redarguere (vel sugillare potius) quam sua probe facere. Juvenum consilia modusque agendi , vix recentibus similes , quæ plus dulcoris , plus etiam fæcis habent palatui grata , stomacho & sanitati nociva , aut licet quoquo modo clariscant , minus tamen ex virtute habent , quam per annos defæcata ; quod sequens dies , juniorem erudiat , viri maturiores hodie jam sciunt. Ideoque commodè rē claudio , recta cujusdā (in juvenem

protervè loquaculum rebusque obstrepentem) indignatione: Post, annum forte, si te prudentiorem putas, cur non me itidem cautiorem credis, qui tot annis multisque casibus te supero. Cum omnia honestarum artium juvenes habuerint, rerum experientiam (prout eveniunt) nondum habent, eoque senibus inferiores sunt, affectata ludicra illis placent, maturis res tantum, & seria.



Pars Secunda

POLITICO-
MORALIUM,

I.

EXprobraturus aliquid publicè privatimvè, amico aut populo, potius, terreas & trahas exprobrationem, ut intereà obtineas, quod vis; dissimulata enim timentur, evulgata *ut jam transacta*, contemnuntur

2. Retenturus alicujus amicitiam, non statim dum injuriam accipis, exprobra-
bis illam, ne levi occasione alienes ami-
cum; omnino tibi diffidet ille, qui te
offensum videbit, ut necessario averti
debeat metu, vel conscientia facti, vel
consilio, dum te facilem videt in offensa
se iam.

3. Beneficium aut officium, aut pen-
siones, & si plures in annos alicui pro-
rogare in animo habeas, assignabis tan-
tum annuas, ut si necessitas suaserit sine
offensa auferre possis, dum velis, par-
tum si prorogaveris, velut iterato be-
neficio, accipientem devincias proro-
gatione.

4. Ignei homines ingenii, tum levi-
culos, licet per alia tibi opportunos,
cave, ne tibi adhærere velis, seu sint
amici, seu clientes, immo dum advertis
festinantes honesto prætextu eos procul
amovebis; Nisi enim mature feceris,
amoveri postea non poterunt, nisi ma-
gno tui fastidio, ut sæpius difficili nego-
tio implicari debeas, amovendo, rem
ipsam in meis casibus expertus, scribo.

5. Etiam illa ingenia clientum, multi
peri.

periculi, & officiunt nobis, quæ sunt præ importunitatem, audaculè sese intrudendo, suadendo, petendo, accusando, hæc aut illos laudando, curiosa abdita rimando, tum rebus imponendo, præsertim disciunt, & amant per dicacitatem, ingerere suavia, cum vero suaviter loquuntur & speciosis quæstiunculis, sensim tentant; facilè nobis (sine sensu) nobis imponunt; quorum mox non poeniteat, ut non aliter eam pestem loquendo aut hominum vitæ, quam non audiendo, aut te plane avertendo, vel quod proficit, procul relegando loquatem. Notandum alias magis CHRISTUS indignè tulit Petrum corripiendo, quam dum in importuna (per speciem confidentiæ) curiositate ingereret: *Hic autem quid? Tulit enim prompte responsum indignationis, & correctionem: Quid ad te? tu me sequeris si eum volo manere, quid ad te? &c.*

6. Cum unus aut plures studium aliquod in re obligant, aut amicitiam offerunt, vel aliquid præstare faciles, quod in rem sit, utere, *recentis* promittentis affectu, urgente intentum, non differendo in tempus, frustraneum ea in parte dilationis (seu ut vulgus ait, *discretionis*) nomen, certo certius

certius per momenta respicere hominum affectus, & remitti potius, quam intendi, ut sæpè (vicio mobilitatis humanæ) ahi in horas simus, post hæc difficilius optatum habituri, quod ante sponte oblatum vidimus. At promittit ille (inquires) propensum te fore in tuas partes? falleris, prætentis enim vis est affectus; non futuri, qui bono casu (ut brevi abiturus) oblatum, qualis vero ille futurus postea, ipse qui obligat, ignorat; mutato vero affectu, mutabitur intentum, frustraberis igitur, quod obtinere sperasti, nisi extra dilationes assequi rem coneris. Nonnullis immo, bene, & amica loqui sæpius consuetudo, aut potius modus loquendi est, non modicus affectus, & quo effusiores sunt suaviloquio, eo magis in amicitia fallunt, cautus ideo sis, pensandis veris amicis, & ab opere potius, non à verbo ponderabis, eo citius prætervolaturis, quo promptius extra deliberationem offeruntur, quasi nullus radices ab intimo amico & affectu petant duratura, verum in superficie modo linguæ, cum salva abitura & nata.

7. Non amici solum affectus, sed contrarii

trarii, in recenti maximam vim habent
falluntur exinde, qui spreta prima re
conciliatione, submissiorem sperant al
teram, quæ potius tanto minor futura
quo magis procrastinabitur; ut enim
omnes res, recenti sensu, gravius in
tenduntur, sic qui intulit injuriam, no
vitate delicti, vel à conscientia recentis
facti, propius poenitentem est, quam
si evulgato pudore, & consumpta igno
minia, depudere didicerit, cum ipsum
vulgus (per familiaritatem rumoris) pri
mo rem minus mirari, dein acerbius lo
qui, postremo dedignari factum desinit.
Sæpe ideo poenituit multos, non ad
misisse primam reconciliationem, ut nul
lam postea haberent, cum maximam spe
rarent, præoccupabis vero prudenter,
modesta facilitate, neque rejicies poeni
tentem, similior tamen reuerti, nec
pecces facilitate.

8. Rarius utaris eodem curru, strato,
cubiculo, mensa, domo, exercitio. *Ni
mia familiaritas parit contemptum. Conti
nuus affectus minus verendos homines
assidua satietate facit.*

9. Res adhuc in quæstione. *Verum
amar;*

amari præstat, an metui. Dicant quod volunt alii, mea sententia, uti Deum, sic hominem non rectè amet, nisi metuat simul, aut saltem nisi revereatur. Non igitur serviliter te demittes & effundes in officia amici, neque nimius eris affectator, aucupandis amoribus alicujus, quod penes contemptum est, sed ages graviter, partim ut quæras amicitiam, partim ut tua quærat, honorabis, sed ut honoreris, immo aliquando (idque intra gravitatem & extra affectum) amicum modicè negliges, timeat negligi, si ipse te negligat, & non amari, nec honorari, nisi ipse studiose te amet & honoret. Qui te igitur non revereatur, non recto, nec durabili amat amore, dum facit magis pro discretionem & voluntate sua, quam pro merito tuo. Addo (pressius loquendo) quod amari est in aliena potestate (prout nostri actus cum hoc a gratia & affectu ab aliis acceptantur) ut vero metuamur, esse in potestate nostra, non ut semper, quando volumus, amemur, semper vero metuamur, dum volumus, præsertim si incurratur in homines, ut cum ad normam

virtutis, legisque præscriptum, omnia fecerimus, aut rem non intelligunt, aut pro malignitate secus interpretantur, cum in tanta depravati seculi malitia. clementiam rectoris, delinquentium insolentia superat, ut necessaria correctione in aliquos opus sit, tunc Justitiam, sævitiam vocabunt, nosque (pro sua malitia non merito nostro) oderint, cum ne Divina quidem; licet proba semper & optima, malitiosa hominum probent, aliquando pluere, grandinare, æstuarè, non ad suum beneplacitum, sed ex arbitrio cœli factum, illubenter ferunt, cum illud in terræ fecunditatem pro gratia, aliud in pœnam, pro justitia, immittat DEUS, nec unquam argui possit. Ac proinde præstat inhærere causæ, quæ à nobis dependet, quam quæ ab alterius venit discretionè: Non tamen metus absque amore securus, immo obsit omnino, nisi metus ille valeat, qui ab æstimatione nostri provenit, sponte in animis hominum, per actus honestos & graves, *adhibita prudentia & comitate*, non vero (ut nonnulli falso arbitrantur) à potentia nocendi. Dicam amplius, metus nisi erga superiores est (quos aliqua-

cun
am
re
sup
um
ol
el
xc
li
Co
xe
ru
ur
ur
ut
exc
ta
at
vis
m
les
de
mu
iuf
pr
tat
erg

cun
que

cunque re prævalere nobis arbitramur) amor non potest esse, nisi erga inferiores, aut saltem erga pares. Si verò superiores à nobis amentur, potius *Cultum* aut *Reverentiam* dicas, quàm absolute *Amorem*. Quod vero aliquorum belli Ducum virorumque egregiorum, excessiva severitas Manlii, Carbulonis olim, & inter recentiores Ducis Albani, Comitjs Fuentii, aliorumque inter recti exempla sit, impossibile, si hæc sola trux austeraque, sine aliarum humaniorum virtutum condimento inesset. tantum authoritatis in suos, paratum fuisse, ut necesse, penes excessivam severitatem, excellentes quoque virtutes, pro contestatione magnitudinis exercuerunt. *Sape latet vitium proximitati boni, immo altioris virtutis interventu pensatur.* Erant in multos severi, sed in bene meritos liberales, labores castrorum imperando immoderati, sed nec sibi ipsis parcentes, fortes simul & successu in admirationem felices, jussorum exactores austeri, verum erga promptos & obedientes grati, & pro comitate imperatoria nimium accepti, deinde erga afflictos egenos, injuriatos, victosque prompti,

prompti, liberales, iusti, minime avari, magnanimi, moderati, litet alias contra tumidos & insolentes insurgendo graves, demum nec bellando flagitiosi, nec vincendo insolentes. Si vero illi non aliud scivissent, quã flagra, secures, cruces funera loqui, nec apud suos ex autoritate obedientiam, amoremque, nec in externos admirationem factorum, virtutisque suæ paravissent, sed velut feræ sylvestres, nisi nocere scientes, terrori fuissent & odio. Aliqui præterea pro indulgentia naturæ, ita sunt formati, ut non in animo tantum, quiddam magnum illis, impresserit, sed per exteriora quoque occultam gravitatem in facie, aspectu, alloquio, corporisque forma diffudit; quæ sola primo intuitu æstimationem pariant, & velut præcursores in animos hominum & in affectus, parandis amoribus, ac præsertim conciliandæ autoritati, antequam altior virtus se exerat & innotescat, prout de Corbulone observatum tulit Historicus. *Corbulo omnium ora in se verterat, corpore ingens, verbis magnificus, & super experientiam sapiens, atque, etiam specie in animum validus,*

10. Interdum parum negligè compellendo

lando dicto, scriptove, timeat amicus aliquando negligi, & posse offendi, sed statim familiariter recipe, ne diutius neglectus assuescat sine te, ut verò aurum purius post ignem, sic motu melior fit amicitia; vina etiam meliora, quæ penes dulcorem, sunt modicè acra.

11. Dum frustra niteris impedire æmulum, malis eum juvari, & operam ultrò offerre, ut potius opinionem amicitiae obtineas, quam ut frustra impedisse illudaris, quo impotentia tua prodatur.

12. Cum alicui potenti æmulo resistere non potes, potius quæ res amicitiam (procul tamen à suspitione quærentis) cuius sub titulo, facilius rebus obviam ibis, & illi resistes. Quoadusque enim inimicus est, contravenire aperte studet, dum vero speciem amici induet, lædendæ amicitiae verecundia tenebitur, ne tuis intentis contrarius sit, tu vero intem, quod in rem habere voluisti, sensim aliud agendo perficias, semota omni fraude amicitiae & dolo.

13. Omnia capere valenti, totum dat, qui parum negat; potius sponte offert,

quæ extra offensam negare non potes, u
quoquo modo gratiæ tuæ debeantur
quam ut invitus dare necesse habeas, nul
lo expensi in rem tuam commodo.

14. Distrahe potentes à latere æmuli
immo ejus intimos, domesticos, fami
liares, consanguineos, parando tibi mu
nificentia, mensa, comitate, unde tibi
omnia æmuli nota.

15. Da bona verba, palam, & in
absentia.

16. Nescientiam simula rei, quo ma
gis omnia scis.

17. Vide, non videndo, omnia.

18. Non asperneris convictum æmuli,
sed tamen rarius congregere.

19. Minora quandoque consilia com
municabis.

20. Nunquam verbo carpe præsentem,
immo tueare famam, si opprimatur.

21. Etiam offensus, offensam dissimu
la, & velut non agnosce, *Unicum re
medium injuriarum, si non intelligen
tur*, qui secus interpretando injuriam
extendit, velut scalpendo suum ulcus
per impatientiam, sponte dolorem au
get.

22. Nun.

22. Nunquam exprobra suspectam æmicitiam.

23. Rarius congregere cum æmulis, aut congressus, cum omni apparatu gravitatem indue, caterva clientum.

24. Vita consanguineos & clientes æmuli, etiamsi operam polliceantur, fac tamen, quasi non vitando.

25. Patiaris adversarium, non agnosce, & velut loco amici habe, omnibus benevolentia signis præoccupando, & insidias muneribus antevertendo.

26. Maximum præsidium rerum humanarum ex dissimulatione, Tiberius inter omnes suas virtutes *Dissimulationem* adamaverat, tu etiam quoad potes, stude dissimulationi, si sapis. *Qui nescit dissimulare nescit regnare.* Ludovici XI. Regis Gallia dictum ad filium Carolum VIII. testamenti loco. *Dissimula igitur Dissimula.*

27. Temerarie ambitiosus, turbandis, *stultus perinax* perdendis rebus accommodatissimus, fuge quoad potes talium consilia, multoque magis convictum, ne impingas in errores.

28. Peccant, qui nimia lenitate dulces,

cum enim effuse dant se populari auræ, aut omnem infimæ plebis rumorem affectant, contemnuntur, virtuosi quidem hi sunt natura, sed etiam molles, ideoque ad res gerendas parum valent. Prudens rigor rebus non obstat. Mordent sanguisugæ, dum profunt. Nec enim aliqua difficiliora obtineas, nisi pro tempore, aliquid inconueniens, inurgendum adhibeatur. Idem consilii medicis inest, ut in morbis malignis & urgentibus, admisceant potionibus, de venenatis pharmacis, commoyendis promptius pellendisque noxiis humoribus, verum adhibent simul diligentissime excellens correctivum, exquisitam dosim; perfectissimum temperamentum, sine qua cura, medendo plus noceant. Instabis igitur opportune, urgentiore verbo, dextra ostentatione potentia, minaciore vultu, intra tamen auctoritatem; mox ubi tenueris modice, rursus in molliore alloquio, tum obvio convictu, irritamenta amicitia ostentabis.

29. In malis mœstitiam, in bonis dissimula diffusam lætitiã.

30. Quemque diem examina, an amicum

paraveris, (aut amiseris) & cura, ut panes.

31. Summa authoritas nisi penes potentiam & fortunas, in minoribus prosuperbia habetur. *Cavebis igitur morosam gravitatem.*

32. Talem apparatus mensæ, vestium & reliqui sumptus instrue, qualem semper habere potes, & à minori potius incipienda omnia suaserim, quæ posthæc facturus es majora, ne eo majorem incurras in contemptum, quò magis laudatus fuisti, si idem esse, quasi lassus desinas.

33. Non demissè servias majori, sed reverenter, & sedulus sis, penes potius, quam perpetuus; Magnorum aliqui, recepta amicorum obsequia, non ad gratiam urbanitatemquè colentis, sed ad debitum, superbiamque suam referunt, & statim acceptorum obliviscuntur.

34. Eos etiam in amicitiam pertrahere, qui plus apud alios possunt.

35. Non prompti sint tui aditus, non obvia comitas, ea tamen moderati-
one rerum ne superbiæ titulum tibi parias.

36. Facilitas amittit authoritatem.

37. Oblatum munus potius lubens & animosè accipe, quam serviliter gra-

tus, partim debere te, partim debere tibi gratiam doce.

38. Jube punire, non specta.

39. Non increpa, sed graviter admone, & torvo aspice oculo. Absis vero facias contumeliose, nam excerbas magis, quam corrigis, certe medicus, asperitate curandi, horrorem medicinæ, ægro imponit magis, quam inducit sanitatem, ut ægrotare, levius nonnunquam accipiat, quam per acerba sanari; nemo sanavit vulnus scalpendo, verum unguendo, & molliter obtegendo.

40. Severitas amittit assiduitate auctoritatem.

41. Sine strepitu aut acclamatione (seu exprobratione) puni delinquentem, sæpè vero lenius & modestè, quasi invitus facere videare, est prostrasse satis posse prosternere dum velis.

42. Majorem aliquando pœne apparatus, verborum severitas, tum exaggeratio, imponit austeritatem Domino, & infamat punientem, quàm ipsa pœna. Si igitur pro merito delicti punias, molliter saltem loquaris, flagitium, non personam osurus,

43. Potius quandoque dicto contrarius sis, quam semper serviliter assentiaris, doce aliquid tibi displicere, pro libertate sentiendi, quod est prope generositatem. Sed plerumque ab hominibus (à Principibus verò præsertim) ii pro sapientioribus, immò pro melioribus habentur, qui ad eorum sensum & voluntatem magis accedunt ac loquuntur, decipi malunt, quam non ad gustum suaderi.

44. *Bonum habetur ex integra causa, malum ex singulis defectibus*, ait quidam. Quasi dictum velit, ad rem bene habendam, omnia impedimenta amoveri debere; minimus defectus si obstet exsequendo, etsi reliqua bona media videantur, res tamen haberi non poterit & intentum.

45. Sæpius cum titulo, quam sine, alloquere, quemque pro merito decenter honoraturus, nec tamen affectate, ut similiter te compellandi & honorandi insinues necessitatem, aut secus (velut importuna ceremoniarum) si negligas, alias idem erga te omittere, teque contemptum haberi posse doces. Quæ civilitas mutui honoris, adeo in animis hominum valet, ut non privatis

modo inter se civibus, sed magnis Principibus erga sibi subiectos, non sit. peccata incuriam transmittenda, nihil enim magis offendit animos, aut verius exacerbabat, quam contemptus personarum, qui pro merito non honorentur, velut illi ad Principem, *Cur, (inquit,) ego te habeam ut Principem, cum tu me non habeas in Senatorem.* Neque Julium Cæsarem aliud præcipitavit in necem, accelerando conjurationem (quæ differre aut sopiri poterat) quam Senatorum Consulunque contemptus, quod reliquum offensarum erat. *Accedentibus* (ait Plutarchus in vita Jul. Cæs.) *ad Cæsarem sedentem pro nostris Consulibus Prætoribus, totoque Senatu, Cæsar non assurrexit, tanquam si cum privatis hominibus colloqueretur, quod non Senatuum modo, sed populum offendit, Civitatemque ideo rati (per ignominiam Senatus) ludibrio haberi. Magna igitur cum tristitia discesserunt è curia, quotquot discedendi facultatem habuere, adeoque Cæsar sensit indignationem eam, ut statim domum abiret, rediitque à collovese, vociferatur, se paratum esse ad præbendum* (si quis

(si quis necare ipsum vellet) ju ulum
&c. &c. Ferunt vero cum assuro
gere Senatui vellet, eum ab amico, aut
verius adulatore quodam suo, Cornelio
Balbo, prohibitum monente (vide nequam
adulatorem) ut se Casarem esse meminisset,
seque ut praestantiorem coli pateretur,
&c. Nihil igitur magis offensam
in animis movet, quam si honores aut
tituli contemptim auferantur personis,
immo magis si pro malignitate dicacitas,
adjiciantur scommata, praesertim in
ingenuos Gives, qui eo magis delicatio-
ris sunt animi in offensam, quo magis
suae virtutis sunt conscii.

46. Famulitium sit tibi decorum,
equus, cibus, & honestamenta domus,

47. Nunquam privatus fias, aut
quasi incognitus,

48. Quanquam inter adversa, sal-
va virtutis fama, non vultu demisso
aut supplex, sed ex memoria prioris
fortunae agendum.

49. Aequale Matrimonium, pro au-
thoritate.

50. Liberorum bona educatio & bo-
na fama, Parentibus solatium & aestimatio.

si. Domesticos clientes, veraces potius
 habe, quam blandiloquos, qui tibi ex
 fide referant & præcaveant, si aliquid
 in populo de re spargitur, ut eas recte fa-
 cto obviam, seu ipsi diluant, vel excu-
 sent. Falluntur, qui illos, nimirum pla-
 cere volentes in amoribus habent, ve-
 nundatores potius suæ famæ, quam am-
 cos, permittite spontè (si sapias) referat
 tibi modeste omnia extra metum & of-
 fensam, ne ignarus sis obviando vel præ-
 veniendo, immo teipsum corrigendo,
 vera enim exprobrat aliquando vulgi ob-
 spectatio, quæ ipsi amore nostri, aut
 nostrorum, tum per incuriam, in nobis,
 nostrisque, non advertamus, domestici ve-
 ro coram nobis taceant, aut præmonere
 erubescant. *Vult volens decipi, qui nisi blanda
 sibi narrari cupit.* Deinde domesticos tu-
 os, non nimis molliter, sed in actione
 occupatos, habebis, ne innutiantur otio,
 occasionibus posthac emerfuris, futuri in-
 utiles, desidiosus, insolentes, dum pro ini-
 juria reputabunt, si ad actionem aliquam
 vocentur, semel desueti: idem innuit
 perspicacia Salomonis (Prov. cap.
 XXX,) *Qui delicate à pueris: a mixis*

servum suum, postea sentiet cum contumacia. Honoratioribus igitur domesticis, per honestiora munerum, inferioribus, per minora servitiorum uteris.

52. Incessus lentus & gravis, vox submissa, cum opinione Majestatis.

53. Semper vera loquere. *Mendacium servile peccatum est; immo naturam furci* habet, furtum rem auferit alienam, mendacium verborum congruum furatur veritati, prout commune proverbium Polonorum fert, *Mendaces consequenter esse furei.* Immo sunt leves, garruli, infidi, inconstantes, versuti; simulativi, fallaces, venales, injusti, nam fere idem (ex non recte agendi vitii suppositum habent, *Veritas mater virtutum est*, exinde cum omnia recte facit, *Deus veritatis* vocari voluit; in diabolo quia obliqua omnia & contraria sunt. Patris mendacii, supremum titulorum habet, quem igitur rectum virum probatum cupis, vide an dicto verax sit, vix enim fieri potest, ut facto obliquus fiat. Veritatem semper probo & luadeo; verum in aulis Regum, ingrata ut plurimum veritas est, pauci sunt veri amantes *Iosaphat*, sed plures *Achab*

Achab, prout certe, si veniat in aula
 verax *Michaas*, indignationem Regis ex-
 periat (*odi eum, quia non propheta
 mihi bonum, sed malum*; III. Re-
 gum Cap. XXII.) aut incurrendum
 in colaphum adulatoris *Sedecia*. Absit
 igitur à consilio præstat: (præsertim
 si odio multo, nullo fructu, veritatem
 laboretur) vel cum ades, veritas
 omnino loquenda est; præstat amittere
 gratiam, quam conscientiam, immo
 præstat agere *Michaam*, quam fallarium
Sedeciam.

54. Satius te submelancholicum aut
 gravem potius, quam jocosum agnoscant
 effuseque hilarem, comitatem tamen
 serva, cum illis præsertim, qui ad mu-
 tuam humanitatem, non ad suum fastum,
 referunt omnia arroganter.

55. Quod scis per obtrectatores de-
 trahendum tibi (quod tuæ domui aut in-
 moribus casu obveniat) potius præoccu-
 pabis spontè fatendo, non detrahentem,
 neque loquentur in exprobrationem, qua
 fateris, aut in quo teipsum sponte cul-
 pas, aut per jocum habes.

56. Cave ne unquam conqueraris, etc.

pro impatientia doloris opportunum credas, deesse enim tibi aliquid, sponte fateris, circa amicos, vel circa fortunam, proditor tui ipsius & ægritudinem animi simul detegis, etiam ignotis, ut qui te omni ex parte felicem credidere, magis inde æstimaturi, jam secus aliquid demptum credent, in levipendium. Omnes ideo hilarĩ vultu excipe, quasi omnia ex optato fluant, non alia re magis invidos tibi confundes, qui aliàs tibi adversa optarunt.

57. Non in vestitu superfluo, aut domo exquisitis mobilibus ornata (modò hæc sũnt necesse circa honestatem) verum in virtute, & morum constantia, viri Politici authoritas consistit.

58. Severitate sis gravis, blandientibus incorruptus, adversus minantes invictum habeas animum.

59. Omnibus sis cognitus & comis, multos sæpe convictui, raros secreto intimiori admitte.

60. Observantiam tui in minimis firma, in præsentia majorum, ut exemplum honesti reliquis inculces.

61. Plura sæpe in nos peccantur, dum complacemur, quam dum contrahamur.

62. Honores & præmia ipse tribuas, pœnas vero aut redargutiones (si quæ irrogari iusto debeat) irrogari cures ab aliis, ut aliorum invidia, acerbis, sic tui merito munificus & amabilis.

63. In consultatione, dum contrarias emergunt opiniones, qui mediam attulerit, plerumque omnes in suam trahit sententiam, non quod melior ista, sed quod ad medium, quam ad totalem assensum adduci se plerumque patiantur homines.

64. Cum magnis Viris & Principibus extraneis, notitiam quære, & communicationem literarum, aut internuntiorum inseres.

65. Structuræ non vulgares, statuarum, rempla magnifica, famam authoritatis retinent, & parant opinionem, item sapientum monumenta nomini dicata; Nam quæ majores requirunt impensas, nisi a generosis pictoribus facta veniunt, præsertim cum non sui lucri, sed publici commo-
di intuitu impenduntur, ad famam posteritatis Sic *Zeuxes* pictorum præstantissimus, picturas suas excellentes, nullo pretio exponebat, Civibus eas gratuito daturus, ut magnitudinem animi testaretur, immò
forfan

forſan quod a bitraretur, operam ſuam
eò æſtimationis aſcendiſſe, ut omne pre-
tium ſuperaret.

66. Propoſiturus aliquid populo aut
amico, quod in rem mutuam ſit, potius
quæres modos, ut petaris non petas.

67. Conſulebat ille non leviter ſuæ au-
thoritati, qui inter colloquendum, ſtabat
aperto capite re ſedendi aut regendi capi-
tis, minoribus foret neceſſitas.

68. Hiſtrionum & levium ludorum, non
ſis ſpectator, tamen nonnulli honeſtæ po-
pularitatis loco ducunt, habere intra do-
meſticorum numerum, joculariores & hi-
ſtriones lepidoſ, ait *Marius apud ſalluſtium*.
Sordidum me & incultis moribus ajunt,
quia parum ſcite convivium exorno, ne-
que *hiſtrionem ullum*, neque pluris pretii
coquum, quam villicum habeo; Nam ex
parente meo accepi, munditias mulieribus,
viris laborem convenire, arma, non ſuppel-
lectilem decori eſſe.

69. Voce oppreſſos, defende potius,
quam opprimas, & patronum milerorum
publice age.

70. Loquaces & leviusculoſ, tum vino-
lenes, noli laceſſere verbo,

71. Legatos extraneos, honorificè domi tuæ excipe, quo famam nominis spargant, & ab iis cura salutari.

72. Postula magis, quam supplex roga (quia facilius res sic habentur) ac potius per alios. nec unquam oblitus tui. Illaudatum aliàs Othoni (apud tacitum) Qui *pro- tendens manus, adorare vulgum, jacere oscu- la, & omnia serviliter pro dominatione.*

73. In publico populi consilio, multa objecta sæpe solvuntur tacendo, multa respondendo, immo multa non audiendo.

74. In gravioribus causis, aut quæstio- nibus, tum objectis, si melioribus consiliis res flecti non poterit, *non quid respondeas: sed quem modum non respondeas? cogita.*

75. Qui multa respicit, nihil agit, dum consilio, seu dum factò opus est, in con- sultando præsertim illi, qui more in par- tem assentientium transeunt, aut qui mere contrariantur, probantur, ambigui vero, seu neutrales, (velut vulgo ajunt. *Non to- taliter resoluti*) neque apud populum, ne- que apud Principem parant sibi authori- tatem, utrique parti suspecti. Rectè dictum. *Media via, nec amicos parat, nec inimicos tollit.* Tum illud. *Tremula manu vitrum capien-*

capiendo, quo magis frangere quis caret, frangit. Merito succenset Tacitus (Hist. III.) Vitellio, ejusque produci, dum in hanc illamque partem studiis distenditur & expendit diversa; cautus nimium esse cupiens, proditor sui verius factus: quod inter anticipitia deterrimum est, dum media sequitur, nec ausus satis, nec providit. Eo collimat dictum (apud Ecclesiastem Cap. XI.) Qui observat ventum, non seminat, & qui considerat nubes, nunquam metet. Resolutus ideo sis facere serio, quod aggredieris, non tamen aggredieris, nisi factu licita, nedum involvaris, Licetis DEus adest,

76. Apagè cum amicis, qui sæpe reconciliant: Aut cum domesticis, qui crebro deprecantur.

77. Majora negotia apud populum tibi tractanda assere, minutiora relinques minoribus, quædam digito opus habent movendo, non brachio.

78. Etiam si omnia refutanda sint, aliqua tamen approba, ne omnino contradictorius esse videaris, salva tamen virtutis fama.

79. Primis injuriis ni resistas cum

gravitate & virtute, contemneris. *Veterem qui fert contumeliam, invitat novam; ac quomodo, non procaciter, verum prudenter resistendum? tu videas.*

89. Passio plerumque in nobis dominatur, & zelum putamus, dicendum seu faciendum aliquid, nobis usu venit, verbo invehimur, velut correcturi, & exacerbamus, potius, sæpe detrahimus, sæpe diffamamus, sæpe irritamus materias & personas, quod agere pro modestia, aut intra dissimulationem, magis in rem fuerat, veritas, omnisque modus agendi, stylum subtilissimum referat, non cuncum, qui findit magis, quam penetrat. Cum nimis justus esse affectamus, in injustitiam impingimus, lævitia quandoque est, dum punitionem putamus; nec est correctio, sed exacerbatio aut alienatio amici morosa. Cum rigide (vel ut ajunt) *Morose ad pulvisculum usque*, repetimus nostra, non fit, ut aliena cū nostris non involvamus, impertinentium verius raptores quam exactores justus; sæpe deinde potentiam credimus, cum inferre injuriam possumus, aut seelus accipere credimus, nisi inferamus, nec repulisse est, nisi alter injuriam patiatur. Quæ igitur minore

nore damno aut scandalo dissimulari possunt, dissimulanda prudenti viro suaserim, privatam aut publicam pacem, quietem mentis, pacatam conscientiam habere qui cupit; Eo fere collimat dictum. *A justitia recedendum nonnunquam in parvis, qui vult salvam eam in magnis, non enim sic erit injustitia, sed dissimulatio justa.* Idem vult Spiritus Sanctus apud Ecclesiastem. *Noli esse justus multum, neque plus sapias, quam necesse est.*

§1. Proxime sequitur, virtutis etiam zelum temperandum, idque amore in majus promovendæ, ut dum nimio ipsius (prout debemus) dueimur amore, tamen secundum tempora & personas, prout res agenda venit, suavius (cum vitii quadam dissimulatione) sensim animis hominum eam insinuemus, quod non est recedere à virtute, sed eam provehere in majus; Scriptura docet alios hominum acerbius increpitos, alios per similitudines suaviter reductos, potius quam retractos, sic **CHRISTUS**, dum bonum Patremfamilias repræsentat, intemperantiam

tem zelum servorum arguit, & dissimulare docet, *Sinite ne forte colligendo Zuzania, eradicetis simul cum eis & triticum.* Sic erratum à nostris in Moschovia, in tempestivo, ne dicam insolenti religionis zelo, cum enim Demetrius Magnus Dux Moschorum, Polonam virginem in uxorem duxisset, occasione Catholicæ Principis aliqui Polonorum jactanter ad invidiam usque Moschorum schismatis, ritum Catholicum dum promovendum contendunt. Demetrium Ducem, novamque nuptam, in exilium præcipitarunt, Poloniamque cruento implicarunt bello. Sed magis profana nobis serviant in exemplum, severi mores Galbæ Cæsaris, licet recti, sed non pro tempore adhibiti, exitio fuerunt, *quibus impar ea aetas erat* cum forte circa flagitionem militaris donativi, magis animose, quam in rem opportunè diceret, *se militem legere, non emere* dum rigidus recti præscique moris assertor affectat fieri, non assecutus, simul rem, seque perdit. Consultius alias facturus, si intra dissimulantem, importunitati nonnihil in tempus concessisset, & delinivisset humana
nior

niori verbo flagitantes, sensim alia via cum tempore in melius reducturus, neque à virtute Imperatoria sic recessisset, sed intra prudentiam regendi, habuisset totum. Etiam in asserenda libertate, circa observationem antiquarum legum, vel aliquid novum stabiliendo, temperato & recollecto zelo opus, secundum res, tempora, aut personas agendo, ne dum res ducere ad normam rigide contendimus, potius malum, resque irriteremus. Qua in re summa perspicacitate, iudicio valido, ac super omnia, experientia opus est, nec possunt in eo valere, nisi sedata, defæcataque ingenia, *qua non quid debeat fieri, vel prout aliquando factum est, sed quid tunc recte possit, ex æquo pensant, magis è particularibus causis reique propinquioribus, quam ab universalibus maximis (que in particulari fallere amant & iudicium consulentis non leviter arguant, nam universalia multas receptiones habent, & multas circumstantias requirit imitatio, ideoq; sepe nos fallit)* consilia eruendo & quæ non habendi cupidine, aut spe inani, sed magis possibilitate certa beneq; consulto, res metiuntur, dum ratio appetit superior est. Alio

quando enim suavitas agendi, aliquando rigor, aliquando utrumque simul, videntur nihil agere, sed dissimulare in tempus, & ferre malum prodest, ne dum præcociter unicum vitamus, multo maiora immo plura incurrantur, res irritando, ut hoc casu seruiat dictum, *Malum bene positum, ne moveas.*

82. Ignæ nonnulli tum inquietæ mentes, tum sibi non otiosi, sed agere complacent, dum quieta, non sinunt quieta, aut nisi res turbent. & in aliena (quæ sæpe devorantur) invehantur, & pro injuria repugnant, famam potentia ex aliena injuria aucupantes, ut igne Salamandra, sic nonnulli asperis & discordia vivunt, *quæ alii flagitia, hi remedia vocant: In id nati, ut nec ipsi quiescant, nec alios sinant.*

83. Potius non videre te injuriam simulatam, quam dum vides, vindicare illam opus habeas, ne si agnoscas tam molliter dissimulaveris, pejus contra te in posterum peccetur.

84. Si impetu in aliquid novum fertur populus, cui resistere non possis, satis penes virtutem habeas, si non assentiaris.

85. Quæri exinde potest. Quid securius, & in rem magis opportunum, an præcipit

pui unius, vel saltem aliquorum in Repu-
blica, aut vulgi aucupari favorem? Non
disquirendo hinc illinc, constat, qui totos
vulgi favoribus se dedere, ab ipfomet vul-
go proditos, oppreffos: In cujus gratiam,
cum omnia feceris, semper aliquid in ma-
jus vulgus requirit, vel ni sufficias, antea
bene fecisse damno est. Quod vero ma-
jus, dum abutitur vulgus bonorum virtute
& opera (semper eos casibus objectando)
facit velut indiscreti equites, cum bono
equo læti, intemperanter utuntur, & ni-
mio cursu fatigant, non parcendo labori,
nec alium substituentes, rumperdunt, quod
in vitis Gracchorum (apud Plutarchum)
observatum habeas, & ratio in promptu.
Nam facilius paucorum genium noveris
paraverisq; tibi favorem, facilius gratiam
demerearis, aut iratos placaveris, facilius
cum paucis agas, suadendo, dissuadendo,
orando facilius obtineas, dum se citius
pro paucitate expedire possunt, decernen-
do. In multitudine secus, communitas
frontem non habet, quæ non
tam facilè de maledictis erubescit,
dum dispersim ignominia, in tot
capita vadit, ad unius vero Principis

personam (non divisim) tota infamia
 (ejusque posteros) directe spectat , eo-
 que magis afficit. In populo deinde, di-
 versa sunt subjecta , inclinationes , affe-
 ctus , studia , quibus impossibile ex æquo
 ut satisfacias , dum pro diversitate inge-
 niorum , suspicantur , vana , aut secus
 interpretantur , cum non intelligunt rem ,
 plures vero pro malignitate. Offen-
 ditur quidem Princeps veritate , sed magis
 offenditur , & simul fuerit populus , uni-
 dum places , alterum fere offendis , nam in
 amores , odium , æque facile vulgus fer-
 tur , non ut studiose velit , sed uno alterove
 impellente. Quod vero gravius , si in-
 aliquid bonum fertur populus , omnes
 (unus alium circumspectantes) curam
 adhibent , jam si nocere cupiant quisque
 pro se , manum studiose adhibet in
 ultionem , ad nocendum uniti , ad be-
 nefaciendum tepidi & distracti. Ex
 ea lem ratione forte *Machiavellus* , in-
 gratiorem fieri Populum censet , unica Prin-
 cipis persona. Dixerim itidem , præstare
 favorem aliquorum præcipuorum in Re-
 publica , (sed quem non per flagitia &
 obliqua demeritis) favoribus vulgi.

Addo super hæc , si non altioris alicujus boni , aut virtutis intuitu (quæ sola sibi ex conscientia recte facti præmium est) sed aucupandæ vulgi gratiæ & popularitatis , rectum aliquid in publicum facias , falleris ; sæpius odium pro gratia, redditur : Rem expertam ipse habeo , quam loquor. Si profana parvi sunt , en cape in rei documentum altiora , quia sacra ; Nemini magis , quam operatori salutis *Christo*, frandi fuit populi plaus⁹ & Gratia, hodie ut Regi filio David, in urbis ingressu, pannis & substratu vestium, in pompam triumphi, vias sternentis, mox intra dies aliquot, subita mutatione, crucifigendum potentis. Sic verè vulgus, *cujus boni, aut pravi affect⁹, nunquam modicis continentur.*

86. Afflictis palam condole , sed tamen sine injuria affligentis.

87, Honores non pete ipse, oblatos specie recusantis accipe, non multo exultantis animi signo , nec etiam tristi , ut ingratus, sed graviter, per amicos petiturus non ore tuo , pro fama modestiæ , tum ut videaris , *magis te posse officium gerere, quam nimis velle?* quod venustatem actioni imponit , & dantem magis prom-

ptum reddit. Vis adhuc altius, unicam artem discere; Non quomodo ambienda quæras, sed quomodo forte cōtensus, non ambias ultra pacatus, plura sic utique (immo omnia) lætus contemnere potes, & quasi ex alto animi despiciere, non omnia vero destinata, ambiendo adipisci, eoque de non habito tristis, & stans loco velut inferiore. Habet velut omnia, qui non ultra cupit, in animi mensura, non fortunæ, sat fatis habendorum modus.

88. Apertis horreis, leva pretium frugum

89. Nobiliores exules, tum à fortuna desertos excipe domo, & necessariis procura. *Alii dividunt propria, & ditiores fiunt, alii capiunt non sua, & imper in egestate sunt (inquit sapiens.)*

90. Pupillis honestarum familiarum, sumptus educationis provide.

91. Si à populo voce opprimaris, modestiam objice cum gravitate & reprehensione generosa, quam ut frustra acerbius contendas, unus à multis facile contempnend^o, nec alia tutius via, furorem populi evades.

92. Miseris sis aditu facilis, & intentus querelis, licet subrustice, & tediose con-
querantur;

querantur, nam loquax ut plurimum dolor est, da bona verba, gravia tamen potius, quam mollia, condole saltem, ni juvile sufficis, nemo utique verbo pauper est, quod æque afflictis gratum, ac si jumentur, aut secus novam injuriam sibi inferri putent, si transitorie audiantur. Princeps igitur, aut quicumq; sunt viri honesti, in omni vitæ suæ actione, teneant recte agendi præceptum. *Nihil sibi esse salubrius, tam ad morem populi parandum accomodatius, quam humanioribus responsis etiam infirma, sortis homines, ab se dimisisse; salva tamen gravitate, ne obvia facilitate vilescat.*

93. *Inter militares de armis loquere, inter doctos de virtute, doctrina, libro, honestate, personis, rem & sermones accommodaturus; Hilaris, liberalius suaviterque excipias: Severos aut Morosos contractius, & brevibus tractabis, cum facile multi sermonis nauseam habeant. Ambitiosis honorem deferens, reverentius agendo, perinde ac si eos multi facias: Cum modestis & sinceris, simplicitatem dicti quæres, nam facile dolum suspicantur, si verborum involucri, & ambagibus affectatis utaris: Malignos, Astucios, Le-*
ve/que

vesque, quoad potes, vitabis, sed procul à nota vitantis, ne offensos habeas, universim vero, secretorum tuorum (loquendo) cautus eris: Insuper inter *Æquales* dignitatem ex pari tueare, ne posthabearis, non tamen semper ad numerum & stoica gravitate, ne arrogantiae nomen parias: Inter *inferiores*, faciliorem tui copiam præstabis, ut ameris, non minus tamen aut effusus, ne satieta-tem inducas, sed proprior gravitati. Erga *superiores* non nihil submissus te geres, non tamen immemor tui, verum ultra *venustam generosum aemulatem*, nec ut abjectus, aut adulator, tum deformi obsequio laborans.

94. *Meticulosorum ingenia* ingestio terrore, nec tamen sine condimento gratiæ, ad officium commodè rediges: *Generosos* secus, exacerbat terror, ut potius reddas obstinatior, aut alienes verius, dum eos, sic parare cupivisti, verum eos gratia, comitate, liberaliore convictu (idque ad obsequii raritatem, non semper facili aut effuso, magisque adhuc gravitate agendi generosa, quæ reverentiam personarum ingerit) tibi obstrictos pares. Verbo dicam, injuriæ generosum irritant, mollem

tum pusillanimum frangunt. Cum *mediis* aut *indifferentibus*, præsertim vero cum astutis, aut qui libenter insolescunt, adhibebis simul utrumque, *terrent nonnulli, ni paveant.* *Morosos* denique & *Intrusores*, lautiore mensa, & aliquid pro tempore dando tibi mercaberis. Rara tamen ingenia, quæ non hoc ultimo telo expugnare fas sit. Prout igitur hunc aut illū, ad tuum beneplacitum habere vis, introspice naturam prius hominum animi, æque varii sunt ac vultus, ut agas, prout ad metum, vel generositatem inclinat, vel participat simul de utroque, ut quemque suo affectu aggrediaris expugnandum, prout in aliquo hic aut ille, magis prædominatur. metusne, cupido gloriæ, amor privati commodi, publicum bonum, aut tenebrior conscientia; Objectando dextre ad persuadendum, pericula, ignominiam, damna, jacturam publici, ingerendo scrupulos, & offensam DEI, & quævis in contrarium, vel si faciant, omnia eventura in parte meliore: Jam si omnino refractarii sint recta sequendo, saltem in molliora quoquo modo deflectes, & concedes partem, velut Senecæ & Burrho vi-
fam

sam, ne utramque NERO pervinceret, al-
 serum concedere, vel certe eveniet, (præse-
 tim si cum generosis res est) ut negligant,
 si aliquid modo in speciem generositatis si-
 bi concedatur, nec planè impugnari vide-
 ant, alias nihil pervincere, servile putantes.
 Sæpe repeto; *Hominum animi, sicut gene-
 rosi equi, molli freno facilius reguntur.*

95. *Qui amat accipere, negat nihil.* Non
 in privatis modo, sed puta in publicis, fa-
 cile habentur omnia, præsertim apud eos
 quibus accipere dulce est, dum sunt *semper
 venales & aliena ministri potentia, immo
 mensarum, placitorumque asseclæ.* Non
 ex vano, inexpugnabilem urbem, expu-
 gnandam facile credidit, inquam a sellum
 onustum auro, intrandum, didicit. Et Ju-
 gurtha, Romanum statum inclinari adver-
 tit, debiteque illulit. *O venalem Romam, &
 mature perituram inveniret, cum reperit
 plerosque ex curilibus, qui accipere obla-
 ta, non promptè recusarent, immo prom-
 ptissime caperent, vendi sibi negotium
 amavit, cum venditores odisset, proditi-
 tionem, non proditores amaturus; viri id-
 eo quicumque recti, etiam licite oblata in-
 tra verecundiam, propiusq; nolentes, acce-
 ptare*

ptare debent, aut prorsus non acceptare, virtutis præmium in virtute quæsituri; Hoc enim genus vitii, mentis suavitatis condimento, facile insinuat se hominum sensibus, & leviter modo tangentibus alliaitur sine sensu. Facile qui accipit; facile dat sibi suaderi. *Pessimum vere affectus venenum, sua cuique utilitas.* Merito pagina sacra rectos in populo viros, iudices ducesque dum laudat, aut secus depravatis dum succenset, his appetentiam munerum exprobrat, in illis contemptum oblatorum, velut solam rectæ popularis virtutis normam commendat. *Dixit Samuel ad universum Israel (1. Regum Cap. XII.) Loquimini de me coram Domino, utrum de manu cuiusquam munus accepi, contemniam illud, restituamque vobis, dixerunt: Non tulisti de manu nostra quidquam, Et Cap. VIII. Non ambulaverunt filii Samuel in viis ejus, sed declinaverunt post avaritiam, acceperunt munera, & pervertunt iudicium, Mirum dictu, quod pervertat veritatem, bonum publicum, & pervertat iudicium, qui propere accipit munus. Talesque hodie videas; in quorum manibus iniquitates sunt, dextera eorum*

*eorum repleta est muneribus (Psalmo XXV.)
 potius igitur , Non accipies munera , qua
 etiam excœcant prudentes & subvertunt
 verba iustorum. Exod. XXIII.*

96. Nullius artem reprehende , quod
 vcl maxime offendit,

97. Multa in absentem statuuntur , quæ
 in præsentia non fierent , cura (si tu
 te potes) ut dicendis de rebus aut status
 endis adsis , præsens , cum autoritate
 tua , & amicorum , ne per absentiam
 conscientix facti arguaris , eaque im-
 portuna meticulositate , majorem inge-
 ras audaciam (æmulis) validius contra
 insurgendi , qui nisi tua imbecillitate fortes.

98. Magnorum virorum dissidia , con-
 cilia , & mediatorem te interpone (eti-
 am si non vocatus) si autoritate va-
 les , sed procul ab importunitate , &
 sine alterius partis offensa , fac talia
 pro publico bono , & amore proximi.

99. Dum punis , privatim puni ,
 dum parcis , publicè parce.

100. Habebis aliquem bonæ existima-
 tionis virum , qui pro te agat , & loquatur
 in publico , quam ut ipse pro re. Major alie-
 nis dictis , in aliena causa fides , laudando

vera ,

vera, seu excusando liberius falso imposita, cum opinativa, & minor tibi dicenti, invidia; Quæ pro sua causa dicuntur, magis ex necessitate, propria & pro animi passione, quam ex vero dici communiter creduntur.

101. Quæ tibi adversa acciderint, supprime, aut rege lætis, prospera lautius divulga.

102. Sermones vulgi velut nesciens ignatusque feras, prohibiti enim plures erunt, quasi veri, si prohibeantur & nocituri.

103. *Securitati consule prius, antequam vindicta*, quosdam enim, haud tuto aggrediaris, ut cavere ab iis magis opportunum sit, quam ut aliquid acerbius in eos statuatur.

104. Justitiam ama, & verax sis, quo magis fidem rebus tuis pases.

105. Nonnulli dexteritati tum prudentiæ, virtutisq; suæ in tantum fidunt, ut sponte sese conijciant in occasiones periculosas, negotia intricata, difficilelque conatus, supra vires aggrediantur, quasi in arbitrio sit, ex illis eluctari, tamque delerere promptum, quam irritare incepta, dum velut supra humanos casus constitutis

ritutis, tum non errandi potestatem, sub
 imperio habentibus. Quod secus fit; dum
 tenemur potius à negotiis, quam tenemus
 illa. Non admittere vero occasionem, pri-
 mus gradus est non errandi, dein posterior
 non errare. Ne Deus quidem, dum probos
 vult nos fieri, peti voluit, quam *Ne induca-*
mur in tentationem, quasi non peccaturi, si
 tentatio (id est mali occasio) absit. Non igitur
 quantum in nobis est, dubiis rebus nos
 volenter committamus, ne apprehendamus
 plus animo vel manu, quam cui sufficere
 possumus retinendo, vel contra obluſtantia
 constanter perseverando, nec sibi blandia-
 tur mens, ut præsumptuosa opinione nos-
 tri, minus opinemur de virtute contrariæ
 partis, dum volumus, ut evitemus occa-
 siones errorum, immo ipsa mala. *Facilius*
aliqua non recipiuntur, quam exeunt, immo
excluduntur ventientia, quam expelluntur,
dum fuerint admissa. Qui admittit occa-
 sionem, admittit errorem.

106. Irasci, mala verba dare, ferire, nec
 mini fidere, res quietas non sinere, pro li-
 bitu agere, aut secus, in speciem authorita-
 tis desiderare, *Nomine magnifico signa eius*
velare, in alios agendum opus conicere,
 super

superbire, tum insolescere, potestatem res
gendi, nonnulli falso putant, cum alias
suavitas agendi (prævia prudentia & cau-
sione) rebus perficiendis totum possit.
Maxima flumina, minimo sono labuntur.
Non tamen ob t rebus, subitasci mo-
dice, intra gravitatem agendi, immo val-
de profit, ut vivacius in executionem
urgeantur, *iram prudentem, esse totam for-
titudinis*, non ex vano dictum, in consi-
lium vero recte incipiendorum, sola pru-
dentia, cum deliberatione non affectata,
jus semper habent. *Potestatem, cautis quam
acrioribus consiliis tutius haberi.* Tacit.

107. Vitia hominum privatim publice-
que, nihil magis intendit, quam cum malè
fecisse, joci vicem habet, non suspenso su-
percilio, sed excipitur cachinno. Exinde
licentiosi, dum non timent DEUM, quod
reliquum erat, excussa hominum reveren-
tia & pudore, male facere sibi compla-
cent, vel dum in rectiores incurrunt, qui
rigidioris fronte, tum verbo factum exci-
pian, indignantur, moneri nolunt, pau-
corum rigorem & censuram injuriæ loco
habent, dum plures jocosò intuitu, talia
transeunt, velut approbantes. Moderni
seculi

seculi, immo novæ Politicæ ea labes est
 Rigidæ priscorum Germanorum virtutis
 non immerito causam annexuit Tacitus
 (de mor. Ger.) *Nemo illic vitia videt, nec cor-
 rumpere aut corrumpi, secum vocatur.*

108. Non levis est prudentiæ Moralium
 tum Politicæ, scire in suis domi, & Civi-
 bus publicæ, quædam minora dissimu-
 lare, nec vetera, ne obtineas, ut per-
 vincendo (quæ agnita vitari, nec cœeri
 possint) in pejora mala incurrat
 ex iussorum & impunitatis contemptu,
 nisi aliquid fragilitari concedatur, velut
 profundissimè sparsim Tacitus, tum alii
 Nescio, annon tutius sit, quædam adulta
 & prævalida vitia admittere, quam illud
 assequi, ut palam fiant, quibus prohibe-
 bendo, pares jam non simus, dum vero
 prohibita semel impune transenderis ne-
 que metus ultra, neque pudor est; Quæ-
 dam tutius non prohibere, quam prohibe-
 bita leviter præterire, & fontem non ac-
 cusare, quam accusatum non punire, nam
 evulgatus pudor, non satietatem ut mu-
 ti rentur, sed incitamentum parit. *Cor-
 ptio plus damni in Rempublicam quando
 offert quam indecorum vero, atrectare quæ-*

non obtineatur ; si velis quod nondum ve-
ritum est , timeas ne vetere Tolerabilia
sunt modica vitia, quam prohibitio, cui
nemo paret. Mithritades continuo ulu
veneni, naturæ suæ reddidit familiare to-
xicum, ut contra noxia induraretur, si
aliquæ malæ consuetudines, tum abusus,
consuetudine roborati, non tam obsint
Reipublicæ, (nam sæpe alterius virtutis
interventu, velut ad æquilibrium pensan-
tur, & cum tempore conveniunt) quam
præceps correctio: prout violenta medi-
cina, plus nocet ægrotis, & vim natu-
ræ infert ; quam ipse morbus, qui sensu-
sim utique conficit. Inter hyemem &
æstatem, ver aut autumnus inest ; inter
diem & noctem diluculum, natura ipsa
haud violenter, quasi pro gradus, in muta-
tionem se transferente ; etiam virtuti hor-
ror imponatur, si severius se intrudat, non
suaviter insinuet ; cum tempore curandum,
quod cum tempore invaluit, *Repentina novitates sunt tanquam advena & peregrini,*
quos admiratione plus, minus benevolentia,
prosequimur. Exinde novorum Politico-
rum axioma vix improbaverim. *In seculis*
aliquando corruptioribus, homines in dustris

os & satagentet, usui magis esse, quam pro rigore virtutis nimium zelosos.

190. Ne decipiaris mature cogitate deceptum iri, sæpe diffidentia mater securitatis est, aut secus, si in vanis nimium scrupulosus sis, sæpe causa, inanis metus, nocet rei, nocet parandis amicis. Dubitaverunt præterea, an modica calliditas non sit in parte Politicæ prudentiæ, seu cautionis, pleno hoc obliquorum ingeniorum seculo, non ut circumvenias, sed ne circumveniaris, dum quemque pro suo ingenio scis metiri, aliqui enim ita sunt incaute sinceri, si præsertim in blandiloquos & astutos incurrant amicos, ut nihil sinistra in contentione agi opinentur.

110. Sis Politicus, non tamen ut te Catholicum esse obliviscaris.

111. In privatis publicisque negotiis, cum paucis vel cum populo, non semper idem tenor, modusque actionis servandus. Dum rem habere probe cupis, verum secundum tempora, personas, immo cum iisdem personis, sed aliis occasionibus, rerumque circumstantiis modum agendi, variari necesse, aliquando severitas juvat, aliquando eadem obest, sed prodest clementia &

tia & suavitas, aliquando munifice, aliquando parcius aliquos habere oportet, & dandi facilitas obest, tacere & dissimulare, nonnunquam exprobrare palam aut tacite conducit, properare aut cunctari, petentibus statim annuere, aliquando differre in tempus, negare, difficilem se præbere, & grave supereiliū monstrare prodest, mollius aut austerius, cum auctoritate matura, vel submissus, familiariterque pro confidentia agendo. Nec CHRISTUS in sua Oeconomia, semper eundem agendi modum servat, sed pro tempore variat; Peccatricem mulierem ad pedes suos provolutam prompte admittit, peramanter aspicit, *bonum opus operantem* laudat, eandem postea, licet pœnitentem & in melius correctam, à sui amplexu arcet, severiusque habet, *Mulier, noli me tangere*, cum, utrumque intra peræqualem bonitatem ageret, illud intra summam clementiam, hoc cum Majestate, non extra tamen gratiam, modo vario & causa, verum intra eundem amorem, dum simul arcet, simul solatur eandem, simulque honesto præficit officio. *Quid ploras? quid queris? Vade ad fratres meos, dic eis.* Joh. XX. Dixerim,

qui se aliorum exemplis, suæque probata
semel praxi totos alligant, nisi aliquid in
præsens mutant agendo, addant, minuunt.
ve, graviter falluntur, potuit iisdem de
caulis, cum iisdem personis, severior mo-
dus prodesse, cum quibus alio tempore,
alio loco & occasione, nisi suavius agendo
remittas de rigore, rem turbes, nec quod
voluisti assequare, uti eadem vestis, non
cuilibet corpori & ætati, sic praxis &
exempla, tum imitatio, rebus & perso-
nis non quadrato serviant, nisi pro tem-
pore immutentur.

112. Animi constanria & ingenuitas ju-
vat in adversis, superat invidiam, arcet
mala: Mollities fecus, accersit periculum,
cui vitam, animi fortitudo aut constantia
non dabit, metus aut fuga rarius parabunt.
Sic (apud Tacit.) acculati de amicitia Se-
jani, alii per molitiem excusando, eo majore
rem suspicionem sui cum movissent, suc-
cumbeientque in causa, *Marcus Terentius*
ingenuè quod verum erat, solus fatendo,
constanter superavit invidiam, & evasit
objectorum pœnam, prout ejus responsio-
riam, non sine gustu, & paranda doctrina,
legas apud Tacit. VI. Annal, Qui silentio
tristi

tristi objecta recipit, non modestia est, sed
tacita confessio, aut iudicem tacite arguit
sævitiæ, quasi in majus defensione inno-
centiæ irritetur: Qui autem negat, quod
verè objectum, seipsum accusat, non quod
noluerit, aut de malefacto doleat, sed
quod latuisse tantum expetiverit, præsi-
dium malitiæ ab occultis habiturus, immo
metum prodit, ex facti conscientia & atro-
citate, quod fateri veretur, non extinguit
materiam objectorum, sed irritat accusa-
torum æmulorumque proterviam, tum ad
inquirendum & comprobandum ingenia,
ne frustra objecisse videantur, demum acuit
audaciam, ut contra timentem gravius
insurgant, inclinatum concitatus impul-
suri in ruinam. Qui secus ingenue fate-
tur, propius poenitentem est, ut doleat
de objecto, quod sponte agnoscit, & corri-
gendum videt; Dein. fortis utique animi
signum est, intuitu virtutis (sit vero sit spe-
cioso) tum pro ingenuitate, aliquid dicto,
facto, tentasse, non tamè malitiose, tum ex
dolo, qui semper suspectior est, quam ani-
mi apertus candor. Non superba tamen
debet esse facti confessio, nec velut expro-
bratio, quæ magis exacerbat, dum obstis

nationis animo signum est, accusatorem
 objecta velut contemnens, sit potius, in
 tra vultus verecundam amœnitatem, ne
 extra ingenuam modestiam, quæ innocen
 tiæ suæ (dum non turbatur) fidem facit, et
 de clementia prudentiaq; discernentis mo
 tum sibi persuadet; Aut si omnino depre
 candum sit, non faciat tamen aliquis ut in
 minum abjectus, nec velle sordidatus at
 squalidus, quod indignationem sæpe ma
 gis, quam miserationem movet; verum
 faciendum ex memoria ingenuitatis & ho
 nesti. Sic, ut per varia casuum abean
 (apud Thuanum) Joannes Fridericus Saxe
 niæ Dux victus prælio à Carolo V. Cæsare,
 re, & captivus, cum pro nata rebellionis
 decretum mortis jussu Cæsaris adferri sibi
 videret, lusui latrunculorum tunc forte in
 tentus, & velut in aliena causa minime tur
 batus, Ernestum Ducem Brunsvicensen
 secum colludentem, simulque sorti com
 patientem constanter monuit, ut eo no
 obstante, lusum continuaret, suam inn
 centiam Cæsarisque clementiam, ea in par
 sat pro se laboraturam, subjungens; Quia
 tracti animi constantia, Cæsarem flexit, et
 periculum vitæ, licet non fortunæ, supera

vit. Sic apud Franciscum Guicciardinum
 (Hists. l.) Cum Rex Gallia Carolus VIII.
 (moto bello pro recuperanda Neapoli con-
 tra Arragonias) in Italiam cum exercitu se
 infunderet, ac forte per transeundum, à
 Florentinis, pro societate armorum &
 amicitia, in urbem receptus, contemptius
 eosdem haberet, conditiones aliquas gra-
 ves extorsurus, illi verò, potentia Regis
 consternati, circa consensum tergiverfa-
 rentur, solus Petrus Caponius, vir altioris
 animi, agendi constantia, rem animosque
 Civium restituit, & Carolum plena gene-
 rositatis voce, tum factò, terruit, verba
 sunt Guicciardini (Hist. l.) *Cum ejus colle-
 ga coram Rege steterint consternati, atque à
 Regio scriba, compositionis capita iniquissima,
 scripta recitarentur, Caponius rei indignita-
 te vehementer permovus, libellos è manibus
 scriba abreptos, Rege spectante descripsit, & se
 arbiturum proripiens, voce concitata sub-
 junxit: Quandoquidem tam iniqua postulan-
 tur; vestras vos inflabitis tubas, nos cam-
 panas pulsabimus nostris, haud obscure
 innuens, eas controversas mota plebe
 armis esse decernendas: Constat, tan-
 ta fiducia verborum Caponis, te o*

rorem Gallis injectum, secum reputantibus,
 tantam in eo homine constantiam, non sine
 fiducia alicujus parata potentia, & subsidio-
 rum esse, quamobrem, eo revocato, Rex in
 aequiora, nec absque Florentinorum libertati
 deflexit. Sed cur vado per externa, cum
 adsint domi exempla propria, idque in
 meamet causa. Cum per iniquitatem de-
 latorum, recta plerumque civium vota in
 sequiorem sensum trahentium, liberius
 dictorum (ut fieri assolet circa libertatem)
 coram Rege accularer, ipseque ad interio-
 rem Cameram me vocato, pro Majestate
 exprobraret, id, quod certe verum erat,
 Angustia mihi undique, hinc mendacium
 fervile peccatum (si vera negarem) & of-
 fensa Dei, illinc apertior offensa Principis,
 si fateer, recollecta repente mente in
 partem utique posteriorem peccare malui,
 nec tamen apud pium Principem peccavi,
 fronte ad amœnitatem (pro fiducia con-
 stantiæ, non extra tamen modestiam)
 composita, subjungens: Si qua à me
 dicta, non profectum à malitia, aut in-
 quieti ingenio, sed factum pro fiducia legis,
 cum agustatis, cujus assertorem pro Ca-
 tholica pietate, ipsum Principem esse scirem

rem; Nec mihi alias jurato Senatori, nisi cum lege loquendum conveniret: Cum igitur responsum acceptandum, aut aperta lex, tum æquitas impugnanda esset, quod nequaquam bonus Rex apud animum pervincere potuit (nam etiam juxta populi libertatem convenientissimum erat) objectio, intra ingenuitatem responsi conquievit; unde, uti per cætera gestorum, alios, sic eo casu, me quoque publice ac privatim æquioris animi, bonus Rex habuit præconem. Cessare debui, verum non extra materiam, unicum adhuc constantis tum infracti animi exemplum apponere, Ferdinandi Arragoni Neapolitani Regis. Cum enim (supra memorato) Carolo VIII. Galliarum Rege, victricibus armis Neapolitanam oram pervadente, ipsaque Neapolis, urbe, & Prætorianis cohortibus in victoris nomen descilcentibus, Ferdinandus regnum deserere cogeretur, nihil spei relictum, quam ut cum paucis intimiorum, relicta Neapoli, in Ænariæ Insulæ arcem, *Iscleam* nomine, secederet, verum eadem infensa fortuna secuta in Insulam Ferdinandum, arcis eum *Isclea* præfectus, eodem quo reliqui Ne-

Neapolitanorum morbo perfidiæ agita-
tus, in victorem Gallum propensior, de-
scendenti forte ex tremitate, portas arcis oc-
cludit: Fertur, in sperato perfidiæ spectaculo
consternatum prius dein re collecta men-
te & spiritu (à desperatis & animi constan-
tia consilio captato) paucis comitantibus,
proximus portam arcis animose successis-
se Ferdinandum, ut partim mandatis, par-
tim exprobratione collatorum beneficiorum,
& exinde turpis perfidiæ, partim vultu Ma-
jestate Præfectum flectere posset. Nō plus tamē
apud perfidum ea valere, quam ut data
nisi conditione, arce recepturum se Fer-
dinandum promitteret, si nemine comitan-
te solus portam ingrederetur. Accepit ille
promptè conditionem, non ut dissimulans,
& exinde tacitæ offensæ suspectior, sed ut
Majestatis conscius, moxque ad aperta por-
ta est. Tum vero in ipso portæ ingressu,
non se Regem oblitus, eā confidentia, eo-
que vultu ac vigore animi, destrieto gla-
dio in Præfectum & custodem portæ im-
petum fecit, ut satellites, qui armati in
statione aderant, comminantis &
imperantis simul Regis aspectu perterriti,
exemplo portam aperuerunt, reliquum
comita-

comitatum recepturi. Quo casu manifeste apparuit, animi constantiæ, vel (ut Jovius ait lib. II. Histor.) Regum oculis, in omni fortuna, quandam supra humanam inesse vim, proditoribus autem degeneres esse animos; præsertim cum in ipsa perfidia deprehenduntur.



Pars Tertia.

POLITICO-
MORALIUM.

I.

Conscios secretorum (etiam delinquentes) non habebis acerbius, ne irati prodant secreta, & res misceant.

2. Licet utrum sit, nunquam conque-
raris, quod male de te loquantur homi-
nes, aut enim cum senserint te offendi,
pejus loquentur in acerbiorem vindictam,
aut denudaberis coram audientibus, de
adversariis, cum non levi suspicione famæ;
potius bona indulgentia fortunæ, dic, tibi
satis amicorum, & bona de te sentire
omnes

omnes, immo in praesentia tibi detrahentium, sinceritatem & candorem lauda, velut ignarus traductionis, ut consequaris, quod illi sinceri, a te vocati, esse juxta velint, ne bonam de se opinionem amittant.

3. Cuique (sed praesertim in officio degenti) minima sui inobedientia, se verius observanda, ut minus serio imperata, sint in executione, quo majoribus jussis non ignaviter attendatur.

4. Si quid in aliqua gravi materia difficile propositum, quod non statim intelligas, scripto consignari jube, aut prudentem ministrum delige, qui rem inquirat tibi sufficienter relatutus.

5. Nimiam magnorum comitatem spectam habe, nunquam te illi creditur totum, non enim mutuo bono faciunt verum suo, quatenus opera tua vel instrumento utantur, seposituri in partem, dum cogitatum perfecerint.

6. Nonnunquam prudenter de gratia & de jure demittere, necessarium putabis, quatenus assequaris, quod voluisti, alloquendo prior, salutando, visitando, ad eundo minores familiariter

in parte colloquendo, convictum eorum non aspernando, nonnulla dissimulando. Sed hæc modice adhibebis, velut obsonia rarioris favoris, non ut lautitia perfusionis.

7. Privatum otium, & exercitia tui cubiculi, sunt gravia.

8. Spectacula generose edita, ut sunt ferarum nobilium certamina, hastiludia, in opinionem serviunt authoris, velut in *Laurentio Medico* observatum reliquit *Paulus Iovius*, qui in populo, tum apud exteros, æstimationem sibi paravit, magnanimitate expensarum, in honestos circumse clientes, in eleemosynas, obæeratorum prompta subsidia, in equestres ludos edendos, in apparatus conviviorum, in colendos literarum Professores, in conquirenda quæ rara alicubi videantur, quibus ille (verba sunt *Jovii*) ac præsertim munificentia auspiciis, longius famam suam extendit, quam quisquam alius æqualis, vel militarium armorum fulgorem proficeret. Et vitam *Magni Consalvi*, apud eundem legas, quomodo in aula primum creverit, dein apud milites, expensarum apparatu valuerit? omnium animos in se rapiendo, splendore pretiosæ togæ, armorum & convictus,

9. Aliquid in tuis aut te ipso mutaturus, non uno ictu præcide, sed lenta opera, & quasi aliud agendo. Novitas enim & *insperata sedulitas* parit suspicionem.

10. Patrii & antiqui moris, ac eorum quæ populo placent, doce te esse amatorem, & imitorem.

II. Non properè damna, sed lente & sæpius dolens, propius ut libenter damnet, qui cito, immo pœnam infliges malis, non ex crudelitate & sævitia puniendi, sed ex æquitate discreta, corrigendo non tollendo. Insigne senatus consultum in gratiam damnatorum factum Romæ. *Ne decreta Patrum ante diem decimum in ararium deferrentur, quo senatui libertas ad pœnitendum esset, & rigor interjectu temporis mitigaretur, idque vita spatium damnatis, ut prorogaretur* (Tacitus 3. Annal.)

Hoc olim sanctè in Ethnica Roma, Catholica nunc pietas, quid ni plus requirat? Ante dies quindecim, in delinquentes nec decernatur, non inutilis mora sit, decretaque ut procrastinentur: Justa primo affectu immo ab ratione, sæpe nobis videntur, quæ posterior dies arguat, si iterum decimoque requiras hæc illave,

falsa, imposita, opinativa, repetita, in
trutinam vocando, præstat nocentium
pœnam differre, quam (absit præcipis
tanter) innocentem per errorem damo
nare. In quem errorem, ipse vix non
impegi decernendo, scribo.

12. Nunquam servilis sententiæ, a
thor sis & fautor.

13. Qui urgere negligit, habere non
vult, non incipiendo, sed perseverando
res habentur. Eo prope collimat *Tacitus*
Multa ausis, aliqua parte fortunam affore.

14. Sera experientia compertum ha
beo, eos qui prudentia dictorum & cons
silio valent, raro utiles factis & exse
quendo, dum satis, habent ad rem benè
gerendam apte consuluisse, aut à mul
tarum rerum consideratione respectibus
laborant, neque periculum sumunt a
gendi, aut dum aliquid obstat facto,
agere dedignantur, quasi impugnare ve
ritatem irati, cujusdam (si dicere licet)
omnipotentia modo, totum habere volens
tes, non urgendo, non instando. Aut de
nique fit occulto naturæ arcano, cum aliis
recte consulendi, aliis recte agendi, urgen
tique modum dedit, ne fors aliquis supra

humana attollatur, sed memor sit, humana necessario aliquid ex imperfecto habere. Nos quidem censeo, consulendo utiles, verum ad exsequendum, cordatiores alios (qui non verbis, dictisque, sed magis loquuntur factis & rebus) adhibere oportet; seu (ut vulgus ait) sub cholericos, activos, non respectivos, quibus si aliquid obstat, non terreri, sed impedita amovere, iterumque conari studeant, non cedere ipsi rebus, sed concedi sibi debere rati. Et Apostolus eandem urgendi necessitatem suggerit, nec tentare modo leviter (quod ex necessitate recti, habendum intendimus) sed instando animose (non tamen extra prudentiam) perseverare docet *Iustæ opportune argue, increpa, obsecra, in omni patientia* & DOCTRINA. Audacia & Activitas, tum Constantia, sunt rectæ executioni fere parallelæ, multi virtutē incipiendi, rari admodum finiendi aut perficiendi habent.

15. Nemo fidenter rem gerere potest, qui non se majorem credit eo, aut saltem parem, cum quo res intercedit, qui se inferiorem habet, timide aggreditur, ideoque parum ad rem proficit, in tractatu privato, seu in publico, circa materias

præsertim bellicas, togatas, ac vel maxime in materia legationum, & commissionum cum exteris.

16. Publicam semper utilitatem & religionem obtende, ne publico usui, utilitatem privatam, antepone videare.

17. Etiam non vestitos, comiter alloquaris, & responde, procul tamen à levitate, & projecta facilitate.

18. Non velis videri, jocularis & dicax.

19. Imbecilliores ad tuam opem (sed ex justo) confugientes, non desertos patiaris, fidem enim operam præstant, vide tamen, ne eo sub prætextu, flagitio pollutis, liberum apud te asylum permittas, & ex eo falsam protegendam potentiam præsumas, quæ nunc solum vera & gloriosa est, dum virtuti, non vitio patrocinatur.

20. Pro Divinis maxime, & bono zelo certabis.

21. Mutaturus sententiam, dic, utilitati publicæ te studere, non vulgi opinioni.

22. Non sapias ex ore tuo tantum, sed boni consilii (& dictorum) quod etiam ab alio provenit, sis amicus & fautor, quod est generosi animi, & virtuosæ mentis signum.

23. Qui super alienis prolatis, quæstiun-

culis ludunt, verborum deprehensores curiosi, nec acquiescunt recte dictis, semper aliquid requirendo, aut rem non intelligunt, aut sunt leviculi, aut maligni, aut contentiosi & garruli, aut genio præsumptuosi, aut supra vulgi ingenium iudicio valent, aut demum sunt sugillatores stupidi, si igitur quietus animo esse cupis; fuge talium colloquia & convictum, dum enim non finiunt, sed irritant materias, exacerbant personas.

24. In adversis & desperatis, subsidium ab audacia pete.

25. Consanguinitas magnorum cedit in æstimationem, ideo per te, ad tuos, eam quæres.

26. Non timeris secreta populi (item amicorum) dandum aliquid libertati sentiendi & agendi.

27. Facta arguantur, dicta impune sunt, nevé convivalium fabularum distertia in crimen vocentur.

28. Parvi errores non dissimulandi, nam magnorum causa sunt, à venialibus facile iur ad mortalia.

29. Vno tempore multa ne suscipias agenda, non enim perficies, & argueris incepti.

30. Non

30. Non cogita, quomodo effugias mala, sed quomodo stes fortis, & immotus contra, crescunt si effugias, minuentur, dum subsistes, possibilem vero ea ferre, tam contemnere, quam vitare.

31. Defectus aut vitia corporis, tum fortunæ, immo iacturas omnes, prudenter tege, nam læta pariunt reputationem, tristia contemptum.

32. Monstra aliquo per virtutem facta, tuam potentiam, immo & prudentiam, ut innotescas, vel si potentiam monstrare non potes, saltem impotentiam defectusque, occultare studebis, occasiones quæ detegant vitaturus, aut bonam opinionem retineas, veteri monito. *Quod non possimus, nolle videamur.*

33. Probatoria eorum sunt ingenia, circa res privatim publiceque gerendas, qui cum omnia præstare non possint, media bona exsequuntur. Illi vero (licet alias optimi Cives) minime probantur, quibus si non successerint prima, media non arripiendo, per immoderationem animi dedignantur, rebus; sibi que ipsis irati. Facta potius, non quod optimum velis, sed quod melius in defectu mediocrum possis

accommodando te ad tempus , mores ,
 occasiones , prout se offerunt , nam op-
 timas occasiones expectando , non as-
 sequeris , possibiles vero omittes , nihil
 præstaturus , pro otioso habendus. Mu-
 sicorum artem imitari præstat , cum sub-
 limes notas numerose , cantu assequi
 non possunt , octava aut quinta (utique)
 voce vel tertia imitantur tonum , modo
 ne à recto canentium choro , & modulo
 deflectant , neve concentum turbent. Ju-
 diciosi ergo viri , quæque oblata casu ,
 flectere ad consilium. Verum in consi-
 liis capiendis , *illud plerumque nos decipit ,
 quia non quid possit , sed quid fieri debeat ,
 aut necesse habemus , facile eventurum cre-
 dimus.* Et respicimus consulendo , quod
 contra est , *nam potius quid possit fieri , non
 quid debeat ? prius cogitandum.*

34. Aliena invidia diffamare ipsi stu-
 dent , qui detrahentium dicta recentent ,
 apage cum talibus præcautoribus amicis.

35. Quod tibi servit in æstimationem ,
 potius per te fiat , quam ut alteri faci-
 endum permittas in Republica , facere
 pacem , nationes componere , magnas le-
 gationes obire , gravia responsa dare & alia ,

36. Imperaturus aliquid novum aut difficile factu, ab iis exequendum incipe, quibus majorem tui observantiam inesse credis, atque metum, ne si ab audaculis primo & contumacioribus exequendum velis: atque illi primis imperatis per temeritatem resistant, etiam modestioribus, pertinaciam reluctandi ingerant. Jam secus quod à modestioribus inceptum, ad se perveniente ordine (ut jam non novum) exequentur, etiam qui fecerunt, in executionem instantibus, ne posteriores obsequio videantur.

37. *Nulli te facias nimis sodalem. Gaudebis minus, sed minus dolebis.* Immo turbam hominum (quoad salva gratia potes) vitabis, quia præsens aut necesse imiteris, alios, aut oderis, utrumque autem devitandum est, ne vel similis malis fias, quia multi sunt, neve inimicus multis, quia tui dissimiles sunt. Verum hoc supra humana ascendentis mentis, & est animi DEO se præparantis.

38. Cum omnia possumus, sola credamus licere nobis laudanda.

39. Diu secretus delibera, ne pudori sit, frustra tentasse, cito vero deliberatum fac, ne præveniaris.

40. Licet aliqui recti sint Cives, & pro Republica zelosi, plerumque pro impatiente rigore & immoderatione animi, curando aut exprobrando, plus nocent Republicæ, quam ut proficiant. Potius (opinionem saltem) videantur sibi boni Cives quam ut vitia exprobrando, conscios errorum reddas, ut scienter peccent, cum assuefacti retrahi non possint, vel dum periculorum remedium, ipsa pericula rentur, & periculosius putant in incepto, quam in peracto deprehendi. Recte quidam in Catone, optimo alias Cive, moderationem desideravit; & Cicero de eodem, *Cato a summo optimo, utens, ac summo ma fide, nocet tamen interdum Republicæ, dicit enim, tanquam in Platonis Politiâ, non tanquam in Romuli face sententiam.* Si igitur in ea Republica vivatur, quæ depravata sit, inutiliter ad quæque attendere scrupulosus velis, nihil effecturus, quam ut inutili angore conficiaris, nullo fructu in publicum; ab aliis, si potest, deflectendum, alia ferenda, alia non videnda, ac potius curabis, ut quoquo modo temperes mala & errores, quam ut toto corpore, te illis opponas, nunquam suffectu-

rus. Noli igitur Catonifare, verum sæpius remittes de rigore, immò & de potestatis Majestate dissimulationique studebis, quod non est infamare authoritatem regendi, sed & prudentem, simulque bonum, parentem & filios, non Herum & subditos, regendo cogitare.

41. *Nascentis* seditionis, tum audaciæ, Patientia & Modestia, magis est irritamentum, quam remedium, secus *dum* *adoleverit*, cauta & mollia, remedii loco magis succedunt.

42. Provide mature, ne populus rerum necessariarum, ac vel maxime annonæ penuria gravetur.

43. Periculosos conatus, quos non potes avertere agendo, potentia, imperio, manu, vel solvere ratione, eludes commodissime tempore, differendo, de die in diem trahendo, moras neſtendo, impedimenta studiose obtrudendo, ut interitum impetus agendi, quoque modo sistatur, vis hebetetur, ardor desinat, qui nisi initio intenditur, alias minus potens. Non sis igitur ager mora, ſſei impatiens, periculi quam mora patientior: Ingratum habens quod tuum, sed ex temeritate

te sperem capiens. Velut argute quibusdam succensuit Tacitus.

44. Sis taciturus, facias potius, quam loquaris.

45. Sta semper verbo, ne fidem factorum dictorumque, in posterum amittas.

46. In componendis privatim publicè que rebus, dum media non valent, extrema proficiunt, sed tamen non extra metas virtutis.

47. Initia officii seu Magistratus, à magnis rebus tractandis incipe, (quo magnam expectationem factorum facias) sed quæ in te sint perficiendo, ne arguaris.

48. *Viles plerumque, qui nimium* (nec cum gravitate) *civiles; Et viles, qui nimium facies.*

49. Monstra, te à nullo dependere.

50. Ludicris rebus & leviusculis, ne occuperis, ne amittas auctoritatem.

51. Interdum secedas & secretus sis, hoc enim parit expectationem, quid pariat tuum secretum.

52. Cum nullo velis te (uti ajunt) indomesticare, *nimia familiaritas parit contemptum*, potius fac omnia, velut primum inchoaturus, ex eo gravitatem retinebis

53. Non

52. Non sis præcipitans aut valde lentus agendo, illud levitatis, hoc est ignaviæ.

54. Quod facis, semper exquisitis simè,
Magis male tentata nocent, quam nihil gesta.

55. Non opineris, sed scias.

56. Magna incepta incipe à divino sacrificio, benedictionem Dei, & in vulgus apparatus paratum majorem inceptorum habiturus.

57. Non multa fac, sed magna & notabilia.

58. Tunc veram tibi inesse potentiam credes, quæ à te ipsa fulta erit, non ab alio.

59. Potentia tuetur auctoritatem, ideo quærenda in munita domo & milite.

60. Potentia rectius beneficio ostentatur, quam maleficio, beneficia Regis manus, flagitium coloni unius præstare potest.

61. Virorum literatorum & æstimatorum, tam domi quam ab externo, per literas (aut quovis alio modo) notitiam quære, interdum modicis munusculis, per occasionem eos devincies, quatenus nomen tuum celebrent.

62. Non solum ad mores tuos advertas, sed etiam tuorum, ut honesti sint. gravitatem redoleant, non fastum, imo pro per omnia modestiam.

63. Male

63. Male de te loquentes (immo pessime tibi volentes) vinces humanitate & affabilitate, velut nescius traductionis, potius, quam ut te omnino avertas.

64. Non in civitate, sed prope civitatem manebis, ut omnibus, conveniendi tui necessitas sit, partim ut commodi^s honesto utaris successu, (sine censore) dum velis.

65. Sine ostentatione monstra, quæ in laudem tibi serviunt, apte observatum reliquit Historicus in illo Romanorum, *Mucianus quæ dixerat feceratque, arte quadam ostentator*. Quæ venustatem rebus non deumunt, sed potius parant, si ante accommodentur, familiariter fidenterque (sine ostentatione affectata) agentibus, secus faciunt personæ theatrales & mutuatae, quæ cum rectum aliquid in præsens egerint, exiunt deinde scenam, cito ad naturam rediturae. Ostentatio igitur modica pro tempore, si forte vitium sit in *Ethicis*, non certe in *Politicis*, nam famæ parandæ & auctoritati conducit, si cum venustate fiat; Postquam aliquis familiariter (velut per incuriam) ostentaverit, quod in sui laudem servit, deinde in iocos, & nonnullas erga se ipsum censuras, arte declinet, nam
vere,

verè, modestiæ titulum affectando nimis
um per omnia, laudatæque neglectim in-
termittendo, majore damno occultamus,
quod in æstimationem nostri servit, cum
non modica famæ parandæ jactura. Nec
semper succedat (apud eos præsertim, qui-
bus per exteriora viros metiri & æstima-
re mos est, velut Samsonis olim, in capitis
cap. llo vires, his effusiore in barba, autho-
ritatem magnorum requirentibus) quod
Julio Agricolæ, (apud Tacit.) *ne notabilis
celebritate & frequentia occurreret: um esset
vitato amicorum officio, noctu in urbem
venit, cultu modicus, sermone facilis, uno
aut altero clientum comitatus, adeo, ut
plerumque quibus magnos viros per am-
bitionem æstimare mos est, v so aspectu qua
illo, quæverant famam pauci interpretarentur.*
Et Otho parandæ militari auræ, ante
signa pedester, incomptus, fameque dissi-
milis. Verum convenientissime hic ponas-
tur, quod Gramondus. (Histor. Gall. lib. 1.)
ait *Principi Suessonio à plerisque pro re vo-
data, sui æstimatio, at levis hic navus
viro principi, qui si dotibus animi vao-
let, cur diffueatur natura donum?*
Principibus, conscientia virtutis proprie

nunquam vitio vertitur, quippe raro in res magnas via est, per sui despectum; Multum interest Principem inter & privatam, ille ad famam omnia dirigit, modicis, quod vitium huic, saepe illi virtus, quod homini privato superbia, Principi magnanimitas est.

66. Legationis splendore paratur reputatio apud exteros, magis tamen legatio ponderatur à prudentia viri.

67. Impertinentes tuas actiones amputabis, ut seriis magis attendatur,

68. Novarum machinarum bellicarum, & aliarum structurarum adinventio, parit æstimationem,

69. Non congregiaris cum eo sæpius, quem majorem te credis, ne authoritas tua ex comparatione vilescat.

70. Academiarum foundationes, aut quod publico servit' usui, parandæ servit' æstimationi.

71. Ecclesiæ proceres, tibi devinctos habe, nulla enim re potentius capiuntur aut habentur homines, quam religione, provocabis vero amicitiam, jura & ordinem tuendo, cum iis conversando; Eleemosynam largiendo, incepturus vero magnam aliquid in Republica, cura primo,

mo, Episcopum aliquem (è potentioribus) partium habeas fautorem.

72. Eos nonnunquam negligentius curari oportet, qui tua cura subsistunt, seu sint filii, seu clientes domestici, seu milites, dum enim ad tuam curam respiciant, negligentes sibi redduntur, & amittunt industriam. Necessarium igitur majori ex parte suæ curæ ut relinquuntur, discantque sibi in parte providere, & acuant industriam, alienæ curæ non in tantum se committentes, quum plus à sua opera expectent.

73. Nulla munera aut officia, ignarote distribuuntur, ne alteri, sed tibi beneficium debeat.

74. Aliquis Vir bonus nobis diligendus, pro exemplari virtutis, ante oculos habendus, imitando.

75. Principi viro honestius puta offendisse, quam odisse, hoc mollis ac in se ipsum sævientis animi, illud utique fortioris altiorisque mentis indicium, malle sibi utique ex alio, quam de se injuriam vindicare, cave tamen vindictam.

76. Aut rem non tentare oportet, aut sitentis, omnibus viribus quod instituisti,

[con-

coneris perficere, nam bis ad eundem lapidem offendi periculosum, & contemptui obnoxium reddit, dum argueris impotentia, & inconsiderate incepti, nisi alias in cursu operis advertas, te non resatum opus cepisse, tunc vero desistere, utile & gloriosum tibi putabis.

77. Excelsum animi est, nunquam in acerbitates verborum deflectere, factis se vindicabit vir fortis [pro virtute] non verbis.

78. Ad retinendam auctoritatem valet, si habeas penes te viros æstimatos, doctrina, & rerum gerendarum dexteritate valentes. *Et qui in vulgus grati.*

79. Nihil impossibile pete aut impera, neque impossibilis, (exequendo) legis auctor sis, cum impossibilitas factum excludat, posse non satis fieri legi, docet, ut primum lex, dein auctor legis contemnatur, Falluntur ideo, qui parvis delictis, maximas pœnas statuunt, aut prohibent fieri, quod difficillime vitari, aut jubent, quod impossibile fieri potest, nisi in exsequenda lege, in tantum sint (cum rigore) scrupulosi puniendo, atque in ferenda lege, fuere urgendo: Nam si unius pœnam intermitteris, reliqui intermitti sperabunt, aut
(pro

(pro multitudine delinquentium & consensu) immunitatem obtinebunt. Possibilia ideo & tolerabilia petenda, vetanda, jubenda omni in tractatu, œconomico, bellico, togato, facilius consensus in obsequium, penes possibilitatem.

60. Nemo perfectam habere potest Auctoritatem in Republica, nisi qui togata simul & bellica consilia probe tractat, in curia & in castris, suarum partium aliquos habiturus, ab altero suadendo, ab altero urgendo, modice territando potens, quarum duarum rerum maximus in Republica respectus, etiam si aliquis non terreat, verum quia pro potentia potest, vim necessitatis suadendo audientia adfert.

81. *Ingenia universalia*, raræ gentes, rara pariunt secula; rari ideo sunt, quos suspiciat orbis, aut si sunt, pro magnis habet, nam multum in gentibus possunt, uti habuit Alcibiadem & alios Græcia; Scipionem, Pompejum, Julium Cæsarem Roma; Jam ætate posteriori Hispania, Magnus Consalvus, Polonia Joannem Tarnowskium & Joannem Zamoyskium, item magnos, vel certe si toga belloque facta penderes, vere Consalvo majores (sed prout nostra septentrionalia, ab

ab oculis altioris Europæ, etiam à scientia
 eum admiratione remota, præsertim cum
 nostros scriptores, pro negligentia aut pro
 modestia, talia orbi propalare ad posteri-
 ratis admirationem piget) dicendo facun-
 dos, simulque agendo promptos & potens
 tes, privatim bonos facultatum & econo-
 mos. Toga & Sago per omnia rerum mo-
 menta (*incipiendo & finiendo*) expeditos, nec
 levi ex respectu de sententia mobiles, pu-
 blica privatis anteponentes; *suorum a que
 ac aliorum recte consultorum, non supera-
 bos sectatores*, amicitias parare scientes,
 domi & foris in omni apparatu & con-
 victu magnificos, sententia in toga gra-
 ves, simul præterita, instantia, futura,
 consilio pensantes, fortes in bello Duces,
 acquirendo & retinendo, aut cunctando
 vincere, aut dum ex re oportuit, com-
mittere prælia promptos, per statarias pu-
 gnas, velitationes, campo & expugnan-
 dis ex arte urbibus expeditos, ad commoda
 ex hostium erroribus capienda vigilantes,
 militaris disciplinæ severos exactores, ex-
 ternorum societates parare gnaros, gra-
 vitatem in omni actione servare scientes,
 & simul (ut ait ille) *comitate & alloquiis
 officia*

officia provocantes: Patriæ morum & institutorum tenaces, quod vero summum & maximum, actione non insolentes, sed cives pacatos, non aspernantes æqualitatis, justos, pios, zelotos Divinorum cultores, simul & propugnatores, demum [Velleji dicam verbis] viros in tantum laudandos, in quantum virtus intelligi potest. Qui in vita sua nisi laudandum aut fecerunt, aut dixerunt, aut senserunt. Quisquis alias te magnum venditas, si tibi unicum horum deest, extra universale ingenium, & extra magnorum famam positus, aliqua in parte virtutis politicæ potius esse perfectus, sed non universim agendo magnus unius partis in virtute, non omnium.

81. Nonnulla sunt ingenia, quæ nisi in magnis negotiis se explicare possunt, & potenter agunt, in portis (dum contemnant, vel angustos limites agendi habent) velut victa, & nihil valentia impingunt, implicantur, ut sæpe cum magna fecerint alias, in parvis arguantur, cum æmulantur naturam magnorum navigiorum, quæ super altum mare triumphant, & fluctus contemnunt, in portu aut in lacunis, ve-
lu

lut nihil profutura, hærent, ut à parvis
 Myoparonibus præternavigantibus illu-
 dendi ipsi, nisi essent in parvo, alias age-
 re impotentes. Immo communiter fit, ut
 parva negotia, magnis ingeniis plus diffi-
 cultatis adferant, confundendo verius sua
 parvitate, quam ut supra vires sint, dum
 sunt similia tensis ferarum retibus, quæ
 Tigrides Leonesque capiunt, non quia li-
 gant, sed quia implicant, & molliter in-
 volvunt, impediendo verius, quam vin-
 ciendo, Addam adhuc; Judiciosos viros,
 breviliquo plerumque & modestia gau-
 dere, ut audaculi sciolique (dum in con-
 sulendo, multa loquacitate obstrepunt af-
 fectare, & suffurata apud vulgus Princi-
 pemq; autoritate substruuntur) cedere
 quodammodo, velut inferiores aut insciis
 videantur, nam sunt *decernendo* (seu asse-
 rendo, vel censendo) quam *disquirendo*
aptiores, & pondus rei pensant, non sonum,
 ratiocinationum superfluarum sunt nau-
 scatores, neq; in mediis dubiorum hæere
 amant, cum recti iudicii indulgentia, sine
 flexuosis annuosisque indagantibus, scopum
 ipsum rerum, prompte probeque videant,
 vel ut clarius dicam, magis *positivo* &

práctico, quam *scholastico* aut *speculativo* sensu abundantes.

83. Nec illa ingenia omittenda, quæ cum nisi potenter, zelote, aut secus levis passu rem aggrediuntur & agunt, prout irritantur vel non, aut privatus respectus illis adest, alia tentant modo leviter, dein negligunt, dum evenit, velut visis, quibus nisi exagitatis, maxima vis adest. Exinde sic agere, non est ex virtute, sed magis pro impetu, pro aspectu & pro animi passione, prout in nobis hæc aut illa irritatur, & invalescit. Talia ingenia commodissime maligna vocaveris, aut privatipeta, aut possessionata, aut communiore titulo, *Affectata*.

84. Misce ut partim quæras amicitiam, partim tua quærat, ut acquirere eam, non emendicare, aut profusa submissione vel cura, emercari videare; Ingrediaris potius, non irruas in amicitiam, affectatè.

85. Si tibi amicus aut cliens in uno non satisfecit, aut ad palatum non accessit, potius similes occasiones vitæ, non vero statim per omnia desere aut abjice, in rem enim aliam, poterit esse utilis, nam perfectæ virtutis hominem, quo in orbe
quæ

quæres aut invenies? ad rem meam Divi
 scriptor. Non indignabundus feras aliorum
 defectus, quia & in multa habes, quæ
 a'is oportet tolerari, si non potes talem
 facere, qualem vis, quomodo poteris alium
 habere ad tuum beneplacitum? libenter ha-
 bemus alios perfectos, & tamen proprie
 non emendamus defectus, volumus, quod a-
 stricte corrigantur, ipsi tamen corrigi noli-
 mus, displicet larga aliorum licentia nobis
 tamen nolumus negari, quod petimus, ali-
 restringui per statuta volumus, & ipsi noli-
 latenus patimur cohereri: Omnia potius
 omnibus parces, tibi nihil.

86. Neminem lauda aut vitupera ab-
 sentem, pejora enim illi de te narrabunt
 immo non fac in præsentia, laudatum se-
 perbum reddes, vituperatum aut repre-
 hensum, per rigorem amittes amicum
 cum te Censorem magis agnoscat, quam
 familiarem.

87. Sed tamen vituperatum defende ma-
 gis, quam ut assentiare, de se quisque exspe-
 ctaturus, quod facis de aliis in præsentia.

88. Alloquendo, quærendo, consili-
 um petendo lentus sis, nec quasi sedulus
 ne omnia tribuisse amico videre, & con-

temnaris, quasi nihil per te valiturus, potius quandoque in tempus sepone, non tamen diu negligere in pretium amicitiae.

89. Reprehendendum amicum privatim admone honeste, sæpius vero, quasi nescius dissimula, pro amicitiae libertate.

90. Partim locum superiorem da, partim tibi cape, parem te teneas, non inferiorem, aut supra.

91. Jocos vita, qui levitatem pariunt, sed tamen affabilitate fovetur amicitia, Falluntur, qui sub nomine affabilitatis, licentiosis diceriis, *equivocationibus morosis*, tum verborum affectatis argutiis, facetorum, jucundorumque famam parare sibi cupiunt, dum potius scurrarum, cavillatorumque titulum merentur, DEUMQUE offendunt, utendum erit jocis, sed qui non perpetui sint, verum per incuriam velut attracti, condimenta sermonis & obsonia, non perpetuus ad nauseam passus, ne vice solatii, fastidium pariant, præsertim dum in jocando, aliqua pars odio digna habetur. Jocus sit, sine scommate, sine alterius damno, sine dolore, sine levitate, secus non jocus erit, verum exacerbatio contentioque studiosa.

92. Si offensus sis, reprehende, aut laudum parum te averte, post abjice sponte occasionem, amicitiae, & facilitatem, aut per alium insinua, ne difficultate reconciliandi, avertas amicum, & amicitiam suffoces.

93. Familiaribus aut intimis alicujus per te aut tuos innotesce, da bona verba coram, de eo quem amicum credis.

94. Juva omnimodo afflictum amicum, ut bene illi tecum esse videare.

95. Plures amicos quære, doce te plures habere posse, dum velis, neque tibi satis sit, uni alligari.

96. Cura, ut majus pretium in amico sit tuæ amicitiae, quam in te amici, & monstra dum potes juvando, consulendo plus illi tecum interesse quam tibi cum illo.

97. Non admitte superbam censuram amici, ne superiorem agnoscas, etiam ipse noli censurare, nimius rigor suffocat, libertas sentiendi, faciendique fovet amicitiam.

98. Potius apertum inimicum malis, quam dissimulanter amicum, ab eo pro videre potes, ab hoc vix caves, sed hoc inter pares; verè dict. m. *Arma aperta pa-*

lam vites, fraus & dolus occulta, eoque in-
 evitabilia. Malis tamen utique, alteri esse
 dissimulanter amicus, quam aperte hostis,
 specie amicitiae, multis superior esse potes,
 & injurias illatas, honesto praetextu at-
 que occasione coercere, (sed intra me-
 us virtutis) aperta hostilitas similem
 ab adverso provocat, plerumque studio
 praeveniendi, periculosam.

99. Cave ne in quenquam conferas
 beneficium, quod cum alterius injuria
 conjunctum, non enim taliter mere-
 beris de illius amicitia, quam hujus
 provocabis in te odium.

100. Nunquam (quoad tute & pruden-
 , & ter poteris) contemptum tui donabis,
 etiam amicissimo, statim responde, vanum
 ea in parte discretionis nomen, levior ja-
 ctura amicitiae quam existimationis, illa
 reparatur, haec nunquam, amissa, sed tamen
 fac, modice reprehendendo injuriam illa-
 tam, non vero acerbius vindicando.

101. Non verò ad quamlibet injuriam
 amici emovearis, quæ per inanimadver-
 tiam illata; eo casu illatam quasi non inteli-
 ligere debes, scio quidem, moderationem
 illam animi, non omnibus esse probatam.

qui præsertim putant, nullam injuriam sine sensu transmittendam, metu ne si viderem injuriam feras, invites novam, verum tales, cum reddere formidabiles se cupiunt, hoc simul efficiunt, ut nemo cum illis habere commercium velit, cum enim labi, prona gens mortales simus, & subinde affectu, seu incogitantia abripiamur, quisque metu offensæ, istos odii tam properos tenacesque fugiet, ceu bestias feroces, solitudini relinquens suæ. Sed tamen injurias per petulantiam insultandoque factas; exemplo sunt, coercendas puto, non ultionis studio, sed castigando, ut in posterum modestius in te, & in alios se gerant, neque in te ipsum postea eo facilius peccetur, quasi ex facili omnia toleraturum,

102. Nunquam amico aut inimico (quod loco magni consilii habe) aliquid de te acerbius dictum factumque exprobra, sed quasi nescias.

103. In evitandis mutuis injuriis, aut retorquendis acerbitatibus, imitere prudentes digladiatores, qui concurrentes, non semper oppositu armorum adversum ictum retundere opus habent.

sed apte corpus suum in partem declinando, aut humiliando, aut contrahendo, vulnere subtrahunt, & vitant, ut illud suæ fortitudinis, sic hoc non decori, sed arti tribuendo. Tu quoque haud prudenter facias, si cuique acerbitati, authoritatem opponere, & in periculum dare velis, potius te ab injuria recipienda declinabis, aut receptam velut nesciens, aut (cedendo fortunæ) medius inter dissimulantem, humiliter seres, condonando fragilitati, aut antiquæ amicitiae, aut inanimadvertentiæ, aut tempori, aut occasione, immo ipse tibi, ne, dum retundere vis, nec tamen possis, eo majus vilipendium in posterum patiaris. Nonnullorum vero sociorum est natura, quos velut duros filices, molli subjecto pulvillo comminuas, & in rem prout velis, aptes, durius exceptos, haud contundas, sic illos, facilius non nunquam humanitate, quam oppositu austeræ gravitatis devincias, prout alterutram succedit, in rem dextre accommodaturus. Aptissime in rem (sparsim) Seneca. *Aut potentior te, aut impotentior tibi: prudentiori cedamus, stultiori*

tiori remittamus, Amicus est? fecit quod voluit: inimicus? fecit quod debuit, multos absolvemus, si cœperimus ante judicare quam irasci. Nonnulli seipso volentes inquietant, dum interpretatione quadam eo perducunt, ut videantur esse injuria, cum non sint, immo quosdam dum vana concitaverint, irascendo perseverant, & causas offensarum sponte à longè petunt (immo imponunt) ne videamur cœpisse sine causa. Multa nos injuria transeunt, ex quibus plerumque non accipit, qui nescit. Non vis esse iracundus, non sis curiosus.

104. Meliorem esse surreptorem administrum, modo prudentem dextrumque agendo, quam inertem, licet alias fidelem; potiora ut auferat, ruborem utique ille habet, hic totum pessundat per inertiam. Rem certam dico ab experientia.

105. Præmiis retinetur amicitia, verum præmia bis sunt dulcia, dum promittuntur, aut cum dantur; promitte tu prius, postea interjecto tempore dare poteris, bene ait ille: *Diu desiderata, dulcius obtinentur, cito data vilescunt.*

166. Pueris fœminivè quæstus, viris actio convenit, aut saltem dissimulatio.

107. Prout ingenium nostrum!, in hanc aut illam, recti pravamque partem naturaliter inclinatur, hæc aut illa exempla, tum consilia, promptius sequitur, aut fugimus, ut velut lupum auribus tenere, tum aquæ characteres imprimi contendas; sic quosdam in hoc illudque inducere contra genium naturalem, frustra enitaris, flectuntur in tempus, sed non transferuntur, nec franguntur, dum velut in Scena, mutuatam pro tempore personam, diu sustinere non possunt, cito ad naturam redituri, *vulpem pilum mutare non mores.* Consilia magnanimitatis, generosæque mentis conatus, si *meticulosus* suggeras, promptius illi (dum timent) exempla dissimulationis, in speciem cautorum & modestiæ amplectuntur. *Parcis* tenacibusque, *Munificentiam*, utiles erogationes, splendidos pro autoritate apparatus, suadere frustra studeas, sed rationes turpis parsimoniam, sub velamine inutilis prodigialitatis, & decoctionis bonorum, promptius illi sequuntur. Deinde *Trucibus ingenis*, *Clementiam*, humanioraque quid proponas frustra? cum illi in servitutem nimiam, imortuumque rigorem, sub

in imagine justitiæ, & correctionis malorum, proniores. *Lenta*, cautaque dein *temerariis* suggeras parvo effectu, dum in argumentum audaciæ constantisque animi, incaute, præcipitanter, inconsiderate, periculis se committunt, male cœptis persistunt, *errant, non provident*. *Averis* quæstuosisque ingeniis, *recti honestique legem* (ut ad famam præcipua rerum dirigant) non persuadeas, cum sub velo civilis accepti, licitorum, tum necessitatis in illicitos quæstus devolvuntur, cum decipiunt ipsi, non deceptos se tunc ajunt, astutiam (ad injuriam virtutis) prudentiam agendi & cautionem vocantes, vel demum prout natura hominum in hanc illamque virtutem aut vitia, pronior est, facilius aut secus, difficulter inducimur & suademur. (Vide notationes meas Politicas puncto XII.)

108. Circumspecti cautique viri per omnia, magnis rebus gerendis valent, nam lenta & provida, summæ rei proficiunt, verum negotiis minoribus, aptiores, qui nimia consideratione non laborant, quæ sæpius obest, aliqua enim impetu, & forte promptius habentur, nec (si hoc illudve curiose circumspectas)

quod in rem est, assequare. Dubitatio de eventu (ex nimia consideratione) plerumque animum involvere amat, opinione periculi, & diffidere facit, illud modo considerationem, ne quod intendis, contra rationem sit, contra formam recti conscientiam.

109. Dandæ consolationis, tum componendorum animorum: non melior ratio, quam fateri justum patientis (sit animi, aut fortunæ, sit corporis) dolorem, dein adhiberi dextre lenimenta ex casu humanorum, & instabilitate fortunæ, quæ eodem passu vadere nescit, esse causas doloris, nec deesse remedium, tum solatii. Animi dolorem interpretatione quandoque majorem reddi, corporis morbos tum fortunæ casus, augeri longa imaginatione, aut nonnunquam sola opinione, verum ad melius consilium, præsertim vero ad *Divina*, & non sibi justam pro demerito pœnam, sæpe revocandus animus. Qui secus componendis acerbitatibus aut doloribus, remedium putant, negare justam causam doloris, falluntur; nam sic directe pugnant in affectum patientis, velut

molitici

mollitiei aut iudicii eum arguendo, nec id eo sanant morbum, verum, (contraveniendo) in majus irritant animum. Potius ingenue fatendum, *justam doloris tui offensam subesse causam*, sed modum habendum. Atque sic est recte condoluisse, simulq; probum se amicum profiteri velle, dum eadem lance dolores, qua ille ipse qui dolet (nec leviter contemptimque) pensamus. Concedendum nonnihil ægritudinæ animi, & præconceptæ opinioni, ut juvisse infirmitatem dolentis, compatiendo, non impugnasse studiosè, immo condemnare (*dum non pro dolentis parte loquimur*) videamur. Laudo peritiam aut argutiam, medici cujusdam Poloni, cum in ægrum nobilem incidisset, diutino capitis dolore agitatum, ex eoque insana imaginatione profectum, ut sonum campanæ, dein campanam in cerebro sibi enatam obfirmatus animo asseveraret, negantibus possibilitatem morbi aliis medicorum, & ægrum infantæ arguentibus, corporis simul & animi dolorem auxerunt: verum ille argutior, reliquis abire jussis, velut medendi inertiam exprobraturus, indignabundus, novitatis morbi longa oratione condoluit, promptis

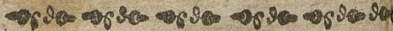
tudinem

rudinem curandi simul offerens. Interim
ager, assentiri medico, prehensare salutis
patronum, simul fidenter, animum & corp^o
(superaddita pingui satis curationis mere
cede) offerre curandum. Exinde medicus,
opinionem patientis nonnihil indulgens,
comparata subtilissimo artificio modica
nola, vomitorias potiones ordinavit, tum
momentis caput, in speciem compatientis
sustentans, supposita pelvi nolam manu
aptissime occultatam, cum sonitu, cadere
fecit, vomitu velut è cerebro provocatam,
ut imaginationis insolentiam simul &
morbum, novæ artis commento, demer-
ret ægrotanti. *Sape dolemus aut offendimur,
quia offendi nos putamus.*

110. In omni actione dubia, mavis in
eam partem peccare, quæ utique corrigi
possis, quam quæ corrigi neutiquam pot-
est, aut saltem in eam, quæ minus damni,
dubiique habet. Vetus dictum, *Inter duo
malæ minus eligendum.*

111. Quæ non potestate conservare aut
assequi, licitis artibus contentionis, liti-
gii, fortioris manus, interpositis dextrè
amicis & agendi autoritate, adipisci con-
saberis, mediationis, & securæ, honestæ-
que

que pacis artibus; deinde protractione, dissimulatione, meliore occasione, & res sensim emolendo, perficies in me us, mora, vel saltem ad laborabis, ut majus nocendi, media, & potestatem, alteri parti quomodo prior auferas, audax & cautus & prudens. Artibus pacis, rem dum aggredieris, semper habes in potestate, ad artes rixarum bellique ut pro commoditate (dum velis) recurras, secus in contentione campum, dum temere deideris, extra potestatem jam erit (sed nisi pro arbitrio fortunæ) pax & quies ut statuatur, æris profusio, periculaque ut vitentur. Per omnia igitur prima sit tibi artium mediationis, (quod supersunt) *Pacis id est cura, rixa, partiumque collisio semper sint ultima, & ex summa necessitate Velut in militaribus meis, quæ prope diem fore, artes pacis, bellique, fusus dantur.*



Pars Quarta.

POLITICO-MORALIUM

I.

NUnquam proba vires, & armorum exercitia etiam laceffitus non exercere videaris

videaris tamen exercitatus, ad retinendam opinionem scitæ dexteritatis.

2. Non verbo contende aut disputa, sed quod sentis, sine affectu narra.

3. Cum iis non contende, neque move litem, quibus potentia impar es.

4. Ciceronis præcepto. *Amicitia que non placent, dissuenda magis quam discindenda*, quasi dictum velit, ut lente seponas amicitiam, & ab alia dissuescas, quam ut contemptim abjicias, illo enim modo, saltem cessabit amicitia, hoc vero parabitur inimicitia, ex contemptu sui, per præcipientem aversionem; Non statim igitur mutabis stylum amicitia, ut *saltem familiaritates sint sepositæ non inimicitia susceptæ*.

5. Si vera alicui loqueris, dic neque te pro conscientia dicere aliter, neque illum aliter facere posse, ostende pericula, ni fiat, malle te veritate (cum salute amici,) displicere, quam placare assentatione cum periculo; libertatem interim sequendi (velit nolivè) propone.

6. Non statim petitis aut intercessioni amici annue, etiam assensurus, deliberaturum te ai, ne ille sibi totum te vendicet, & facilis

facilitate amittas auctoritatem, aut dependentiam (ut ajunt) agnoscas, gratius item venit beneficium à deliberante, quasi non à levitate, profectum, sed à ratione.

7. Non unum amicum in consilium voca, sed plures, ne uni tribuisse & te credidisse totum (quo superbum reddas) videare, aliquando studio præteri.

8. Talia loquere coram amico & cliente, quæ divulgata, pudorem aut metum non incutiant, verè ait ille, *Ita amicum habeas, ut fieri inimicum putes.*

9. Nunquam totalem tui fiduciam habeas, sed verearis potius, in secunda fortuna amicos parabis, in adversis pro subsidio habiturus.

10. Nunquam te aliter amico uni credes, ut partem securitatis, aliunde tibi non relinquant.

11. Multis ex similitudine morum est amicitia, sed hanc circa honesta quæres.

12. Adversarii aut hostis, diversa sunt nomina. *Adversarius* vitio nostro nobis adversatur. *Hostis suo*, ut adversarium vitet, te corrige, ut hostem amoveas, illum corripere oportet.

13. Filio & comitate, multi parantur amici

amici, & facilitate aditus, *viri emittur*, quæ pileo & familiari verbo emittur, Mauritiæ Auriaci Principis dictum.

14. Facetis abſtine, quæ ubi multum ex vero traxerunt; acrem ſui memoriam apud amicum relinquunt, ſed tamen in ſermone, nimium intenſa verborum ſeveritas, aut triſte ſupercilium vitandum, quod loco gravitatis, nomen moroſitatis aut ſuperbiæ parit, niſi civili honeſtas que hominitate utaris.

15. Non omnium quandoque rerum ſcientem te ſimula, agendo otioſo ſimilimus.

16. Antequam aliquid promittas, cogita impedimenta, quæ occurrere poſſint, an difficile ſit præſtatu? an ſine tui alteriusve ſaſtidio fiat? ne poſt pœniteat promiſſi.

17. Non ſis properans in delectu amicorum, nec ſtatim ac affectus ducit, intimum pectus aperi, luſteris cum affectu volenti, vide prius, an virtuoſus, an conſtans, an taciturnus ſit, an tuus, non tua fortuna amicus. Sunt quidam ſimulatae virtutis (quæ omni malitia deterior) facie, nõ animo boni, habitu & ore (Taciti utar ver-

bis) ad exprimendam imaginem honesti,
 exerciti ceterum animo perfidiosi, & sub-
 doli, avaritiam & libidinem occultantes,
 Politice & ingeniole nequam; qui eo pro-
 digaliter amicitiam obligant, quo magis
 violant, quærunt amicitiam, sed quam
 ad suum commodum referant, quæ alias
 inter bonos, reciproca probatur, nihil
 debere sibi totum rati, colloquuntur fa-
 miliarius, sed venena tantum exlugunt
 verborum; conversantur, sed qui nisi
 reprehendendum vident, cum totum dam-
 nare non possunt, nævum studiose quæ-
 runt, aut per malitiam adstruunt bono-
 rum factorum cæci aut oblivissimi, des-
 trahendi tantum memores, nunquam
 minus amici, quam cum amicitiam ostens-
 tant, sub specie amicitiae, quemque fa-
 cile invadentes, & quibus, si resurgat,
 exemplar bonæ virtutis *Cato*, non se tu-
 tō credat. Quidni tales fugias? aut sal-
 tem probes prius, nisi sapiant venena
 melle uncta, aut minore damno feras ti-
 tulum solitarii, melancholici, (vel si
 familiaritatem vites) fastuosi, quam
 ut familiare & intimum pectus aperire
 velis, procul tamen à nota itantis.

18, Aliorum exemplo metiaris amicum, si alteri fidus erat, si non decipit, si aliorum famam recte coram tractat, prope est, ut idem tecum sit.

19, Parum Melancholici, in amicitiam deligendi, modica Melancholia propius constantiam est, effusa lætitia prope levitatem; sed plerumque falso nomine Melancholiam nuncupamus, dum potius gravitas morum vocanda, aut si licet illa, prudentibus viris, per honestas actiones pellere illam, in potestate semper est, præsertim dum adhibentur in amœnitatem convictus, amici & faceti convictu clientes, verba & sermocinationes, in materia gravi, seu circa privata, convivæ, musica, latrunculorum & chartarum lusus, histriones scenici, deambulatio nemorum, hortorum, aut vectatio, balnea, navigatio, venatio, equitatio, hastiludia, jaculationes arcuum, scloporum, tormentorum ad metam collimatio, res œconomica, architecturapalatorum & fortalitorum, tum modicus secessus, *causa pretatis*, vel prætextu expediendorum negotiorum publicorum, in quam rem serviunt domos

rum abdita triclinia, recessus, demum lectio librorum, præsertim vero Historiæ, si ad Geographicas tabulas reducatur, tum Geometria practica, distrahunt otiosum tempus, nec leviter recreant animum. Insuper (idque maximum) temporis iusta divisio, in singula negotia, tam seria, quam quæ ad amœnitatem convictus, fallunt diem, & Melancholiam pellunt.

20. Qui necessitate ad amicitiam tuam compulsi, aut à te commoda sperant, illi haud durabiles in amicitia, vide ergo, ut sponte amici fiant, non ab alio respectu, sed tamen *ocasio* nobis sæpe parat amicos.

21. Pares tibi in moribus quæres amicos, si sapias. Ex dissimilitudine morum non solum disjungitur amicitia, sed nova paratur offensa; Quid cum amico convenias? Situ melancholicus, ille hilaris, tu domesticus vel solitarius, aut affectata gravitate stoicus, ille liberalior, publicam lucem amans, tu de libris, ille de equo, arcu, bello loquens; dum veretur quisque, ne multa ingrata, tristia minusque popularia, aut necesse ferenda in te, aut immitanda sint, igitur penitius (& sine complacentia) naturam revolve prius, ve-

rè de-

è definit amicitiam ille, ut sit mutua ac benevola, animorum sibi similium, in bono consensio. Raros exinde videas in orbe veteros amicos, licet multos habeant ad convictum Sodales.

22. Si in familiaritatem incurrant homines audaculi, verbo & joco impetuosii, ac prope importunitatem, fere eandem faciem induc, jocum joco solve, media tamen cum gravitate, & acceptam acerbiter dissimula, vitaturus posthæc congressum (verum procul à nota vitantis) nulla enim re magis levitatem incurres, quam à talium familiaritate sociorum.

23. Si in Magistratu tibi posito, morosi aut importuni allocutores occurrant, querulando, petendo, multa garriendo, utique non acerbe, loquentes excipies, sed modestè (morositatem eluendo) respondebis, rem esse tanti momenti, quæ in aliud tempus differatur, commodius audienda, nostri partem interim, cæteris quoque audiendis deberi. Absit vero, ut aliquem effusis sollicitationibus trahas, vel ludifices, modestè potius, comiterque excusabis, non facturus, quam ut mentiatis, eo plus odii & levitatis

postea paraturus, quò magis placere voluisti, inanium pollicitator, unde sine impotentiam tuam prodas, dum præstare promissa non poteris.

24. Graviore læpe succrescunt offensæ, post reconciliationem, si dissimulanter reconciliaberis, præstat quandoque amicitiam in tempus differre, ut interim omnis materia offensarum, amoveatur.

25. Importuna excusatio, est accusatio sui, vel alterius opportunissima.

26. Inimico amicorum, immo neque uxori, secreta Reipublicæ revelanda.

27. Sint tibi certi dies, quibus cum domesticis clientibus liberius colloquaris, nec asperneris quandoque hilariorē (media cum gravitate) convictum, nam illa tristis sui Heri, perpetuaque observantia, alienat per modica domesticorum affectus, ut levius quandoque dicant, non munerari, quam negligentius præteriri, præsertim illi generosioris mentis, quos tenacius per humanitatem habeas, quam profusa liberalitate (in cætera superbus) pares. Non clientum modo, verum sanguine junctorum, bonos erga te parabis affectus, & arte quadam humanitatis retinebis, me
dius

dius tamen inter elatam gravitatem, interque (ad oblonii raritatem) familiaritatem effulam, nam secus si oderint, acerrima sunt proximorum odia, maximeque *inimici hominis, domestici ejus* (Matth. Cap. V.)

28. Mordaces alicujus (vel populi) sermones, non magna vehementia, sed ingeniose refutare, vel potius per jocum, aut tacendo, eludere debes.

29. Commissurus aliquid tractandum alicui, causam non refer, verum serio injunge, & posce operam; vel si refers rationem, non tuum privatum commo- dum sapiat, sed publicum, ac proinde exsequenti, quo libentius commissum exsequatur.

30. In gerendis negotiis, utilior est opera eorum, qui ad tuam opem & liberalitatem respiciunt, quam qui beneficiis jam à te onerati, ideo quodcunque aggredieris opus, & socios perficiendæ rei quæris, fac eos aliquid utilitatis exinde sperare.

31. Non semper secretus sis, sed aliquando popularis, parandis amicis, sine quibus nihil præstat. Non habeas vero amicos, qui non quæris, quæruntur, non quærunt. Immo quærunt popularem.

32. Mordebis neminem ore, calamo, vultu, accusabis neminem, sed potius modice laudabis quemque pro merito virtutis, non velut ille (apud Tacit.) *Optimum quemque iurgio laceffens, & respondendi reticens, ut pavida ingenia solent.*

33. Ea occulta vis linguæ & verbis inest, ut seu amando, seu offendendo plus in animis hominum posse verba, quam facta, te ipsa experiare, ideoque *gravius maledictis, quam malefactis exacerbamus, difficilius contumeliam perfertimus, quam damnum, malefacta dolorem, maledicta contemptum nostri ingerunt, qui altius ferit, quam dolor, nam in animum intimum pugnat, & in mentem, ille in corpus tantum, aut quod est circa.* Tum e converso, gratiora sunt generosis pectoribus benedicta, quam bene data, ut fere inter omnes actiones (si amicos parare cupis) in verba prius, quam in facta (& linguæ magis, quam manuum operationes, nam lingua altius quam gladius ferit) intentus esse debeas, seu quid acerbi, seu quid grati, auribus & animis hominum efferas, quæ est
honesto

honestas ad capiendos hominum animos fallacia; recte ait quidam: Lingua modica pars corporis, navium gubernaculo similis, in cuius parvulo motu, totius navigii regimen, immo salus & interitus vertitur. Minore utique impensa obveniet, multa benedixisse, quam multa dedisse; Verum si utrumque recte adhibeas, pluribus felix eris amicis. Adde, *acerbe facta vim inferunt, atque ideo terrent simul offendendo*, ut necesse metum cuiusdam venerationis, seu respectum sui incutiant, acerbe dicta, dum inermiter exacerbant verius, quam offendunt, odium non terrorem movent, ac proinde inermis iræ contemptum, tum indignationem apud audientem pariunt, cum audacia maiore in ultionem. Sic Germanos olim terrebant Romanorum arma, & officium admonebant simul, postquam vero sub *Quintilio Varo*, ab armis, ad inermem verborum conflictum, & litigiosa ventum iurgia, quasi ad reliquam injuriam id summum adjiceretur, implacabiles ideo facti, nec aestimatis amplius legionibus Romanis, eas oppressere. Ait Florus (lib. IV.) *Germani postquam tristes togas, & saeviora*

seuiora armis jura viderunt, duce Armigero, arma corripunt, &c. Vnius causa Patroni os sutum, recisa prius lingua, quam in manu tenens Barbarus. Tandem (inquit) vipera, sibilare desine. Ferdinando Arragonio Regi Neapolitano, secus, non majus argumentum fuit Neapolim recuperandi, quam cum accedente ad urbem victore, Carolo VIII. Galliae Rege, publice valedicturus Neapolitanis (Gallorum partes aperte secutis) suavissima eos Oratione allocutus, ut ejus sermonis, ob idque æquioris animi memoria, postea desiderium in Neapolitanis excitaretur, Ferdinandi revocandi, Gallo relicto, à cujus Præfectis, inhumanus tractabantur (*Franciscus Guicciardinus Histor lib. 1.*) Sic præstat, etiam erga male affectos (quos punire aut cohibere non possis) bona verba dare, penes moderationem animi, quam pro impetu asperius tractatos, in majus exacerbare, nullo in rem tuam commodo. Præterea in sermonibus. *Non semper* (ut Didæi Sædræ ad plenam loci doctrinam per diversa casuum, monitum includam) *formulis alloquiorum ordinariis & generalibus responsis utendum, hæc enim cum dantur omnibus*

bus, satisfaciunt nemini, nec parum affligit mœrentem animum sibi responderi sibi videat, quod norat jam ante, quod ve prius etiam, quam proferretur, ad supplicis aures pervenerat. Nec semper audiat Princeps, roget interdum, nam qui non sciscitatur, de re plene cognoscere non potest. Inquirendum igitur, ut status cause penitus perspicatur. Juste succensitum olim Vitellio, qui brevi auditu, quam vis magna transibat, impar curis gravioribus.

34, Non minus prudentis est viri, scire quod dicat, quam quid taceat, sæpe (improptune prolato verbo) multa bene incepta, in adversum ivere, præsertim si efferratur, quod suam partem ab aliqua conjectura prodere, adversam vero præcavere, aut temeritatem provocare possit, recte *Æmilius Probus*. Opportune tacere, non minoris est prudentia, quam diserte loqui. Eorum præsertim, qui alto honoris gradu subsistunt, sunt *Allata verba*, amant facile in vulgus deferri, ut præstet, opportuna quandoque tacere, quam obliquas *Cortesaneorum* interpretationes experiri.

35. Titulos inusitados sperne, oblatore
modice excusa, nam sunt prope invidiam

36. Indicaturus lites, nihil profer pra-
ter decretum, ne affectus pro altera parte
colligi possit, quod erit extra invidiam.
*Exiit personam iudicis, quisquis amici in-
duit.*

37. Si aliquid detrahunt tibi homines,
erige potius animum, sciens, æmulam
magnorum esse invidiam, *melio- rem esse uti-
que acerbam invidiam omni amica commu-
feratione*, sed vide, ut intra metas virtutis
hæc habeas.

38. Contemne linguarum calamorum
que vulnera, & vinces, nullum illa lædunt,
nisi volentem, verum is contemptus ex
animi generositate & conscientia proprie
virtutis, non ab ignavia proveniat, velut de
Nerone Suetonius. *Nihil eum patientius
quam maledicta & convicia hominum sus-
lisse, vel contemptu omnis infamiae, vel ne
fatendo dolorem, irritaret in pejus ingenia.*
Sic fere incorrigibiles dum sumus, obje-
cta flagitia, non pudoris, sed joci loco
habemus, unicum nonnullorum studium
mala agere, dein factum excusare. *Impius
cum in profundum venerit, contemnit. La-
tanus*

antur cum male fecerint, & exaltant in rebus pessimis. (Proverb.)

39. Cedendum aliquando furori populi, quam oblitendum, tacendo multa diluuntur.

40. Vide, ne alium statum quam populus tenet & amat, Ipirare videare, ideoque commodis populi studere te monstra, juvando loquentes, in adversis compatiendo.

41. Etiam aliquando infra genus tuum te abjice, nec mentem populi fuge & convicium de Augusto Tacitus. *Populare credidit misceri voluptatibus vulgi.*

42. Liberalem te præbe, rebus non potes; nemo verbis pauper est; nemo tristis à te recedat, nulli tristem faciem, & rugosam frontem monstra, etiam ex justo negatur⁹.

43. Avaritia & parcitas, egregie factis, (ac proinde bonæ famæ) obstant, non amicitias Civium pares, non Clientes habeas, non servitium publicum, pace aut bello probe tractes, quin aliquid erogare necesse habeas, quod parce erogantibus, quo gravius fit, eo remotius à bona fama absunt, immo re ipsa malum habent, ferè eo collimat dictum: *Qui parce seminat, parce & metet.* Liberalitatis igitur in
CONVIA

convictu & *Munificentia* (erga clientes tum amicos) nomen, modo tamen extra prodigalitatē naturam, egregius quisque vir sibi paret, honeste erogando, in argumentum obtinendi amoris primum, dein habendæ authoritatē inter Cives. Sed liberalitatem dum exercemus, ex rivo hauriamus oportet, non ut fontem ipsum exsiccemus: Qui per ramos carpunt arborem & fructum, sequenti æstate, renatos iterum colligunt, qui secus ad radicem securim admovent, ipsam, fructumque nusquam rediturum perdunt, sic erogationes honestæ, proportionatæ, planeque inexhaustæ sint, quæ ex proventu, non quæ ex alienatione fundorum, tum originalis boni *sola perdendi cura*) apparantur, nam alias cito desinant. Is igitur impensis diu sufficit; qui *ex ramo* (dicere si licet) *non ex trunco vivere studet*. Quæri exinde potest? quare fit, ut avari parentis successores, plerumque prodigales fiant? uti fuit Caligula post Tiberium, Antonius Caracalla post Severum Imperatorem, & alii passim; ratio in promptu. Dum paratam inveniunt gazam & opulentiam (ex aliena opera) per totum habent, ingenerari necesse

neceſſe ex dudum præparato, nullam ſui & ſuorum in præſens curam (nam quæ non peperit ſibi quiſque minus amat, cum proprius labor magis penſatur; alienus uti gratuitus, levius habetur) ſed potius ex remiſſione curarum corruptelam, ut ſit primum malus uſus gazæ parentum, dein luxuria, tum inſolentia, exinde aliorum contemptus, poſtmodum veniat (modo ſine vulnere) egeſtas.

44. Audaciſſimum quemque, plebe, beneficiis vince tibi que obſtringe, dum ſenſeris, quibus capiatur, virtuoſos tamen & modeſtos, in amicitia interiori præpones, hi dum pro virtute agunt, rectum ſemper conſtanter, & ſincere faciunt, illi læpius inſoleſcunt, & modeſtiam in amicitia faciſunt, nec debere ſe, ſed deberi ſibi totum volunt, de vincis tamen tibi illos, non ut proſint, ſed ne noceant, immo prodeſſe poterunt pro tempore, ſi recte utaris. Argute in rem Vellejus (Lib. II. Hiſt.) *Brutum amicum habere malles, inimicum magis timeres Caſeſium, in altero major vis, in altero virtus.*

45. Ab aſperioribus verbis cave, verum moſtioribus utere, etiam non laudaturus, etiam reprehenuſurus.

46. Negatio mollibus vestita verbis, gratior est tristi morosaque largitione.

47. Potius odia lenitate (humanitate admista) vicuntur, quam mutui odii pertinacia.

48. Iterata beneficia fortius stringunt, velut repetita vincula fortius innectunt, ideo frequentia potius, quam magna confer, quo diutius dando sufficias, nam vere homines, beneficiis passim utuntur, ceu floribus, tam diu gratis, quam diu recipientibus, marcescit eorum memoria, nisi saepius dando renoveretur. Saepe vero dare non sufficias, si magna simul dederis. Deinde scias oportet, cariorem esse cuique modicam recompensam, pro virtute & merito, magisque deberi gratiam exinde datori, quam quodvis magnum donum, in obvios petitores effusum, hoc enim accipiendi modo, non ad virtutem nostram, sed ad fortunam, liberalitatemq; conferentis, honos refertur, illi priori, utrumque simul pensatur, & munus, & quod majus est munere, virtutis nostrae aestimatio, cuius esse quisque sibi conscius, & ab aliis pensari quam maximum cupit, vel secus improbari, graviter indolet. Immo illo priori modo.

modo, est sæpius inconsiderata largitio, ne dicam effusa, prodigendi, facilitas, mollis animi partus, hoc vero posteriore, dantis prudentia, vera liberalitas, & meritum illecebra vocatur.

49. Haud firmam amicitiam aut diuturnam parari crede, quam dando retines, nisi adhibeas, cum reverentia tui authoritatem. Vere ait ille. *Qui magnitudine numerum, non morum constantia amicos sibi parat, meretur magis, quam habet.* Cum enim satis acceperint, quantum opus habent, aut benefaciendo deficias exhaustus, vel saltem nisi avaræ expectationi, magnitudine dandi sufficias, rejicient te, nec amplius curabunt. Fundamentum ergo parandæ & retinendæ amicitiae penes virtutem & authoritatem morum (cum reverentia tui) penes beneficia vero, & comitatem habebis ve ut pro condimento tenacius retinendæ. Peccavit in eo Julius Cæsar, cū omnia petentibus amicis ex facili concederet, quæ aliquando prudenter recusari poterant, unde plures amici eum confecerunt, quam inimici, quorum non expleverat spes inflatiabiles, tanta enim nonnullorum amicorum importunitas,

ut

ut quamvis multum acceperint, injuriæ tamen loco habeant, plus accipere potuisse, dum facilitate obtinendi, assuescunt esse petaces. Idem in Galba reprehendit Tacitus (*Hist. l.*) *Hæc in magna fortuna amicorum cupiditates, ipsa Galba facilitas intendebat, ut apud infirmum & credulum, minore metu, & majore premio peccaretur.* Ignis, ambitio, non avaritia, nunquam dicunt satis, plus apposueris? plus semper inflammantur. Cave ideo assuefacias amicos importunis petitionibus, obvia facilitate concedendi, potius nonnunquam petentibus humaniter recusa, non quod præstare nolis, sed in aliam occasionem differendo, ut dissuescant importunitati, assuescant repulsæ tuborem petitionis habituri, nec aliter istos Petaces vitabis, vel potius *instar generosorum equorum, amicos alendos non saginandos studebis, obesi non tam expendi, verum legnes, ad tuum libitum ferendo labori.*

§ 0. Inde enascitur prudens monitum, ne amicos, tum domesticos clientes, quorum opera indiges, spe premii in factum provocas, aut facere aliquid assuefacias, potius negotium propone, & operam amici

require,

require, ut pro necessitate officii factum aggrediantur, exsoluturi de sua virtute expectationem. Si vero aliquid daturus es, non in recompensam offer, sed ex beneplacito, adjecta post præstitum opus mora, quod enim in recompensam datum est, non obligat in futurum accipientem, sed solvit debito recompensæ dantem.

51. Non tantum de amicis & clientibus dictum esto, sed de stipendiariis militibus, ne prudens Dux assuefaciat milites recompensæ, potius officia militaris virtutis & obsequii requirat, pœnam propositurus non facturis, quam præmium alacribus, quod offerendum tamen, sed ex insperato.

52. Qui rem bene habere vult, rei perficiendæ sit diligens curator, potius in negotio, quam post negotiũ, malefacti operis severus exactor, cum tamẽ res malefacta manet nec revocari potest, prodest quidem correctio impofterum, sed in præsens damnum habetur. Eo prope collimat Tacitus dum ait: *Præstat officiis (seu negotiis) non peccaturos præficere, quam punire cum mala fecerint.* Prout certe rem non aliter probe assequaris, quam si apte negotiis præficias non, qui superiores, neve qui sunt inferiores,

res, sed qui officio proportionati, & velut
è conditio pares. Illi primi, officium
commissum, infra capacitatem dignita-
temque sui habebunt, illudque negligent,
nec offerenti gratiam debebunt, sed potius
offendentur, iudicio parvi muneris, velut
contemptos se ægre ferentes, secus item
inferiores, dum non sufficient muneri, rem
agendam pessundabunt, ut iudicii arguaris,
qui imparibus agenda contulisti, volens
tui ipsius deceptor, velut si Myoparoni pi-
scatorio, classis navarchum præficias, aut
obvio remigi, prægrandem quadriremem
curandam si committas, hic per inertiam
regendi, eam perdet, ille muneris vilita-
tem contemnet infra dignitatem habitu-
rus. Vel perinde supervacaneum fiat, ac
si magno pedi, parvum calceum induere
contendas, vel secus toga virili, vestire in-
fantem (onerandum potius, quam ut or-
netur) velis, in hoc turpi excessu, in eo
peccaturus defectu. Oportet igitur, se-
cundum genium cuiusque (prout in artem
agendi hanc aut illam natura inclinat) mu-
nera cuique committantur, non vero è
contrario, Togata, viris bellicis, Provin-
cialia, maritimis; ludicra, seriis & gravibus;
jurio

juridicatum forensia, ruralibus; amœna, tristibus: turbulenta pacatis; laboriosa delicatulis; regenda, obedire nisi & subesse aliis commode scientibus, intricata, non expeditis & hæsitantibus: Religiosa, politicis. Denique (repetito dico) parva ingeniis magnis, magna, parvis. Satis prudens in eo Tiberius, de quo Tacitus (VI. Annal.) *Poppæus Sabinus à Tiberio maximis provinciis impositus, nullam ob eximiam artem, sed quod par negotiis, neque supra erat.*

53. Quæ ratio non potest, sæpe tempus sanat, noli anxius esse, *verum tempus ita consilium voca*, nonnulla difficiliora tempori, aut potius DEO, sananda permisso surus. Sic ille apud Historicum: *Consilium cui impar erat, fato permisit.* Non tamen fac desperabundus. *Sæpe meliori fortuna, locum fecit ad-versa.*

54. Non qui res, sed magis qui tempora disponere scit, vel utrumque, rem habet, recte autem disponit, qui bene dividit. Ego & tempus, contra duos Caroli V. Cæsaris victum. Solus scit agere, qui tempore non nescit uti.

55. Cave morosos, qui momenta rerum trahunt

trahunt in offensam sui, non aliud lucri ex
 talium convictu reportabis, nisi cum indie
 gnatione acerbitatem, dum sunt similes
 stomacho nauseabundo, qui etiam suavia
 male accipit & fastidit.

56. Minores virtutes affectum vulgi
 movent ad amorem, excelsa virtus, nisi
 magnorum movet intellectum, ad pensan
 dum & æstimationem, hæc erga superiores
 necessario usurpanda, sed cum minoribus,
 nisi minorum virtutum ulus, cum enim il
 li altas capere non possint, stupent verius
 eas, quam amant. Prout igitur cum ma
 gnis, aut minoribus res tibi, sic virtutem
 (utique omnium haud neglector) hanc aut
 illam, studiosius adhibebis, si sapis. (*Vide*
Notationes meas Politicas puncto XII:)

57. Semper cautus sis, & haud fide.

58. Cave inimicos laudantes, *Nam qui
 incautius decipiant, palam laudant.* Immo
 cavebis amicos, placere nimium volentes
 & susurrones.

59. Tuum secretum sit clausum,
 nisi uni alicui, aut tibi soli, apertum; Se
 cavendum, ne silente lingua vultus, oculi
 ac cæteri gestus loquantur, ut quod man
 me celatum vis, in lucem protrahatur

60. Dicto vulgari: *Male bene positum, ne moveas, ne fiat pejus.*

61. Affectus, inimicus bonæ rationi, qui cum non regit, regitur, neque te Ira, neque minus Amor ducat, sed mediocritate laborandum, nisi velis errare. Qui minus affectu habet, plus ex ratione.

62 Qui amat nimis quietem & secessum qui brevi loquentia gaudet, adusque Affabilitatis Comitatusque defectum, qui Stoicum & grave supercilium gerit, morosus dictorum factorumque in alios censor, qui parce erogare cupit (salva tamen gravitate & virtute) dissimulare multa; paucos amicos sibi parat, nec multum in populo potest; impossibile est, cum nemini te amicum dederis, dari tibi aliquem velle, aut si vis habere, necesse remittendum aliquid ex rigore, quod virtuti non contrariabitur, sed eam adornabit, sæpe virtutis legem falso putamus, cum potius vendi morositas est.

63. Cauti aut nimis quieti, dum esse nonnulli volunt, otiosi fiunt, cum aggrediendo, terrentur difficilibus, vel cum non ex voto, res alias cadant, vel cum sibi (quæ recte fecisse consci sunt) à malevolis

succentari, indigne ferunt, vel dum agendo nimis scrupulosi nec plane resoluti, & leves offensas metuunt, quod mollis & ignavi verius, quam quietem appetentis animi signum est. Fateor, nihil agentium facta non improbari, non errant, dum nihil agunt otiosi, velut apud Tacitum Horatius Flaccus. *Non compescere ruentes, non retinere dubios, non cohortari bonos ausus, sed parvidus, segnis, odiosus & socordia innocens; & Galba magis extra vitia, quam cum virtutibus, in quo cum segnitia esset, sapientia vocabatur.* Tales non habent inimicos, sed nec amicos quoque, dum negliguntur, errare vero, dum nobis succentari, aut offendi, uti hoc alienæ malignitatis, non autem nostri vitii, sic illud, proflus humanum est, cum non qui minime errat, sed qui prompte erratum corrigit, & à casu intra virtutē assurgit, prudens est: Hominis actio, (dum hominis est) aliena proflus ab errore esse non potest, Divina nisi errore vacuas, tamē à malitiosi, male intelliguntur, modo illud in homine laudatur, dum non confundi, sed prompte recolligere, intra magnanimitatem sui, potest
 animus

animus. Falluntur ideo, qui ab usu & tractatu rerum levibus terrentur, ut recte succensuerit illis Justus Lipsius (Epist. 39 Cent. 2.) *Contemni à te humana gaudeo, qua me quidem authore, pedibus etiam trahes, sed ita ut contemptus iste ab alto quodam animo sit, non quo ipse se contemnat. Hoc modestiam aut sapientiam censes, jacere? nihil agere? ad nullum vite genus collimare? ignavia est, magnorum etiam saepe ingeniorum pestis.* Subit enim (ut ille inquit) inertiae ipsius quaedam dulcedo, & invisae primo desidia, postremo amatur.

64. *Pro ultimo.* In gratiam cujusque prudentis & virtuosi Civis, adjiciendum putavi, ut si ad recta praecepta vitam moresque componat, & in altum agendarum rerum pro virtute contendat, fore ut incurrat in malignantium linguarum cenuras, invidorum odia experturus; quæ plerumque virtutem exercere amant. Ne igitur acerbitate vir prudens confundatur, sed potius in partem melioris fortunæ trahat, certum argumentum magnitudinis habiturus, invideri sibi, quam ut invidet, modo rectæ virtutis conscius sit; Continua observatio compertum, non posse

magnorum Catalogo inferri, nisi qui prius asperam invidiæ viam decurrat, aut dum eam calcaverit, tum vere fortunæ altioris gradus, substrui sibi ab occulto facto speret. Non certa sermonum acerbitas invehitur in vilem colonum, quia sola ignobilitate & inertia securus, quem per omnia fors infima, semotum ab hominum fama, & tutum ab invidia facit, non invadit humilia tuguriola verum altas petit domos, aut potius eos exercet viros, qui extra abjectorum sordes positi, in conspicuo præclaram agunt vitam, ut vere dicatur. *Æmulam magnorum esse invidiam.* Velut altius noster Tacitus, *Stricta erga eminentes interpretatio, nec minus periculi ex bona fama, quam ex mala.* Si penitus introspicere liceret intimum invidiosorum pectus: quidpi videretur intus crudeliter laniatum, animus exesus, mens invidiæ curis decocta, ut potius cum loquantur, aut de te sibi vindicant, potius de se ipsis graviores pœnas sumant, non in te verbo, sed in se continua magnitudinis meditatione sævituri, illum tua generositas vexat, hunc in rebus gerendis gravitas arguit. aut morum pulchre composita venustas

nitas confundit, jam incipiendorum & agendorum prudentia, in contrarium nitendi æmulationi oblectatur. Plerumque vero magna fama in magnos & officiis degentes, quos nobilitas, opes, honos, aut aliqua insignis claritudo; rumoribus objicit, quem ergo miserum, & infra genua sua abjectum (nec supra pro virtute asurgentem) videre mallent, superbum & oblique virtutis clamant, non quia tu vere sis, sed quia illi animo ægri, nequam, malitiosi, majoris virtutis impatientes, ut eo ipso inferiores se agnoscant, dum invident. Ad rem meam sacer scriptor, *Invidiam; porcatilem infernum vocavit*, ut quem invidum dixeris, vivum potius martyrem voces, & in horas morientem, nihilque pejus in pœnam optes; quam rectum facias, quod inimicus invideat: *utinam invidi ubique oculos haberent, ut omnium felicitate torquerentur.* Torquetur sane quisque invidus, cum alterius felicitas, sui animi Tyrannis est quod alterius fortunæ, gloriæ vè accessit, sibi demptum putatur, aliorum divitiæ, sua paupertas, aliorum affluentia, sua macies, sua fames, & cum magni esse non possint nec cæteros malunt, in se ne

nequam, in cæteros haud boni. Ergo ne queratur de invidis vir prudens, gaudeat potius, nisi malit vocari miser, nec se altum stantem magis arbitretur, quam dum hoc malo jacet: Invidiæ similes meteororum ignibus, qui sequentem fugiunt, fugientem sequuntur, sic illæ, nisi non contemnenti nec conscio propriæ virtutis, nocent, gaudeat (inquam) magnum sibi inesse, quod invidorum oculos fodiat, mentem decoquat, animum compungat, sibi in triumphum, æmulo in confusionem. Senecæ super hæc verbis usus. *Male de me loquuntur: faciunt non quod mereor, sed quod solent, male loquuntur; bene nesciunt loqui, non iudicio faciunt, verum morbo, non de me loquuntur, sed de se. Moveret si de me Marcus Cato, si Lælius, si duo Scipiones loquerentur: nunc malis displicere laudari est, non potest ullam auctoritatem habere sententia, ubi, qui damnandus est, ipse damnat. Quibusdam canibus sic innatum est, ut non proferiate, sed pro consuetudine latrent, dicam ultra, male de me loquuntur, sed ipsi otiosi, alienos labores e convivio secure prospectantes, & quos publica quies aliis laborantibus molliter habet; vel quod alie-*

bi dixi, sæpe tibi repetè, desiderari ad majorem perfectionem virtutis, adversarium habere, ut æque virtus sit adversarium modeste tulisse, ac alia recte fecisse. Non igitur bonum eum judica, quemcunque aliorum dictis factisq; obloquentem audieris; videsne aquas per se sapidas & dulces, qualem terram præterfluant? puram, amaram, sulfuream, falsam, lutulentam, ejus saporem purum, aut secus amarum, sulfureum, falsum, lutulentum, & male olentem sapere; Sic judicia nonnullorum de rebus bona sunt aut mala, prout animus, unde feruntur. Habent bonæ apes, unde suum mel ab acri urtica decoquant, araneis etiam rosa sui veneni materia, non quia rosa mala, sed quia nisi venenum quærit aranea. Non igitur (quod sæpius suggero) conqueraris, non ferrum in ultionem posce, non exitium tibi obloquentibus meditere, si vir bonus es, quam ut eo stimulo in altum virtutis enitaris, plusquam satis honestissimæ & triumphalis vindictæ (si ea vindicta vocanda) dum tibi iniuretur habiturus, unde quod maximum in humanis, virtute superabis invidiam, quæ non nisi bonæ virtutis

constantia superatur, vi nunquam, sed
 potius incitetur. Sed cum omnia feceris
 non semper eadem virtus in orbe habe
 æstimationem, in aliis eadem laudatur,
 aliquibus non item. Ergone hodie non
 sunt viri, virtute, iudicio, morum gravi
 tate, agendique peritia Manliis, Scipionibus,
 Fabiis, cæterisque Romanorum &
 Græcorum magnis nominib⁹ pares? Sunt
 omnino, verum seculi vitium, non virtutis
 defectus, ut non videantur, cum
 in ea tempora non inciderunt, quibus
 totum virtuti concedatur sine invidia, &
 locus & æstimatio, & premia, & agendi
 occasio, verum potius illa, hominum ma
 lignitate compressa jacet, latetvè. Quid
 enim inter malitiosos possis? si corrigas
 dum sunt mali passim, facile offendas multos,
 ideoque indignantur, si agere velis
 invident, nec ideo juvant, immo studiose
 recte faciendum præpediunt, tenebras virtutis
 aliorum inducere amantes, ne comparitione,
 ipsi prodantur, aut vilescant. Prisca ætas
 ingenua erat, circa rectam simplicitatem,
 æquum habens virtutis intuitum, dum plures
 essent recti, quam in de via vitiorum abeuntes,
 neque ideo super

bia obstitit, quo minus dictum consilio-
rum meliorum sequerentur, facile exinde
se erigebat virtus in majus, cum seu age-
res, pensaretur, seu adjutoribus & instru-
mentis agendi opus haberes, præsto ad-
essent inter bonos, rectum volentes, aut
quod velis, facere scientes. Facilius erat
Scipioni, vigente militari virtute Roma-
na, magnum Ducem pro Romanis age-
re, Annibalem vincere: Carthaginisque
deprimere fastum, & Africani nomen pro
se mereri, cum tot haberet in exercitu
scientes ordinum ductores, bello jussorum
apta exequendo instrumenta, quam si alias
posterioribus seculis, labente disciplina,
inter rudes, cohortium administratos armis
agendum aliquid veniret. Aut *Portio Ca-*
toni, censoriam exercere erat promptum &
reducere ad normam recti omnia in urbe,
in qua nondum per omnia adoleverat fla-
gitium, & agendi licentia, quam ejus pro-
nepoti *Catoni Vicensi*, cum ejus ætate præ-
valeret licentia, & ex opibus immensis
fastus, tum insolentium turba. Nullibi igitur
minus possunt recta ingenia, quam si in-
ter eos venerint, qui scioli, presumptuosi,
& insolentes, tum rudes, tum imperiti,

pertinaces. Exinde causa proxima est: In populari Republica concordiam vigere non posse, dum quisque præsumit audaculus, sciolusve nec alium sequi vult, aut primatum concedit meliori, verum sibi asserit insolenter, rem in diversa trahens, fecunditatem ingeniorum nonnulli tunc vocant, cum potius agendi insolentia invalescit. *Ad concordiam vero necesse omnino: & uni duobusque concedatur, qui ex virtute præeant rectum acturi, cæteri sine scrupulo & murmure sequantur, immo juvent confidenter uniti, nec distrahant rem abuentem in diversa, dum enim singuli præire volunt, universi confunduntur.* Sed hæc obiter. Quantum vero ad famam & æstimationem Principum virtutis: Evenit illis, velut quidam recte annotavit: *Tametsi unus aliquis Princeps, iisdem bonis artibus Rempublicam moderetur, quam alius gloriosissime eam moderatus est, æque tamen acceptius futurus non sit, nec parem habiurus laudem, nisi subditorum utriusque quoque naturas, æque probas esse contigerit.* Addam amplius, nihil magis vulgus, quam ordinem odit, mavultque malos dominos modo sine ordine & in licentia, quam bonos

nos experiri, modo sint extra ordinem, ad normamque legis & virtutis, tum per omnia modestiæ ne componantur; Exinde secus, malis Dominis, in subditos ars sola illecebrarum est per obliqua, ut cum aliquorum fortunas emungant, in alios pro insolentia sæviant, universorum libertatem per diversa aggrediantur, verbo tamen familiares sunt, & suaviloquio laborant, arte varia lenociniorum, fucum actioni inducere amantes, præsertim dum privata vitia, mutuas inter se insolentias, & scandala populo condonant, immo studiose connivent, in speciem licentiosæ libertatis, dum cuique malum esse, & insolere in alium, impune licet. Sic versutorum, aut quoquo modo obliquorum amicitia, inescantur magis aliqui, quam eorum qui ad virtutis legisque normam, se recte componunt, dum illis prioribus, libertas speciosa, & amœnitas convictus inest, hi pro virtute & modestia, tristiore regulam vivendi, & morum quendam rigorem, inducunt, æstimantur quidem, sed non amantur. Sic illecebræ mundi, quæ *temporalia* viris spiritualibus vocantur, plures sectatores habent: quia lætiora ut aspe-

cu.

ctu, & ab exteriori sensu pensantur, licet exitu posthæc tristitia, quã solidior virtus cuius pretium & æstimatio, altiori menti subjacet. Ex eodem fonte (ad propositum ut redeam) *boni domini, apud malos pejus amantur, & nisi amissos vulgus agnoscit, seroque dolet, aut secus, mali æstimantur, dum illis populi sunt assuefacti, moribus, epulis, venatu, facilitate, luxuria, tum exercitiis conformes; vel ut Neronis vitia, haud minus adamaverat populus, quam virtutes aliorum veneraretur, & in Vitellio (idem obsecravit Tacitus) studia populi tum exercitiis, raro cuiquam bonis artibus quaesita perinde assuere, quam huic per ignaviam. Quid mirum igitur? si ne Divina quidem vulgus probat, moyses populũ ex Ægypti servitute eductũ cum ordinatissime mollissimeque habet, mannæis de coelo panibus, delicata coturnice dum pascit, periculis insuper, in manu Dei potenti, dum promptissime adest. Portans populum in sinu, sicut portare solet nutrix infantulum; Murmuravit populus contra Moysen, dicens: Cur fecisti nos exire de Ægypto, utinam mortui essemus in terra Ægypti, in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones & cepa, & allia. Causantur*

rei scire placet? en cape; Moyses ad virtutis legem animos populi componebat, in Ægypto in corpora sæviebatur, hominum vero protervix, tristiores esse modestiam virtutis & *correctivam* legem, dum intimum animum petit, quam corporis exteriorem servitutem, Ægyptus crassa carnum epula, & ignobiles delicias servilibus ingeniis obtrudebat, Moyses altiorem escam suppeditabat, & asseribat (sed non sine regula) libertatem, quorum nisi ingenui altiorisque mentis homines, sunt capaces, ingeniis absurdis & non intelligentibus, nisi quæ sensu exteriore pensantur, placent, præsentia minora dum intuentur (infascinati) futura majora negligunt, simulque obtrestant superioribus. Tamen universim, (ut verum fatear.) Invidiæ, sermones vulgi, & acerbior censura, in principes viros, aut quoque modo æstimatos, (præsertim qui admoneri per singulos nequeunt, tum in quos nulla potestas est) non obsit, sed necessaria ut plurimum est idque communis boni causa, si enim immeritè iactetur, prodest tamen, ne

oni
ant

sunt, immo ad altiora calcar habent, velut præmoniti, dum intrò se (num verum sit?) introspiciunt, & simul *humanorum* admonentur, si vera est, in melius corrigit, vel saltèm ne peiores evadamus, acerbitate aut metu majoris ignominia nos coërcet: Merito constitutus est honor in opinione aliena, ut scilicet in metu simus, cumque actiones nostræ, ab aliorum dependent judicio, omnibus satis facere studeamus: Etiam libertatis in Re publica signum est. obirectatio, in ea enim, quam tyrannus oppressam jam tenet, neutia quam permittitur. (Didac. Sevedra Symb. XV.)

65. Ultimum monitorum illud esse debuerat, sed manum amoveni te tabula, en occurrit dictum, ore ab Ethnico, vere Catholico-politicum, tibi, alteri mihi que matuere sciendum. *Qui notus natiuitatem vivit omnibus, ignotus moritur sibi.* Vel quod rectius Divus scriptor. *Qui vixit velut immemor DEI, moritur in fine tandem oblitus sui.* Felix vivit, qui medios inter negotiosi seculi dies & fortunæ blandimenta, forte sibi subducit horas, aut saltem extrema vitæ applicaturus

turus DEO, explicatus, sponte, ab humanorum curis, rectius illas deserturus ipse quam ut relinquatur, invitus ab illis. Minimum est quod restat vitæ senis decreptio (Barthol. Granmondus lib. 2. Histor. Gall.) quique Reipublica & amicis plane inutilis est, annus unus & alter, quo virtutum se sperat, multum aternitati valet, momento paratur aternitas, felix aut infortunata, qualem sibi quisque procurat. Non immerito Seneca illud Senibus, humana nimis studiose disponentibus, in multos velut annos victuris. Nihil turpius est, quam senex vivere incipiens. Pulchrum immo, dum vivimus senes, sed mortui mundo, victuri tandem nobis, cum vivimus Deo.

A DEI nomine, incepti hæc monita, in eodem finivi, qui mihi rerum Alpha & Omega, tuisque actinibus, utinam sit oportet, immo sit necesse omnibus, dum vero ad eum, nostra plene dirigentur, ut quid? (bonis) opus his aliorumque monitis aut secus, quo magis à Divinorum cogitatione & amore, (quasi ab ultimario summoq; bono) recedimus, neq; hæc, aut mille talia, satis ad cautionem, recte agenda

sufficiant in doctrinam, etenim quo magis sumus erronei circa eligendum verum bonum, plus in passiones animi incurrimus, & vario illidimur, quam ut narrari cautio possit, turbamus inquieti alios & turbamur vicissim ab illis. Scire enim, brevi compendiosam grandem, se oportet.

Commotiones seu *Passiones animi*, oriri ex *absentia* aut à *presentia boni*, sit *veri*, sit *opinatiui*, per se autem verum & perfectum bonum, non est, nisi solus DEUS; nam reliqua bona sunt ab hoc, vel propter hunc, id est, in hoc. Quae autem extra huc, sunt tantum non solida, finita, transitoria, aut opinativa, vel falsa bona, prout cuiusque opinio ex temporali sibi statuit, & ex appetitu falso, immo, si penitius perpenderit, sunt vere, ipsa mala; Ideoque post lapsum primi parentis, & post amissam originalem gratiam, (velut possessionem Dei, id est veri, summi & ultimarii Boni) *passiones animi*, non possunt non esse in homine, dum quiescere non potest, sed per hæc, aut illa vagatur, velut in via, quærit, invenit quodammodo, nec materiali-

terialibus (*mentem habens immaterialem animamque*) plene satiatur, sed irritatur verius, dum est extra metam perfecti boni positus, adipisci vero, illud non potest, nisi (*pro sorte meritorum*) post emensam vitæ viam, occupet in visione DEUM, qui uti in finitus est, solus vastam & plane infinitam mentem hominis, sufficientissime implet, & perfectissime terminabit; Immo, in hac vita, qui magis DEUM amittit meditantur, minus de illicitis animi passionibus habent, ipsi quieti, dum falsi, opinativi, nec proportionati hominis animo boni contemptores, & incurii, mediatione Divinitatis, quasi in possessionem *veri Boni*, mature & ante tempus incipiunt in volare: Atque hinc est, *materia & causa omnium Virtutum*, studio (qui est unicus finis humanæ voluntatis & actionum) habendi veri, summi & perfecti boni, aut secus, circa ejus absentiam, tum in eligendo errorem, aut malitiosam inconstantiam in quærendo, est causa commotionum & passionum animi, tum ex non domitis, *causa immo materia vitiorum.*

A P E N D I X.

I C O N I N G E N I O R U M

Genera Ingeniorum (seu Animorum) varia seu BONA, seu MALA sunt.

In genere BONORUM ponuntur.

Ingenium Frugi, Rectum & Simplex, Reale, Probum (seu Integerrimum) Equum (seu Amans Justitiæ) Apertum (seu Candidum vel Sincera) Clarum, Ingenium, Verax, Grave, Judiciosum, Solidum, Prudens, validum seu Firmum, Constans & Stabile, vel Perseverans. Tenax verbi, Infractum, Assiduum, Sedulum, Studiosum, Serium, Defæcatum, Matutum, Consummatum, Sobrium, Practicum (seu Pragmaticum) Vivax (seu Vegetum) Erectum, Peræquale, Excellens Penetrativum, Considerativum, In se retractum, Profundum, Discretum (seu Discernens) perspicax, seu res à longe, & ante tempus prospiciens. *Nec sciens fallere, nec falli se sinens.* Cautum, Vigilans, Providum (seu Circumspectum) Sagax (vel Solers)

Expeditum (seu Promptum) Extra delatio-
nes positum, *consultisque facta coniungens*,
Sui compos, Recollectivum, Aptum & Ha-
bile, Industrium, Conceptuosum, Specula-
tivum, Capax, Elegans, Castigatus, Effi-
cax, Facundum, Politicum, Nobile, Dives
& Fœcundum, Versatum, Labriosum, Co-
nabundum, Activum, Alacre, Indefessum,
Generosum, Magnificum; seu Magnani-
mum, Animosum, Altum (seu Altioris spi-
ritus) Cordatum (seu virile) Interpidum,
Æquanimum, Pacatum (vel Quietum, seu
Mansuetum) Actione suave, Clemens,
Commiserativum, Temperatum, Vere-
cundum, Religiosum (aut quæ aliæ devo-
ti animi dotes) Civile vel Urbanum; Po-
pulare, Benevolum seu Benignum, Fidum,
Lentum, Cunctabundum, Sedatum, Qua-
litativum, Frugale, Tractabile, Sociabile
Come (seu Affabile) Morigerum, Libera-
le, Hospitale, Humanum, Amicabile,
Amœnum, Festivum, Docile, Corrigibile,
Concinnum, Recte compositum, seu Cul-
tum vel Comptum, Moderatum, Sui Po-
tens, Amans Publici, *Vniversale*, mediocre,
Liberum, *Non dependens nec Obnoxium.*

Dictum pro genere bonorum ingeniorum erat satis, verum nulla festinatio, transgredi cogit mentionem Elogiorum, quibus arguto satis breviloquio *Vellejus Patriculus*, magnorum olim nominum viros, (per diversa genera virtutum & rectorum ingeniorum) passim decoravit. Vir in tantum laudandus, in quantum virtus intelligi potest. Nihil in vita sua nisi laudandum, aut fecit, aut dixit, aut sensit. Tantis adornatus virtutibus, quantas perfecta natura aut industria, & mortalis conditio recipere potest. Neque dicendus, neque si lenis sine cura. Viri, cujus operum & ingenii magnitudo, instar magnorum voluminum. Per omnia virtuti simillimus. Ita omnia simul, ita singula ex omnibus agens, tanquam expeditissimus ille tantorum negotiorum mole, huic uni negotio vacaret animus. Nunquam recte faciens, ut facere videretur, sed quia aliter facere non poterat; Natus ad omnia, quæ rectè facienda sunt. Vir severitatis latissimæ, hilaritatis, prisicæ, actu otioso simillimus, Fœmina (nam & huic sexui sua quoque decora sunt) nihil mulieris

bre habens, præter corpus. Cuius potentiam nemo sensit, nisi aut levatione periculi, aut accessione dignitatis. (*Vallesius Paterculius passim in Historia.*)

In genere MALORUM ponuntur.

Ingenium Obliquum, Malignum (seu Malitiosum) vel Nequam, Cholericum (seu Iracundum Igneum vel Ardens, aut secus Tepidum, Imperiosum, Officii insolens, in alios, iniques, & Abusivum, aut seclusus, operæ tædio, vel inertia seipsum conficiens, Acere, Violans, Trux, (seu Ferax) Flagrans (seu valde volens) Impatiens, Vehemens (seu Impetuosum, Præceps, aut Concitatum) Desperatum, Præcox, Cerebrosus, Insociabile, Illiberale, Inclemens, Invidiosum, Zelotypum, pertinax seu Obstinatum, Protervum, Incredulum, Morosum (seu Absurdum, Sordidum, Subrusticum aut Insulsum (Cynicum, Dubium seu Dubitativum, Consternatum, Meticulosum (vel Pavidum) Irresolutum, Nullius in minus ausus capax, Futuri socors, Ægrum, Ærumnosum, Querulum, *cui nunquam bene*, Incurium (vel Negligens, seu Neglectum transitorieque agens) Perfuntorium, Obliviosum, Impeditum (seu non Expedi-

tum & Hæsitans) Inexplicatum, Involu-
 tum, Tædiosum seu Fastidiosum vel Nau-
 se abundantum, Inexplebile, Novicupidum,
id est, presentium into'erans, mutationis avidum,
 Curiosum, sibi complacens) quod la-
 borat Philautia) Jactabundum, Affectuo-
 sum, Passionatum, Affectatum, Tumidum
 (seu Præsumptuosum, Fastuosum, Ventro-
 sum aut Arrogans) Pompaticum, Impen-
 diosum, vel Sumpuosum, Laudipetum,
 Inane, Vanum (*quod facit tantum in spe-
 ciem, aut non solita pensat*) Ambitiosum,
 Æmulum, seu Æmulatorium, Ostenta-
 tivum, Sciolum, Fucatum, Exuberans,
verbis, gestus aspectivè magnificentum, Rerum
 & *solide mentis vacuum* (vel quod est tor-
 tum in exterioribus & in lingua, ad num-
 rum nisi totum faciens, aut si dicere licet,
Vano Stoicum, tum Superciliosum) Men-
 dax, Susurroneum, Dicax, (*id est Garru-
 lum*, Clamosum, Loquaculum, seu Van-
 iloquum, & Intemperantis linguæ; vel
 Sermonis insolens, & immodicū, aut ver-
 bis nimium) Detrectatorium, seu Oblatra-
 tivum, Impudens, Scomaticum (seu
 Conviciatorium, Satyricum, Aculearum
 aut Cayillosum) Succensoriū, Illusorium,
 Nauga-

Nugatorium, Argurulum, Joculatorium,
 (*visu amabile facieq; amœnum, insolubile*
factis moribus) Sugillatorium, Procax, Ve-
 xatorium, Insimulativum, Humile, Tenue.
 Abiectum, Pusillanime, Superstitiosum,
 Flagitiosum; Probrosium, Scandalosum,
 Impotens sui, Dissolutum, Prodigium,
 Luxoriosum, Voluptuarium, Delicatulum
 seu Deliciosum, Effœminatum, Se-
 ditiosum, Effrene, inquiet & Turbi-
 dum, seu Turbulentum, Incentorium,
 Suggestivum, Vecors, Insolens, Refra-
 ctarium, Calcitrosium, Audaculum In-
 sanabile seu Incurabile, Perniciosum seu
 Exitiosum, Asperum, Immoderatum, Ho-
 rarium, Ambulatorium, Mobile, Inconstans
 vel Instabile, Fluctuabundum, Vagabun-
 dum Leve, Credulum, Fragile, Lubricum,
 Recidivum, Latebrosium, Furtivum, Er-
 roneum, Opinativum, *Alieni rimans &*
interpret, sui obtegens Implicitum, Ob-
 scurum, Criticum, Vertiginosum,
 Vesanum, Fanaticum, Extenuativum.
 aui secus Exaggerativum, Exprobra-
 tivum, Mirabile, Varium, Phanasticum,
 Ambagiosum, Chimericum, Intricatum,
 Labyriuthosum, Ambiguum (seu An-
 ceps)

ceptus) Neutrale, Deceptorium aut Fallax,
 Infidem, Mille artifex (quod & Machiavel-
 listicum vocant) Valatæ astutiæ, seu pal-
 liatæ malitiæ, Mentitæ frontis & formæ,
 Captiosum, Impium, Iniquum, (seu inju-
 stum) Avarum, Parcum (seu Tenax) Sub-
 dolum, Privatipetum (*id est, in tantum hoc
 aut illud agens, vel non, cum amicitias co-
 lens, in quantum privatus respectus adest,
 aut se transferens, unde plus utilitatis speran-
 tur, amicitias utilitate probans.* Venale,
 Quæstuosum, cui id æquum, Honestum, id ex
 publica libertate nihilq; turpe quod fructuo-
 sum) Rapax, seu Alieni cupidum, Effrons,
 Prævaricatorium, Falsarium, Hypocriti-
 cum, Simulativum, Sycophanticum, Infa-
 me, Perfidum, Versatile, Injuriosum, Gra-
 ve. Dolosum, Infidiosum, Subastutum, ver-
 futum (seu Vatum) Quodvis struendi &
 destruendi artifex, Temerarium, Furiosum,
 Sævum, Efferum seu Tyrannicum, Vindi-
 cativum, Sanguinarium, Inexorabile, Con-
 tentiosum (vel Discors & Dissidiosum) Ri-
 xosum, Adversum, Criminatorium, Suspi-
 cax, Diffidens, Rimatorium, Indagino-
 sum, Substultum seu Fatuum, Intrusum,
 Adala-

Adulatorium, Assentatorium, Importunum, Petax, Servile, Nimis placens (vulgo *Placentinum*) Effusum, Immodicum, seu per omnia nimium, Fatigabile, Tardum (seu Pigrum, Desidiosum vel Socors, & Operas fugiens) Procrastinativum, negotio pendulum, Ignavum, Languidum, Effœctum (seu Expletum, Exhaustum vel Enerve) Fractum, Otiosum, Molle (seu Infirmum) Respectivum, Hebes, Iners (seu Imperitum vel Rude) frivolum, Ineptum, Vulgare, *Impar nec Proportionatum sua sortis, vel negotio (aut secus) supra sortem vel negotium.* Debile, Stupidum seu Solidum, Obtusum, Incapax, Non intelligens, Confusum, Durum, Inhumanum, Tetricum, Distractum, Mistum, suspectum, Omnium forarum, Nullius aut inferioris iudicii, Unico verbo non satis exprimendum.

Dein generis **INDIFFERENTIS** sunt.

Ingeniosum, Officiosum seu Obsequiosum, Largum, Insinuativum, Acutum (seu Subtile) at gutum, Discursivum, Lepidum, Facetum, Joviale, Familiare, Affectatæ simplicitatis, Ille cebris potens, Seria jocis miscens, Demerendis hominibus genitum,

Lau.

Lautum, Facile (aut secus) Difficile, Do-
 mesticum, Solitarium (aut Segrex,) vel Se-
 cessu gaudens) Melancholicum, Morum
 & vitæ contractioris) Triste, Austerum,
Omnibus Amicum, Nemini familiare, Re-
 conditum, Secretum, Arcanosum, Circu-
 titivum (id est, quod directè cavet aut vere-
 tur) Apprehensivum, Meditabundum, Dis-
 simulativum, Coacti moris (*ist est, quod non*
ad Naturalem libertatem Venustatemque,
sed velut coactos actus habet, nec ab intima
virtute, sed ab affectato artificio) Moræ im-
 patiens, Properū seu Festinans, Fervidum,
 Sollicitum, Sedarium, Privatū, Ta-
 citurnum, Arcani capax, Scrupulosum, Ze-
 losum, Rigidum, Indignabundum, Seve-
 rum, Centorium, Negotiosum, Authori-
 tativum, Prisci moris, Immobile, Stoicum,
 Sequax, Flexibile, Scholasticum (*quod ma-*
gis Scholam & curiositates rationum, quam
praxim sapit) sibi Fidens, Secutum, Audax,
cui nihil arduum, nihil supra spem, in obstan-
tia ruens, Luctabundū Satagens, Vastum,
 Extremum (id est, per intervalla in summo
 gradu boni aut mali, repente sibi contra-
 rium) sed hæc in indifferenti ponenda
 prom

prout in bonam aut malam partem agunt.

Alia igitur *Ingenia*, ex bono genere magis aut minus participant & sunt bona aut meliora,

Alia merè ex genere malo, & sūt pessima.

Alia ex utroque simul; Prout vero minus ex malo, plus ex bono trahunt, (tristi enim privilegio fragilitatis humanæ, nemini ferè per omnia bonum esse licet) utroque temperantur. Aut magis aut minus mala sunt.

Demum: Alia *Ingenia* hominum. Dum quodvis genus vitii eruditè exercent, ex quavis planè virtute trahunt partem, miseram, simul virtutis, astutiæ (& actionis unico verò non satis exprimenda) peritissimi artifices. Quo sub pallio, facile rebus imponunt, sunt verò omnium ingeniorum publicis privatisvè negotiis versandis astutissima, simulque vivendo familiarissima, non enim simplici stylo agendi rem transmittunt, sed agunt totum ex arte, & cum condimento, obvia & ultrò lacessens (iocisq; respersa) inest comitas, solutior (ad familiaritatem) convictus; querulantibus & afflictis (notis atque ignotis) proma

prompta condolentia, effusa promissa,
 res vero, ipsaque largitio, admodum
 pauca, sed nisi pro tempore amena, &
 prius ante ostentata, ideoque expectatio-
 ne grata. Offensarum deinde aperta
 dissimulatio, aut joco eludens argutia,
 cum tamen sensim immineat, velut per in-
 curiam vindicta, eò magis intimum ami-
 cum feriens, quo subtilius & ex occulto
 meditata, ut fere talia ingenia, *Univer-*
salia vocaverim, nisi sint in materia ob-
 liquorum. Nihil illis tentando magnum
 aut difficile, (sed pari ausi, sapius vero
 neglectim, vel ut somnum & inertiam
 simulant, *immo specie jocantium magis,*
quam serio) aggrediuntur, velut sub-
 jugatam materiam versant, membratim
 excutiunt, per digitos transmittunt, prin-
 cipium, medium, finem, apte concordant
 & exsequuntur, aut secus pro arbitrio
 negligunt, explicant se familiariter, nec
 hærent, nec adversis confundunt. Cum
 vero obtrudunt falsas imagines virtutum,
 & inescant specie boni, vitia liberius ex-
 ercent, decipulis (Sirenarum adinstar)
 sine sensu plerosque involventes, ut non
 prius capi se sentiant, quam dum sunt,

nec regressus amplius datur, ut rectè habeantur Ægyptiorum latronum more (apud Senecam) quos *Philistas* vocabant, qui in amicitia spe iem, in hoc complectebatur, ob vios, ut jugularent, vel denique alias, sunt, velut de quodam ait Tacitus: Cui quamvis infami inerat industria: nec virtutibus, ut boni, sed quomodo pessimus quisque vitis agendo volebat. Talia ingenia rarius tulit orbis, utique verum fatear, ætate mea, quæ vidi (inter) quæ novi, vix duo aspexi.

Nec illud pensandis pro recta virtute ingenius omittendum.

Per Excessum aut Defectum boni, falsam speciem nobis imponi virtutis, idque pro defectu iudicii; cum non probe ignoscere scimus, ex eoque fallimur, sæpe virtutem dictitantes, cum in est factum vitium, undè in iuria fiat rectis, dum pravus ex falso, nomen virtutis, & laus adstruitur. Alibi sparsim; hic accumulatissime ponimus cautionem.

Pœna igitur & debita Castigatio, (seu *Iustitia Correctiva & Pœnalis*) sæpe degenerat (per Excessum ex Abusu) in Severitatem nimiam, aut Severitatem vel Cru-

delita-

delitatem, gravitatem, importunitatem
 que rigoris, immo in vindictam vel ultio-
 nem, aut ex præcipitantia in pressuram
 innocentie. *Iustitia restitutiva* aut *Commu-*
tativa, in gravamen indebitum, emun-
 ctionem fortunarum, circumventionem,
 extorsionem, & injuriam. *Amor æquitatis*,
 aut *utulus Patrocinii*, tum *Prorecto*, vel
 aliàs *Innocentie sue*, tum *aliorum*, aut *inju-*
ria vel damni (immo quandoque *legum*, *pub-*
licique boni) *defensio* aut *zelus*, per excel-
 sum degenerat, in *Prævaricationem* (seu
 irritationem) causæ, ac ipsius legis, tum
 justitiæ, aut in ostentationem insolentem
 potestatis & potentie, aut in affe-
 ctatum æquitatis titulum, alterius vero
 partis injuriam, gravamen, seu despe-
 ctum; Ex eoque in modum indebitum &
 inquietum agendi, tum in majorem recti
 ordinis (immo nonnunquam quietis mu-
 tæ) irritationem, seu in acerbationem con-
 flictumque (prout potentes sunt) partium
 & publicas turbas; ut quandoque *respe-*
ctu emergentium, virtus dissimulationis (in-
 tra prudentiam adhibita) plus profit, quam
 æquitatis præsentis, aut actionis, nimius
 rigor scrupulus, & præcipitantia. *Usus sum*

ma potestatis. degenerat per Excessum, in Insolentiam pro libitu agendo, Violationem jurium, ac post oppressionem. *Ordo debitus & potestas*, degenerat plerumque in Jussorum institutorumque intolerabilem gravitatem aut rigorem ex eoque precipitantem poenam, & in portuna verbera, immo nonnunquam, ex inconsiderata ordinatione, in majorem confusionem ordinis & rerum. *Politica praxis*, & *necessaria legis regula*, in actionem Stoicam, aut Scholasticam ratiocinationem, (tum intra discursum, circa vero praxim) maximas. *Iusta potentia* in Oppressionem aliorum, tum injuriam. *Ratio status* in nimium regendi rigorem, prætensa jura Majestatis, & tristem inquisitionem. *Æqua tributa & subsidia belli*, insolentem Emundationem subditorum, *Bona instituta, leges & crebra consultatio*, per Excessum pariunt, Multiplicitatem edictorum (immo Levitatem & Contractoria) ac dem abusum, jussorumque contemptum. *Catholico-Politica*, per nimium rigorem & excessum, degenerat in pressuram populi, ac post in *Sophisto-Politiam*, & oblivionem conscientiae, *Libertas* in licentiam. *Maturior*

recolle-

recollectio, Deliberatio & multa Consilia im-
 mobilitatem ingenii, tum consilii & facti,
 tam in Inconstantiam; aut secus in major-
 rem pertinaciam, vel animi obfirmatio-
 nem in præconcepto, aut etiam tardo-
 rem, unde agendi tempora, deliberando
 consumantur. *Activitas & Ferfor seu*
vivax animus tum mens seræ vel Negotio-
sa, promptaque Actio, in igneum (& in-
quietum) seu insolentem genium, Factio-
nem, Errores, Impetum, Excessivam
iram, & pœnitendorum occasionem. Dis-
simulatio, degenerat per Excessum, in
Reconditam iram, ex coque Circum ven-
tionem, Fraudem, occulta molimina, &
Vindiçtam, vel secus in oblivionem per-
tinentium aut incuriam.

Dicam ultra. *Liberalitas, Beneficentia*
seu Magnificentia, per excessum seu ab-
usum, degenerat in prodigalitatem, aut
profusionem. Virtutis premium, seu justit-
tia Distributiva, vel premiativa, in Adula-
tionis tum officiorum (quæ moschum non
sudorem, aut pulverem redolent) recom-
pensam, vel in provocationem temerariæ
cupidinis peracium (quibus postea dando
non sufficias, aut sine offensa negare non
 possis)

possis) ex obvia facilitate dandi *Parfimo-*
nia, & *Debitus* (fruendi aut dispensandi)
Ordo, in *Parcitatem*. *Fortunarum licitum*
augmentum, & *Frugalis, modicusque bono-*
rum usus, in *Avantiam*, & In *vidiam alienæ*
fortunæ, tum *affluentia*. *Affluentia*, re-
 ctæque *bonorum fruitio*, degenerat ex ab-
 usu, in *Ostentationem* aut *Luxum*, vel in-
 animum *studium*, ex eoque *occasionem de-*
fectus, immo (per *decoctionem bonorum*)
inopiæ. *Iustus petendi & habendi pretextus*,
 per *excessum* degenerat, in *astutas inven-*
tiones, in *quietam actionem*, *appetentiam*
alieni, *importunitatem*, seu *insolentiam*
petitionis, & *instantiæ*, *circumventionem*,
imposturas, *ulurpationem*, tum *repturam*,
Licitum acceptum aut munera, per *excel-*
sum (immo per *actus frequentatos*) *dege-*
nerat, in *Invercundiam accipiendi*, de-
inde amicitia & servilis obsequii (tum
conscientiæ ac denique veritatis) *venun-*
dationem, tum in *appetendi abusum*, im-
mo in corruptionem virtutis, *Magnificentia*
in Superbiam & Profusionem inutilem, vel
superfluum (immo quandoque *difficili-*
um, ne dicam *impossibilem*) *conatum*, &
sua prompte perdendi studium. *Innocentia*
excusa-

excusatio, per excessum degenerat in praxim evadendi, fallacias, vel artificiosum effugium (quod vulgus vocat astutam inventionem:) *Accusatio justa*, seu *petitio, justitia*, degenerat per Excessum in Malignantem, imponendi scientiam & mendacia.

Deinde *Morum amœnitas*, degenerat per excessum in Levitatem. *Conversandi amor & Hilaritatis (seu Festivitatis) studium*, in Petulantiam, imò quandoque in otiosam vitam, Propinationem, ac post Dissolutionem linguæ, actionis, & in honestatem vel quales otii ab fonte emanant malorum rivi. *Affabilitas & promptitudo sermonis, tum Urbanitas*, in Affectatam actionem, Insolentiam, importunitatemque verborum, seu loquacitatem. Deinde, in Diffamationem, imo in levitatem responsi, ex eoque occasionem, ut emergant pœnitentia. *Sinceritas verborum & Actionis, Confidentia, tum candor, Ingenuitas & Apertus animus*, in Propalationem tacendorum, & impatientiam secreti, tum in proditionem sui (& aliorum, rerumque) incautam, & in occasionem emerfuri damni, aut in meram garrulitatem, immo in
facili

facilitatem nimiam, & levitatem actionis.
Promptitudo Amicitia, habet excessum,
 Actionis levitatem, aut facilitatem cujus-
 cunque obviæ amicitiaë, tum Effusos &
 nimium apertos, in speciem sinceritatis
 actus, ex eoque Instabilitatem, seu Incon-
 stantiam. *Officii tum obsequii promptitudo*,
Alacritas, aut Diligentia, degenerat in In-
 trusionem, tum importunitatem, & pa-
 rit lassitudinem, dein levitatem concili-
 at immò parit mutabilitatem, aut amo-
 rem quæstus, ut illuc amicitia transferatur,
 unde plus utilitatis speratur (velut alibi
 diximus, *Facetia Affabilitas aut locustas*,
 patit cum excessum Importunos sermõ-
 nes, Dicacitatem, scommata. Vexatio-
 nem, Diffamationem, seu Obtrectatio-
 nem, & Sugillationem rerum, aut ple-
 rumque mendacia, dein parit Levitatem,
Amicitia sinceritas & Confidentia dege-
 rat in nimiam familiaritatem, ex eoque
 contemptum, vel alias (sub prætextu
 confidentia) degenerat in Insolentiam
 dicti aut actionis fallacias, injuriam, ex eo-
 que jurgia, tum offensas. *Verecundia*,
Mansuetudo, seu dicti, aut facti, usulque
 fortunarum) *Modestia*, in Abjectam
 humilitatem, & cultus indecentiam.

Incivilitatem, immò in sui posthabitionem, seu vilipendium, tum quandoque in meticulositatem, seu pusillanimitatem. *Debitum officii, seu honor in alios*, degenerat per excessum, in Servilitatem, aut turpem dependentiam, & de rebus sentum, non qualem recta ratio aut ingenuitas dicitur, sed qualis inspiratur, tum in animi abjectionem, aut in deforme obsequium, nec ingenuam adulationem, sui vel ipsius contemptum, seu prostitutionem honoris, immo nonnunquam in politicam hypocrisin, *Authoritas tum honor debitus sui, aut Gravitas*, deinde (quod proximum est,) *lusta petitio promotionis, praefecturae, Officii, tituli* per excessum degenerat, in turpem Ambitum, Superbiam, praesumptionem. Factiones, Factum, Aemulationem, Aequalitatis odium, seu (nonnunquam in Incivilitatem ex aliorum contemptu, vel (quidquid alicui accessurum in melius) invidiam, imò destructionem; Superfluum vero sui cultum, formularum exigendarum, morositatem & nimium scrupulum, immo (ut aflatim fastuosus superpetat impensis) degenerat in Avaritiam, & oppressionem quoquomodo minorum,

tum

tum injuriam, ne dicam in publicas turbas, velut superbiæ malum, multa cognata vitia post se trahit, privatim & in publicum.

Addam super hæc. *Benevolentia* vel *Bonitas*, seu *promptitudo*, degenerat per *Excessum*, in *Facilitatem* nimiam ex *Improvidentia*, aut in actionis (promissorumque) *levitatem*, & sermonis, seu in actus *incautos* & *incurios* (quod *simplicitatem*, immo quandoque *stupiditatem* vulgus vocat) *Bonus* pro *aquitate* pro *zelus*, aut *debita* in *contraria indignatio*: Dein *Prætextu* *servandi ordinis Rigor*, *Fervor* & *Austeritas*, degenerat in *Iram* *excessivam*, *Affectum* aut *importunum ardorem*, seu *flagrantiam*, & *Inquietudinem* *mentis*, modumque *indebitum agendi*. *Clementia*, *Commissio*, & *ex eo prætextum Patrocinium*, in *Indulgentiam* nimiam & *Impunitatem*, immo *Incentivum* *ulterioris malitiæ*. *Benignitas* aut *teneritudo affectus* in *Mollitiem* *animi*, *Necessitas*, (quoad corpus) in *nimiam* *eius mollitiem* & *superfluum* *curam*, tum *appetentiam*. *Recta sua virtutis conscientia*, & *elegantia* *attributorum*, in *Philætiæ*, *complacenciam*

tiam sui, aut Jactantiam. *Generositas animi*, prout huic vel alteri virtuti, aut simul pluribus annexa est (nam sola, præsertim sine heroicis virtutibus animo in esse nequit) degenerat diversimodè in Excessum actionis & Insolentia, Impudentiam & prostitutionem famæ, aut denique (*ex elatiore rerum contemptu*) degenerat, in pertinentium incuriam, vel prout, per diversa generum vitiorum, aut excessum virtutum, passim hic suggestum habes *Religio vel Pietas*, in superstitionem. *Probitas, pietas aperia & titulus Virtutis*, in Hypocrisin. *Quis, Modestia, tum animi tranquillitas, & laxamentum, aut pratextu requies* cessatio, in Ignaviam, Desidiam, Tepidas actiones, & amorem otii, aut in Incivilitatem, vel Solitariam & insociabilem vitam. *Taciturnitas*, in Reticentiam opportunorum. *Timida conscientia*, in inanem scrupulum. *Iustus dolor animi, aut multa rerum consideratio*, degenerat in Mœstitiam, seu Mentis angorem, Impatientiam, indignationem, Iram Excessivam, Abominationem rei vel personarum, & indebitam actionem, aut denique furorem,

Demum *Audacia* tum *animositas* vel *Magnanimitas*, per excessum seu Abusum, degenerat, in Temeritatem aut furiosam actionem, tum periculi evidētis (immò quandoque personarum) ex nimia sui fiducia contemptum, aut rerum impossibilium supra vires conatum, & ex eo levitatem, vel in impudentiam actiones, aut in inconsideratum impetum agendi. Deinde in falsam præsumptamque audaciam, seu desperationem. *Securitas* in *Supinam* incuriam, aut negligentiam, ex contemptum alieni consilii. *Fortitudo* degenerat per Excessum, in *Impetuositatem*, aut *Ferociam*. *Iustum bellum* vel *Belligeratio* degenerat in insolentiam irritandi, aut temeritatem, flagitia, devastationem, protractionem, aut carnificiam, inutilem alieni usurpationem & rapinam, vel rabrosam ultionem, aut quæ alia tristis ejus parvus proles. *Perspicacitas*, licet a cautio aut circumspectio, tum *Conscientia* alicujus de factis, in *Respectum* nimium, *Diffidentiam*, *Vanas suspiciones*, *Desponsionem* seu *Abjectionem* animi, *Credulitatem*

nimiam, reconditam mentem, inanemque
 que timorem, seu pusillanimitatem; aut
 nonnunquam in ignavam desperationem,
Constantia & stabilitas, vel in fractus
animus, (seu robur animi, per excessum
 degenerat in Pertinaciam. *Celeritas tum*
properantia seu Activitas in præcipitantiam
 aut Impatientiam moræ, dein in
 Inanimadvertiam, occasionem (immo
 accelerationem) mali aut contemptum
 considerandorum, & incuriam, ac post
 damnum. *Cunctatio*, degenerat per ex-
 cessum, in Tarditatem, Amissionem oc-
 casionum, tum in Ignaviam. *Cautio*
industriosa, vel providendi prudentia,
 in Asturiam, Fallacias. *Verlutiam &*
Dolum. Veritas Propositionis, seu Narra-
tionis, aut Dictorum prudentia, in Con-
 tentionem. Pertinaciam sermonis, ac
 dicacitatem superfluam, deinde in Im-
 pugnationem oppositæ veritatis, seu
 affectatam destructionem illationis, lo-
 quendo nonnunquam, magis ex alieno
 instinctu & arbitrio, tam pro aucupanda
 da gratia, quam pro veritate. *Veritas*
correctiva, aut debita reprehensio, tum

Censura, degenerat per Excessum, in Importunitatem dicti, Diffamationem, Exprobationem morosam, tum exacerbationem & offensas, *Prudentia* ratiocinandi aut *Discursus*, per excessum parit Garrulitatem, aut Ostentationem, & Insolentiam dictorum, fucatos sermones, frivolas probationes, & verborum rationumque pigmenta. *Studia* & *artes*, Curiositatem, quæstionem, pruritus disputandi & contentionis, tum importunas novitates. *Scientia* & *Experientia*, degenerat plerumque in nimiam sui confidentiam & præsumptionem prudentiæ, alieni consilii rationisque contemptum, & ultimo habet, Confusionem.

Ac deinceps.

EX defectu virtutum, vitia sunt, Ideoque Aliud est rectè agere vel Esse prudentem agendo, aliud Agere feliciter ex successu, scire incipere & tentare leviter, aut trahere tantum: Immo secus, agere neglectim & metuentur, vel denique per audientiam & pro impetu animi,

ignoranter inquietare actiones, irritare, vexare, & confundere materias. Aliud *Probè (dicto facto) expedire tum Adimplere, vel alias, Respondere directè, Aliud Eludere, Aliud est Esse scientem, aliud Sciolum. Aliud Esse audacem, aliud Audaculum. Aliud est, Esse in aliquo genere Virtutis, aliud sibi videri, aut haberi velle affectate, Aliud est Dolore, veteri, vel agere aliquid filialiter, id est, pro virtutis amore, aliud pro servili pavore, impulsu, aut respectu, seu pro formidine pœnæ. Aliud Esse Amicum rectum, Constantem, Promptum, aliud agere Adulatorum, Assentatorem, Hypocriticum, verbo effulum, levemque realitate vacuum, intrusum mensæ affectam, mentis frontis, Sycophantam, Cortellanum, Susurrionem, Obsequiosum, tuæ fortunæ (immo sui causa) non tui amicum, vel potius magis familiarem, quam amicum, visu amabilem, re ipsa subdolum, Aliud Exequi aut esse in re, tum spe certa vel praxi, aliud esse tantum intra verba promissavè; tum discurtum, aut intra fallacia omnia ex futuro eventu. Aliud est, Nolle sponte cessare, quiescere, aut*
sibi

*sibi consulto temperare, aliud deficere; otuari, vel planè non posse, velut argute Seneca: Nolle, in causa est, non posse, prætenditur. Aliud est, Consilium petere, aliud vexare, tentare, aut Expiscari tantum, seu quærere placentia & assensum, velleque decipi, Aliud Consilium dare, atque aliud materias irritare, eludere, immò nonnunquam suavis inuendo (aut vera omittendo) adulari, assentiri, rebusque illudere & denique fallere. Aliud Habere justam agendi causam, aliud Habere affectatum prætextum. Aliud est, Facere quod est virtutis & esse realiter bonum, aliud Collare à malo, & esse tantum non malum, velut ille de Galba: *Magnis extra vitia, quam cum vir utibus.* Aliud est, Esse discretum (ut vulgus communiter *Officiositatem Politicorum, seu Promptitudinem* vocat) aliud oblitum sui, & tuorum, esse planè rerum incurium, mollem, & nimia familiaritate peccare. Aliud est *Esse eloquentem aut persuadendo fortem*; aliud esse affectate loquas*

culum, pigmentis verborum & coloribus ludere, imponendo rebus aliis, dein alios per astutiam & Sophismata eludendo, (tum prout conducit, amplificando, extenuando, obtegendero) falsa statuere, proba invertere, personas denique resque fallere. Vel si quæ dantur, aut rectius dici possunt alia.

Exinde, pro insolentia ingenii, plerumque vitiis, nomina virtutum imponimus, aut secus per malignitatem, vitiorum nomina, adstruimus virtuti. Quod necesse (testo ingeniorum virtutisque pensatori) cavendum.

— (o) —



Hinc proximum dicere,

TRIPLEX

POLITICO-
RUM GENUS,

I.

Sunt *Catholici Politici*. Qui rationes
status & artes agendi, ad Regulam
conscientiæ vocant, aut quod extra sit,
utile, securum, laudabile, æque illicitum
putant, candidæ mentis, nec ancipites,
aut ex simulato captiosi, cauti
tamen & prudentes. Horum actiones,
apud versatos præsertim & obliquos
(quibus occasio faciendi pro justitia est,
& nisi dicta circuitiva, factaque arcanosa
non aperta, sed obliqua, tum involuta
placent) ruditatis notam ferunt, ve-
rum Deus illis, uti rectis, aperte favet,
& supra media humana succurrit, ut plus
solidiusque possint, quam alii.

5. *Stoico Politici sunt.* Qui inter honesti regulam, quidquid agendum sit actum quidem volunt, sed cum ad Stoicum rigorem se componunt, & cuncta vocant, nihilque casui, tempori, & rebus condonant, Morosi aut Scholasticus Politici sunt potius, quam prudentes & Practici. Nec sanant aut componunt res, sed materias irritant sæpius, triste aspectu, contracta fronte, facile suspensissimi, non ad Civilem committentem, sed velut ex Cathedra, totum agentes, rapiunt res agendas, non reprehendunt, urgent non amant, nec etiam amantur.

3. *Sophisto-Politici.* Qui res agendi, fallaciis refertas habent acerbiter factorum, jocos eludentes, seu obtegentes suaviloquio, virtutis tum amicitiae larvam induunt, quo malignius noceant, post rem privatam cuncta ponentes, non verbo stant, non scripto, sed totum ad suum sensum detorquent, licita, illicita, pari studio involvunt, eoque magis suspecti, quo plus dissimulationem inter rem agunt, ex tunc magis metuendi. Cave (suadeam) hoc, sed vix per summam prudentiam caveas.

Tales plerumque suis artibus seipfos involvunt, læta rerum exordia, sed tristem eventum habent. Documentis quid opus? Consenuit orbis, nec alium illicitorum, quam tristem vidit exitum, sola virtus æterna manet, conutitur illa, sed non frangitur.

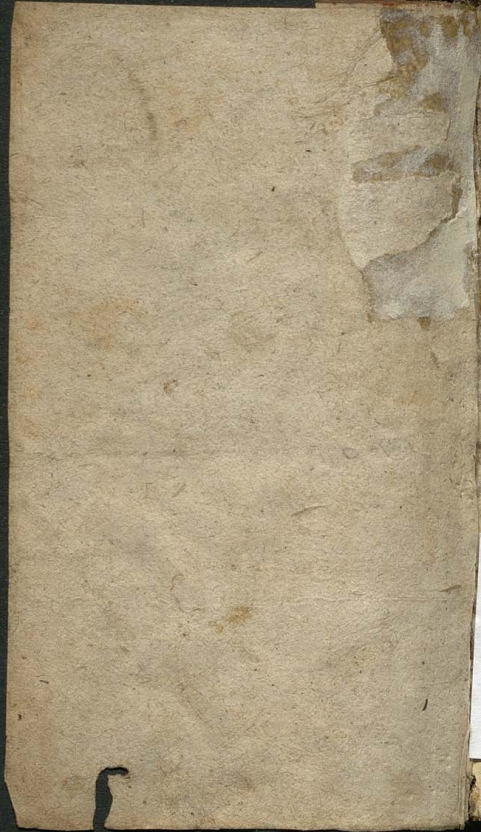
Quantum genus Politicorum assignari potest, qui sunt Intermedii, de his iudicium non fero, Infer Lector, libenter audiam, nec inficiabor.

Hæc mea Catholico Politiam loquantur, & suadent Lectori.

*Laus Uni in SS. Trinitate DEO & Uni
Virgini Matri DEL
Gloria.*

FINIS





Biblioteka Jagiellońska



stdr0019396

